

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

DOVEDNOSTI VE VÝUCE PRÁVA

Formy a metodika výuky předmětů
rozdávajících právníkové dovednosti

Veronika Kristková (ed.)

Brno 2012

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

DOVEDNOSTI VE VÝUCE PRÁVA

Formy a metodika výuky předmětů
rozvíjejících právnické dovednosti

muni
PRESS

DOVEDNOSTI VE VÝUCE PRÁVA

**Formy a metodika výuky předmětů
rozvíjejících právnické dovednosti**

Kolektiv autorů

Masarykova univerzita

Právnická fakulta

Brno, 2012

Publikace vznikla jako výstup projektu Teorie – dovednosti - praxe: inovace studia práva (reg. č. CZ.1.07/2.2.00/15.0198) financovaného v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

<http://dovednosti.law.muni.cz>

© 2012 Lucie Atkins, Vítězslav Dohnal, Veronika Kristková, Zuzana Melcrová, Alena Šafrová Drášilová, Dana Šramková, Maxim Tomoszek, Kateřina Uhlířová
© 2012 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-5949-8

O autorech.....	10
1 Metody pro výuku práva a praktických právnických dovedností	13
1.1 Právníkové dovednosti a hodnoty	13
1.1.1 <i>Co jsou právníkové dovednosti a hodnoty?</i>	13
1.1.2 <i>Proč je důležité rozvíjet právníkové dovednosti a hodnoty?</i>	16
1.1.3 <i>Cíle právníkého vzdělávání.....</i>	18
1.2 Interaktivní vzdělávací metody pro výuku právnických dovedností.....	26
1.2.1 <i>Proč používat interaktivní vzdělávací metody?</i>	26
1.2.2 <i>Typy interaktivních výukových metod</i>	27
1.2.3 <i>Jakou výukovou metodu vybrat k dosažení vzdělávacího cíle?</i>	52
1.3 Prvky efektivní lekce	57
1.3.1 <i>Proč a co plánovat?</i>	57
1.3.2 <i>Jak stanovit cíle kurzu a vytvořit náplň kurzu?</i>	60
1.3.3 <i>Jak vytvořit učební plán (syllabus) předmětu (kurzu)?</i>	61
1.3.4 <i>Jak vytvořit výukový plán semináře?</i>	63
1.4 Jak poskytnout studentům efektivní zpětnou vazbu?	66
1.5 Seznam dalších zdrojů.....	68
1.5.1 <i>Základní bibliografie.....</i>	68
1.5.2 <i>Odborné časopisy o právním vzdělávání.....</i>	69
1.5.3 <i>Další materiály o interaktivních metodách výuky práv v angličtině.....</i>	69
2 Klinické právní vzdělávání	73
2.1 Co je právní klinika?	73
2.2 Co je cílem klinického právního vzdělávání?	73
2.3 Jaký je přínos klinického právního vzdělávání?	74
2.4 Z jakých složek se skládá klinické právní vzdělávání?	76
2.5 Jaké jsou modely klinického právního vzdělávání?	76
2.5.1 <i>Všeobecné (nespecializované) právní kliniky.....</i>	78
2.5.2 <i>Specializované právní kliniky.....</i>	79
2.5.3 <i>Public interest law kliniky (kliniky, které se věnují pouze případům se širším společenským dopadem).....</i>	79
2.5.4 <i>Fakultní, resp. univerzitní (university-based).....</i>	79
2.5.5 <i>Mimofakultní kliniky.....</i>	80
2.5.6 <i>Kliniky formou stáží</i>	80

2.5.7	<i>Street law kliniky (kliniky právní gramotnosti)</i>	81
2.5.8	<i>Kliniky alternativního řešení sporů</i>	82
2.5.9	<i>Kliniky vytváření právních předpisů</i>	82
2.6	Prvky úspěšného klinického programu.....	82
2.7	Jak založit kliniku?.....	82
2.7.1	<i>Zhodnotte potřeby pro založení kliniky</i>	83
2.7.2	<i>Definujte vzdělávací cíle a výstupy kliniky</i>	84
2.7.3	<i>Zvolte model kliniky a definujte misi kliniky a její název</i>	84
2.7.4	<i>Zajistěte financování kliniky</i>	85
2.7.5	<i>Vytvořte sylabus kliniky a nechte jej schválit</i>	85
2.7.6	<i>Vytvořte strukturu a management kliniky</i>	86
2.7.7	<i>Vytvořte systém administrace kliniky</i>	87
2.7.8	<i>Připravte výukové materiály a materiály k poskytování právní pomoci</i>	88
2.7.9	<i>Připravte se na činnost studentů</i>	88
2.7.10	<i>Zajistěte lidské zdroje pro kliniku</i>	88
2.7.11	<i>Zhodnotte první fázi činnosti kliniky</i>	89
2.7.12	<i>Zajistěte udržitelnost kliniky</i>	89
2.8	Podrobněji k některým organizačním aspektům kliniky poskytující služby klientům.....	90
2.8.1	<i>Obecné organizační záležitosti</i>	90
2.8.2	<i>Přijímání klientů</i>	91
2.8.3	<i>Spisy a archivace dokumentů</i>	92
2.9	Jak vytvořit učební plán (syllabus) kliniky?.....	93
2.10	Jak vytvořit výukový plán klinické lekce?.....	96
2.11	Výukové metody právních klinik.....	100
2.12	Největší mýty o klinickém právním vzdělávání.....	101
2.13	Další zdroje o klinickém právním vzdělávání.....	103
3	Moot court - formy předmětů rozvíjejících právnícké dovednosti	105
3.1	Co je moot court?.....	105
3.2	Výhody a tipy pro využití fiktivního případu v rámci moot courtu.....	105
3.3	Osnova/struktura moot courtu.....	107
3.4	Přínos a cíle moot courtu/dovednostní složka výuky.....	107
3.5	Výukové metody moot courtu.....	108
3.6	Co by mělo být obsahem pravidel moot courtu?.....	109
3.7	Jaká je úloha koučů soutěžních týmů?.....	110
3.8	Jaký je poměr významu písemné a ústní části moot courtu?.....	110

3.9	Jak by mělo vypadat zadání moot courtu?	111
3.10	Co očekávat od soudce moot courtu? Jakými zásadami by se měl soudce řídit?	112
3.11	Jakým způsobem by soudci měli poskytovat studentům zpětnou vazbu?	113
3.12	Jak hodnotit výkon studentů při ústní části moot courtu?.....	114
3.13	Příklady moot courtů v oblasti mezinárodního práva veřejného.....	115
3.13.1	<i>Jessup Moot Court (vyučováno jako předmět International Public Law Moot Court)</i>	115
3.13.2	<i>Regional International Humanitarian Law Moot Court Competition (vyučováno jako předmět International Humanitarian Law Moot Court)</i>	117
3.13.3	<i>Jean-Pictet Competition/ Concours Jean-Pictet (vyučováno jako předmět International Humanitarian Law Moot Court)</i>	118
3.14	Doporučená literatura týkající se přípravy a práce se studenty formou moot courtu	119
4	Simulované správní řízení - formy předmětů rozvíjejících právníkové dovednosti	120
4.1	Co je simulované správní řízení a pro koho je určeno?.....	120
4.2	Co je cílem a přínosem simulovaného správního řízení? (Které hodnoty a praktické právníkové dovednosti rozvíjí?)	120
4.3	Z jakých složek se skládá simulované správní řízení?.....	122
4.4	Co je potřeba připravit a promyslet předem?.....	123
4.5	Jaké výukové metody se používají v rámci simulovaného správního řízení a důvody jejich použití?.....	124
4.6	Příklad(y) realizace simulovaného správního řízení v České republice (popis konkrétního příkladu).....	125
4.7	Užitečné praktické tipy při zařazení simulovaného správního řízení do výuky (problémy, které se mohou vyskytnout a jak si s nimi poradit)	128
5	Vícedenní tematický program.....	130
5.1	Co jsou vícedenní tematické programy?	130
5.2	Jaké jsou výhody vícedenních tematických programů?	130
5.3	Jaké jsou nevýhody či rizika vícedenních tematických programů?	131
5.4	Jaké schopnosti studentů vícedenní tematické programy rozvíjejí?	132

5.5	Jaké metody lze zařadit v rámci vícedenních tematických programů?	132
5.6	Základy přípravy vícedenních tematických programů	132
5.7	Na co dále nezapomenout aneb praktické tipy pro úspěšnou realizaci vícedenních tematických programů.....	134
5.8	Příklad vícedenních tematických programů realizovaných v České republice	135
6	Podnikatelské inkubátory a studentský podnikatelský inkubátor	138
6.1	Co je podnikatelský inkubátor?	138
6.2	Podnikatelské inkubátory v České republice	139
6.3	Příklady podpory transferu technologií a podnikatelské inkubátory na Masarykově univerzitě.....	140
6.4	Zapojení studentů práv - Studentský podnikatelský inkubátor jako povinně volitelný předmět na ESF a PrF MU.....	144
7	Příloha I: Pravidla lidskoprávního moot courtu.....	149
8	Příloha II: Vzorová pravidla průběhu fakultních kol moot courtu	167
9	Příloha III: Instrukce pro soudce písemné i ústní části soutěže Lidskoprávní moot court.....	172

Předmluva

Publikace Dovednosti ve výuce práva vznikla jako jeden z mnoha výstupů projektu Teorie – dovednosti - praxe: inovace studia práva (reg. č. CZ.1.07/2.2.00/15.0198) financovaného v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Cílem projektu je zvýšení konkurenceschopnosti studentů magisterského studijního programu Právo a právní věda obor Právo a dále bakalářského oboru Vyšší justiční úředník na Právnické fakultě Masarykovy univerzity inovací studijního plánu. Prostředkem inovace je zavedení a uplatňování dovednostních metod výuky ve stávajících a nových předmětech tak, aby došlo k efektivnímu propojení teorie a praxe právního vzdělávání.

Publikace byla vytvořena ve spolupráci s partnerem Právnické fakulty Masarykovy univerzity Pro bono aliance a lektory, kteří se specializují na dovednostní metody výuky, případně je ve svých předmětech úspěšně aplikují.

Přáním všech autorů bylo předložit čtenářům ucelený výklad nejčastějších dovednostních metod využívaných ve výuce humanitních předmětů, který jim bude nápomocný při řešení nejrůznějších situací, s nimiž budou ve své akademické praxi konfrontováni.

Autoři publikace a také projektový tým projektu Teorie – dovednosti – praxe budou vděční za všechny připomínky a poznámky od čtenářů, které budou směřovat k rozvoji dovednostních metod v příručce uvedených.

Listopad 2012

Za projektový tým

Jan Neckář

O autorech

Mgr. Lucie Atkins, LL.M

vystudovala Právnickou fakultu University Karlovy v Praze a dále získala diplomy J.D. a LL.M. na University of Florida, kde je i členkou Floridské advokátské komory. V letech 2000-2002 působila na Středoevropské universitě, kde zbudovala nový kurz o právní argumentaci zakončený moot courtem s tematikou ochrany menšin podle Evropské úmluvy základních práv a svobod. V letech 2002-2006 spolupracovala se dvěma neziskovými organizacemi – Public Interest Law Initiative a Open Society Justice Initiative – věnujícím se mimo jiné reformě právního vzdělávání. V roce 2008 a 2010 se v roli soudkyně účastnila Mezinárodního azylového moot courtu. Od roku 2008 také každoročně připravuje argumentační seminář pro kliniku azylového práva. Od roku 2010 vyučuje na Právnické fakultě Masarykovy univerzity, nově v Ústavu dovednostní výuky a inovace studia, a to předměty o právní argumentaci, profesní etice a některých technikách komunikace s klientem.

Mgr. Vítězslav Dohnal

je advokát, ředitel Pro bono aliance. Absolvent Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Po ukončení studia spoluzakládal a více než 10 let působil v Ekologickém právním servisu. Věnoval se zejména tématům účasti veřejnosti na rozhodování a soudnímu přezkumu ve věcech životního prostředí. Od roku 2003 stojí v čele Pro bono aliance, která usiluje o větší dostupnost právní pomoci, zasazuje se o odpovědnější výkon právnických profesí a efektivnější ochranu lidských práv. Od roku 2008 je Mgr. Dohnal advokátem v Táboře. V roce 2011 se stal členem Rady Justiční akademie.

Mgr. Veronika Kristková, LL.M.

vystudovala Právnickou fakultu Univerzity v Praze a Středoevropskou univerzitu v Budapešti (obor lidská práva). Specializuje se na ochranu lidských práv a „rule of law.“ Pracovala jako právníčka a manažerka projektů pro Ligu lidských práv a Pro bono aliance, asistentka programu Open Society Justice Initiative, Open Society Institute v Budapešti a jako Rule of Law Officer, OBSE Mise ve Skopje. V současné době se v Pro bono alianci zabývá reformou právního vzdělávání a zvýšením dostupnosti právní pomoci.

Mgr. Zuzana Melcrová

je studentkou doktorského studijního programu na Právnické fakultě Masarykovy univerzity a zároveň pracuje jako asistentka soudce Nejvyššího správního soudu. V rámci doktorského studia se specializuje na mezinárodní právo veřejné a v jeho rámci především na problematiku mezinárodní ochrany lidských práv a mezinárodní a evropské uprchlické právo. Je členkou Centra pro lidská práva a demokratizaci a jedním z vedoucích Debatního klubu studentů Masarykovy univerzity.

Ing. Alena Šafrová Drášilová

je interní doktorandkou na katedře podnikového hospodářství Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity. Ve svých výzkumech a výuce se věnuje zejména nadnárodním společnostem a obecnému i mezinárodnímu managementu. Jako externí vyučující působí na Vysoké škole realitní, kde vyučuje marketing, a v podnikové praxi je manažerkou marketingu a PR ve společnosti SERVIS CENTRUM, a.s. Je rovněž externí autorkou učebnic pro střední školy, které vydává nakladatelství Didaktis.

JUDr. Dana Šramková, Ph.D., MBA

je odbornou asistentkou na katedře finančního práva a podnikového hospodářství Právnické fakulty Masarykovy univerzity a externí vyučující na katedře práva Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity. Za Právnickou fakultu Masarykovy univerzity garantuje předmět Studentský podnikatelský inkubátor. Dana Šramková se v rámci své pedagogické i vědecké činnosti a praxe zaměřuje na oblast finančního práva a finanční správy, především pak na oblast celnictví, daňový proces a právní regulaci platebního styku. Působí jako kontaktní osoba i.n.c.u. (International Network of Customs Universities) spolupracující se Světovou celní organizací a je členkou mezinárodních organizací „Information and Organization Centre for the Research on the Public Finances and Tax Law in the Countries of Central and Eastern Europe“ a „POLSKO-CZESKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE“.

JUDr. Maxim Tomoszek

působí na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci jako odborný asistent na katedře ústavního práva a mezinárodního práva veřejného a jako vedoucí Centra pro klinické právní vzdělávání. Vyučuje předměty Ústavní základy organizace státu, Základní práva, Ústavní srovnávací právo, Profesní etika, Lidskoprávní klinika, Klinika práv pacienta, Kurz právnických dovedností, Legal Skills Course a další. Jako vedoucí Centra pro klinické právní vzdělávání zajišťuje organizaci a chod klinických předmětů na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci, ale také se metodicky podílí na přípravě studentů na mezinárodní soutěže v simulovaném soudním nebo rozhodčím řízení. Několik let byl hlavním koučem olomouckého týmu ve Willem C. Vis International Commercial Arbitration Moot Court Competition a dlouhodobě spolupracuje s ELSA Olomouc na metodické stránce organizace a realizace soutěží v simulovaném soudním řízení.

Mgr. Kateřina Uhlířová, Ph.D., LL.M.

působí jako odborná asistentka na katedře mezinárodního a evropského práva. Z oboru mezinárodního práva veřejného se specializuje zejména na mezinárodní trestní právo, humanitární právo a mezinárodní ochranu lidských práv. V minulosti působila jako asistentka soudce u soudu pro válečné zločiny v Bosně a Hercegovině (Sarajevo) a v Kanceláři předsedy Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii v Haagu. Pátým rokem připravuje a vede týmy studentů na mezinárodní soutěže (tzv. moot court) v oblasti mezinárodního práva veřejného, jedná se zejména o soutěže Philip C. Jessup International Law Moot Court Competition, Jean-Pictet Competition, ICRC Moot Court Competition, ICC Trial Competition. Studenti Právnické fakulty Masarykovy univerzity v soutěžích opakovaně dosahují skvělých výsledků, např. čtvrtým rokem postup do mezinárodního kola soutěže (Jessup/Washington), obsazení prvních a druhých míst v mezinárodním kole (ICRC/Sarajevo) či ceny za nejlepšího řečníka soutěže (ICRC/Sarajevo a Jean-Pictet/Kanada).

1 Metody pro výuku práva a praktických právnických dovedností

Veronika Kristková

1.1 Právnické dovednosti a hodnoty

1.1.1 Co jsou právnické dovednosti a hodnoty?

Jaké jsou praktické právnické dovednosti a hodnoty, k jejichž rozvoji by mělo, vedle znalostí právní úpravy a její aplikace, právní vzdělávání vést? Tuto otázku si v USA začali klást již v 80. letech minulého století. Od 80. let advokátní komora vyvíjí nátlak na právnické fakulty, aby zvýšily úsilí vybavit absolventy pro vstup do praxe praktickými dovednostmi na lepší úrovni. Novým impulsem v rámci tohoto tlaku byla tzv. McCrate zpráva¹ publikovaná American Bar Association v roce 1992. Tato zpráva konceptualizovala právní vzdělávání jako kontinuální vzdělávací proces, za který nesou odpovědnost jak právnické fakulty, tak praktikující právníci. McCrate zpráva identifikovala 10 základních právnických dovedností a 4 základní hodnoty, za jejichž výuku by primárně měly nést odpovědnost právnické fakulty, a tyto dovednosti a hodnoty by následně měly být zdokonalovány v průběhu dalšího právnického vzdělávání.

Ponechme zatím stranou otázku, zda je žádoucí, aby u budoucích právníků byly praktické dovednosti rozvíjeny a kdo by za jejich rozvoj měl být v procesu právního vzdělávání odpovědný. Podívejme se nejprve, co si pod obecnými pojmy právnických dovedností a profesních hodnot představít. Ačkoliv existuje více publikací,² které se zabývají tím, jaké znalosti, praktické

1 AMERICAN BAR ASSOCIATION, Section of Legal Education and Admissions to the Bar. *Report of The Task Force on Law Schools and the Profession: Narrowing the GAP. Legal education and professional development: an educational continuum*. Chicago, IL, 1992. ISBN 978-089-7077-743.

2 Např. z českých publikací TOMOSZKOVÁ, Veronika; TOMOSZEK Maxim eds. *Kurz právnických dovedností*. Učební pomůcka pro studenty PF UP v Olomouci. 1. vyd. Olomouc: Iuridica Olomucensis, 2008. ISBN 80-903-4001-6; BOYLE, Fiona et al. *A practical guide to lawyering skills*: 3rd ed. Portland, Or.: Cavendish Pub., 2005, 347 s. ISBN 18-594-1975-; MAUGHAN, Caroline; WEBB Julian S. *Lawyering skills and the legal process*. 2nd ed. New York: Cambridge University Press, 2005, xxiv, 443 p. ISBN 978-052-1619-509; BARNHIZER David R. *An Essay on Strategies for Facilitating Learning* 12 (2006), Cleveland-

dovednosti a hodnoty by právníci měli mít, aby mohli efektivně praktikovat právo, pro účely tohoto materiálu vycházíme z výše zmíněné McCrate zprávy, která uvádí následující **právníkové dovednosti**:

- **Řešení právních problémů** (schopnost identifikovat a diagnostikovat právní problém, nalézt různé alternativy řešení problému, vytvořit a implementovat postup řešení problému, schopnost kriticky myslet - hledat kreativní řešení problému klienta, nepřijímat nekriticky nabízející se řešení jako dané).
- **Právní analýza a aplikace právních norem** (schopnost identifikovat a formulovat právní problém/otázku, formulovat, rozvinout a zhodnotit relevantní právní teorii, kriticky a synteticky právně argumentovat).
- **Identifikace právního problému/otázky a provedení právního výzkumu této otázky** (znalost podstaty právních norem a institucí, znalost a schopnost používat základní nástroje vyhledávání právních informací, pochopení procesu koncipování a provedení koherentního a efektivního právního výzkumu).
- **Zjišťování faktů – plánování a vedení tohoto procesu** (schopnost zhodnotit potřebu zjistit další fakta, naplánovat proces zjišťování dalších faktů, implementovat strategii vyšetřování, zapamatovat si a zorganizovat získaná fakta v přístupné formě, rozhodnout o ukončení procesu zjišťování faktů, zhodnotit získané informace).

Komunikační dovednosti (ústní i písemné, prezentační dovednosti, schopnost odhadnout perspektivu příjemce informace, používat efektivní metody komunikace).

Vedení pohovoru s klientem a poskytování poradenství klientovi (schopnost vytvořit si profesní vztah s klientem respektující povahu a hranice role právníka, získat od klienta informace potřebné pro klientovo rozhodnutí, poradit klientovi ohledně rozhodnutí, které má klient učinit, schopnost zjistit rozhodnutí klienta a realizovat jej).

Marshall Legal Studies Paper No. 06-127, [cit. 8. 10. 2012]. Dostupný z SSRN: <http://ssrn.com/abstract=906638>

Vyjednávání při řešení sporů nebo vyjednávání podmínek smluv (schopnost připravit se na vyjednávání, provést vyjednávací sezení, poradit klientovi ohledně návrhů obdržných od druhé strany jednání a realizovat rozhodnutí klienta).

Pochopení funkce a následků litigace a alternativního řešení sporů (schopnost vést soudní spor/vystupovat před soudy všech stupňů, schopnost zastupování i v mimosoudních – správních a dalších řízeních, znalost procesů alternativního řešení sporů).

Efektivní management právní práce (schopnost formulovat cíle a principy efektivního řízení právní praxe, vytvoření systému a nastavení procesů, které vedou k efektivnímu využívání času, úsilí a zdrojů, které zajistí, že práce je provedena a dokončena včas, vytvoření systému a nastavení procesů pro efektivní spolupráci s lidmi a efektivní řízení právní kanceláře).

Znalost právní etiky (znalost povahy a pramenů/zdrojů etických norem, jak jsou etické normy vymáhány, jak poznat a řešit etické konflikty).

Z **profesních hodnot** pak zpráva jmenuje:

- **Profesní kompetentnost** (její získání, udržení a kompetentní zastupování klientů).
- **Odpovědnost za kvalitu spravedlnosti** (včetně zajištění přístupu k právní pomoci těm, kteří si ji nemohou dovolit, rozvoj právního systému a právních institucí, úsilí podporovat spravedlnost, poctivost a morálku).
- **Rozvoj právnické profese** (účastnit se jako člen samosprávné profese aktivit zaměřených na rozvoj profese, pomáhat při vzdělávání a přípravě nových právníků, usilovat o odstranění podjatosti profese na základě rasy, náboženství, etnického původu, pohlaví, sexuální orientace, postižení a napravit důsledky této podjatosti).
- **Odhodlanost zvyšovat své znalosti a schopnosti a profesně se dále rozvíjet** (vyhledávání a využívání příležitostí zvyšovat své znalosti a zlepšovat své dovednosti, výběr a udržení si zaměstnání, které umožní právníkovi profesně se rozvíjet a usilovat o naplnění svých profesních i osobních cílů).

1.1.2 Proč je důležité rozvíjet právnické dovednosti a hodnoty?

Měli bychom si klást otázku, jaké právníky chceme na právnických fakultách vychovávat – tj. jaké znalosti, dovednosti a postoje, osobnostní rysy a kvalitu myšlení vyžaduje profese právníka? Jaká by měla být úloha vzdělávání na právnických fakultách ve světle další profesní přípravy a specializace právníků? Odpovídají tomu obsah a metody vzdělávání na právnických fakultách?

Hlavní funkcí právníků je pomoci lidem a institucím **řešit právní problémy**. Hlavním cílem právnických fakult by tedy mělo být naučit studenty, jak řešit právní problémy. K tomu právník zajisté nezbytně potřebuje zvládnout právní teorii, právní principy a právní materii nejdůležitějších právních odvětví. K řešení právních problémů však nestačí pouze znalosti práva. Profesní kompetentnost vyžaduje společně aplikovat znalosti, dovednosti i hodnoty. V praxi kompetentnost znamená schopnost řešit problémy za použití právních znalostí a dovedností a správného profesního úsudku. Právnické fakulty by se tedy měly zaměřovat nejen na znalosti, ale také na praktickou přípravu a rozvoj profesní identity. Schopnost řešení právních problémů se nejlépe rozvíjí praxí, avšak právnické fakulty se obvykle zaměřují na výuku základních právních principů a hmotného práva a pouze omezeně na výuku dovedností jako jsou analytické schopnosti, právní výzkum nebo právní psaní.

Právnické fakulty by měly vést nepřetržitý **dialog se zástupci právnických profesí** a praktikujícími právníky o tom, jaké by měly být cíle právního vzdělávání. Pochopitelně právnické fakulty nemohou zcela připravit absolventa na praktický výkon konkrétní právní profese a v tom je role další profesní přípravy zcela nezastupitelná. Přesto by právnické fakulty měly věnovat více pozornosti tomu, co student bude schopný dělat poté, co fakultu opustí, nejen tomu, jaké znalosti student získá. Tomu by měla odpovídat i metodologie zaměřená nejen na obsah vzdělávání, ale rovněž na jeho výsledek.³ Právnické fakulty by měly vybavit studenty vedle znalosti právního systému a právní teorie i určitými základními praktickými právními dovednostmi a hodnotami, které jsou nezbytné pro efektivní aplikaci právních znalostí a výkon jakékoliv právnické profese.

3 STUCKEY, Roy T. Preparing Students to Practice Law: A Global Problem in Need of Global Solutions. *South Texas Law Review*. 2002, Vol. 43, p. 649. [cit. 8. 10. 2012]. Dostupný z SSRN: <http://ssrn.com/abstract=923170>.

S problémem nedostatečné přípravy právníků na praxi poté, co opustí fakultu, se potýkají systémy právního vzdělávání všude na světě. Právnímu vzdělávání chybí **kontinuita od nástupu na fakultu po praktikování práva** a dále. Namísto toho je právní vzdělávání roztrženo do nepropojených vzdělávacích sekvencí, které uměle oddělují výuku teorie od praxe. Právníkové fakulty přijímají zodpovědnost za výuku práva a nechávají otázky související s praxí dalšímu profesnímu právnímu vzdělávání, kde praktikující právníci, ať už soudci, státní zástupci nebo advokáti informují o tom, jak právo praktikovat většinou formou neformální interakce v právní praxi.

Je možné argumentovat, že výuka praktických právnických dovedností by měla být úlohou dalšího právního vzdělávání, kdy studenti mají možnost řešit skutečné právní problémy pod dohledem zkušených advokátů nebo soudců. Za stávajícího systému dalšího právního vzdělávání je však obtížné spoléhat při vzdělávání o tom, jak praktikovat právo, pouze na praktikující advokáty a soudce v prostředí jako jsou advokátní kanceláře nebo soudy. Toto vzdělávání není, co se týká praktických právnických dovedností, nijak **strukturované**, a ačkoliv mladí právníci mají příležitost učit se z praxe, je to většinou způsobem pokusu a omylu bez jasného vedení a zpětné vazby. Schopnost mladých právníků učit se z praxe limituje také to, že nemají z právníkové fakulty schopnost sebe-evaluace a reflexe vlastní role ve vztahu k právní praxi. Proto by vzdělávání v praktických právních dovednostech mělo začínat již na právníkové fakultě, což umožní toto vzdělávání strukturovat a poskytnout studentům efektivní zpětnou vazbu ohledně jejich praktických právních dovedností a rozvine schopnost studentů učit se samostatně z praxe v průběhu dalšího právního vzdělávání.

Dalším důvodem, proč by měla být v průběhu právního vzdělávání věnována pozornost rozvoji elementárních právních schopností, je stále se zvyšující **specializace právní praxe**. Vzhledem k rozsahu právního systému, právníková fakulta nemůže připravit studenta na praktikování práva ve všech právních odvětvích. Znalosti a dovednosti, které jsou v praxi následně požadovány, jsou často velmi specializované. Všeobecné vzdělávací cíle právnických fakult se tak rozcházejí s následnými požadavky pracovního trhu vyžadující často úzkou specializaci v určitém odvětví. Jednou z možných odpovědí právnických fakult na tento stav je pomoci studentům rozvinout základní dovednosti charakteristické pro efektivního a odpovědného právníka, které jsou společné více nejčastěji praktikovaným právním odvětvím a na kterých poté absolventi mohou stavět a získat specializované znalosti

a dovednosti po absolvování fakulty v úzce specializovaných právních odvětvích.⁴

Právnícké fakulty tradičně požadují po studentech zvládnutí velké masy hmotného a procesního práva, které se však v průběhu často velmi krátké doby dramaticky mění. Právnickovi, který se jako student například naučil daňové právo nebo právo životního prostředí a delší dobu je nepraktikuje, budou připadat tato právní odvětví po určité době naprosto neznámá, protože právní úprava se mezitím značně změnila a nemůže se tedy spoléhat na znalosti získané na fakultě. Aktuálně se jedná například o zásadní změnu občanského hmotného práva včetně jeho základních odvětví, jakmile začne být účinný nový občanský zákoník.

Z výše uvedeného vyplývá otázka, jaký rozsah právnických znalostí by měli mít právníci v okamžiku, kdy vstoupí do praxe, a zda by v neustále měnícím se prostředí fakulty neměly vybavit studenty spíše intelektuálním rozhledem, zvědavostí, silnými analytickými a komunikačními schopnostmi, schopností právního výzkumu, schopností kreativně řešit právní problémy a nazírat na ně ve spojení s individuálními a společenskými zájmy a morálním a etickým uvědoměním role a účelu právníků ve společnosti. Mnoho těchto dovedností a schopností se nejlépe rozvíjí praxí. Studenti by tedy měli získat praktickou zkušenost již v prvotní fázi právního vzdělávání - tj. vzdělávání na právnických fakultách, protože poskytuje nejlepší možnosti pro výuku těchto dovedností a jejich propojení s právní teorií.

1.1.3 Cíle právníckého vzdělávání

Od odpovědi na otázku, jaké právníky chceme na právnických fakultách vychovávat – tj. jaké znalosti, dovednosti, postoje, osobnostní rysy a kvalitu myšlení vyžaduje profese právníka a jaká je úloha právnických fakult ve společnosti ve světle další profesní přípravy právníků, se odvíjí cíle právního vzdělávání. Od cílů právního vzdělávání se pak budou odvíjet vzdělávací metody, jakými těchto cílů dosáhneme.

Nejobecnějším cílem právnícké fakulty by měla být co nejlepší příprava studenta k výkonu právní praxe. Ideální je, pokud si právnícká fakulta stanoví

4 STUCKEY Roy et al. *Best Practices for Legal Education*. [online] 2007. [cit. 8. 10. 2012]. Dostupné z http://www.cleaweb.org/Resources/Documents/best_practices-cover.pdf, s. 42

svou misí, která odráží její vzdělávací cíle. Z mise fakulty by mělo být jasné současným i budoucím studentům, jaké jsou důvody existence fakulty a jaké plní funkce a úkoly při službě společnosti. Mise by také měla odrážet hodnoty konkrétní instituce. Více, než slova na papíře, je však důležitější, aby fakulta byla skutečně odhodlána připravit své absolventy na efektivní a odpovědný výkon právní praxe.⁵

Od mise fakulty by se pak měly odvíjet její vzdělávací cíle. Chybějící vzdělávací cíle mohou mít za následek roztržitost a nekoordinovanost studijního programu, který nesleduje jednotné cíle. Aby fakulta mohla zhodnotit, zda se jí daří vzdělávací cíle naplňovat, měly by být tyto cíle formulovány konkrétně. Cíle by měly být veřejné a přístupné budoucím, stávajícím, bývalým studentům a zaměstnavatelům. Transparentní vzdělávací cíle by měly pomoci studentům chápat, co je studijní program usiluje naučit.

Často, pokud jsou cíle vzdělávací instituce vůbec formulovány, jsou formulovány co do obsahu toho, co se budou studenti učit na přednáškách a seminářích – co se naučí o právu, případně jaké dovednosti získají, nezabývají se však tím, co budou studenti schopni se svými vědomostmi a dovednostmi dělat. Lépe je formulovat vzdělávací cíle jako výsledky, to znamená, co by studenti měli znát, chápat a být schopni udělat a jaké vlastnosti by měli mít poté, co fakultu absolvují.

Příklad komplexních a detailně popsaných a na výsledek orientovaných cílů právního vzdělávání můžeme rovněž najít v materiálu „*Best Practices for Legal Education*“⁶.

Absolventi právnické fakulty prokazují atributy efektivních a odpovědných právníků zahrnující následující znalosti, dovednosti a přístupy:

- Základní znalost a chápání práva.
- Intelektuální a analytické dovednosti a praktický úsudek.
- Profesní dovednosti.
- Profesionalita.
- Sebereflexe a schopnost celoživotního vzdělávání.⁷

⁵ STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s 39-40.

⁶ AMERICAN BAR ASSOCIATION 1992 op. cit. 2.

⁷ Pořadí bylo autorkou změněno.

Základní znalosti a chápání práva zahrnují jak hmotné, tak procesní právo, ale také institucionální rámec, procesy a profese, které vytvářejí, rozvíjejí, interpretují a aplikují právo. Aby právník mohl řešit jakýkoliv právní problém, musí mít znalosti, na základě kterých může třídít a zařadit své zkušenosti, sdělit svoje myšlenky ostatním a najít kreativní řešení problému. Znalost znamená obeznámenost s určitou oblastí práva, pamatování si základních faktů, pravidel, metod a procesů. Pochopení znalostí pak znamená schopnost pracovat s nimi a aplikovat je i v neznámých situacích.

Absolventi by měli prokazovat intelektuální dovednosti nezbytné ke kritickému zhodnocení argumentů, předpokladů, abstraktních konceptů a dat a formulovat vhodné otázky k vyřešení problémů nebo k identifikování škály možných řešení problémů. Intelektuální dovednosti, které právní praxe vyžaduje, zahrnují dobrý **praktický úsudek a analytické dovednosti**.

Praktický úsudek je schopnost právníka identifikovat, zhodnotit a navrhnout konkrétní řešení specifických a často složitých sociálních okolností. V právní praxi právníci často, aniž by bylo jasné, jaký výsledek nejlépe poslouží zájmům klienta, musejí zvážit různé a složité možnosti nejvhodnějších prostředků k dosažení požadovaného výsledku. Musí být schopni použít odpovídající šířku a hloubku znalostí k řešení záležitosti ležící před nimi. Dobrý praktický úsudek zahrnuje:

Aplikování a přizpůsobení obecných znalostí konkrétním okolnostem.

Zvážení různých perspektiv situace a schopnost vybrat z nich.

Schopnost být empatický a zároveň mít odstup.

V rámci praktického úsudku se proplétají intelektuální a morální aspekty, právník chápe etické a morální aspekty právní práce.⁸

Analytické dovednosti právníka jsou zjednodušeně schopnosti přeložit reálnou zapeklitou situaci do srozumitelné a precizní formy právní doktríny a procesu a poté podniknout strategické kroky za použití právní argumentace k uskutečnění cílů klienta.⁹

8 AARONSON, Mark Neal. We Ask You to Consider: Learning About Practical Judgment in Lawyering. *Clinical L. Rev.* 1998, roč 4, č. 247 s 34-37 in STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 69.

9 SULLIVAN William M. et al. *Educating Lawyers: Preparation for the Profession of Law*, 2007, s. 46-47; shrnutí a hlavní doporučení k dispozici zde. Dostupné

Vedle **profesních dovedností** pro efektivní poskytování právních služeb, by měly právnické fakulty také podněcovat u studentů přemýšlení o dopadech jejich jednání na společnost, o výkonu spravedlnosti a celkového výkonu a reputaci právnické profese. Ačkoliv výčet právnických dovedností je uveden již v první kapitole, uvádíme zde v souvislosti s cíli právnického vzdělávání právní dovednosti formulované jako výsledky, tj. čeho by měl být student schopen:

- Aplikovat techniky efektivní komunikace s klienty, kolegy a členy dalších profesí.
- Schopnost rozeznat finanční, obchodní a osobní omezení a priority klienta.
- Schopnost prosazovat zájem (případ) jiného a reprezentovat jej v rámci soudních řízení.
- Efektivně používat technologie k ukládání, vyhledání a analýze informací a provádět jak právní, tak faktický výzkum.
- Schopnost rozeznat a vyřešit etická dilemata.
- Schopnost řídit vztah s klientem a řešit situace, kdy je klient nespokojen.
- Schopnost řídit osobní pracovní vytížení a řešit efektivně a účinně souběžné záležitosti klientů.¹⁰

Vzdělávání by mělo vést k tomu, že studenti chápou hodnoty, chování, přístup a etické požadavky na právníky, a vyvolat v nich odhodlání je respektovat. **Profesionalita** zahrnuje nejen pravidla chování právníků, ale také, co od nich očekává veřejnost a právnická profese samotná - tj.:

- Vhodné chování a integritu v různých situacích.
- Schopnost jednat citlivě a efektivně s klienty, kolegy a ostatními s různým sociálním, ekonomickým a etnickým původem, schopnost identifikovat a reagovat pozitivně na různá specifika, která mohou ovlivnit komunikaci s klientem a jeho cíle.
- Kompetentní zastupování klientů.

z http://www.carnegiefoundation.org/sites/default/files/publications/elibrary_pdf_632.pdf, in STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 72.

¹⁰ STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 77.

- Úsilí o podporu spravedlnosti, poctivosti a morálky, přispívání k naplňování odpovědnosti profese za zvýšení kapacity práva a právních institucí přinášet spravedlnost.¹¹

Kompetentní zastupování klientů nebo zacházení s případy pak zahrnuje rozpoznání širších důsledků vlastní práce, zvažování zájmů a hodnot klientů a ostatních, poskytování vysoce kvalitních služeb za férovou cenu, udržování si nezávislého úsudku, být čestným, poctivým a hrát „fair“, být pravdivý a upřímný, respektovat ostatní a chovat se k nim slušně, dodržovat pravidla a očekávání profese. Podpora cílů právnické profese pak zahrnuje poskytování přístupu ke spravedlnosti, udržování životaschopnosti a efektivity právního systému, podporování spravedlnosti, poctivosti a morálky a respektování vlády práva (koncept Rule of law).

Dvěma důležitými hodnotami právníka jsou odhodlání prosazovat spravedlnost a respekt k vládě práva. Vzhledem k tomu, že prosazování spravedlnosti a respektu k vládě práva jsou široké koncepty, a ačkoliv o tom, co tyto koncepty zahrnují, lze jistě vést odbornou diskusi, zastavíme se u nich ve snaze jejich náplň specifikovat.

Prosazování spravedlnosti znamená, že právník by měl usilovat v rámci svých nejlepších možností o objektivní pravdu. Pravda a spravedlnost by měly být chápány jako hodnoty, na kterých závisí spolehlivost a integrita právního systému. Zájmy klienta by tedy neměly nad těmito dvěma hodnotami převážet. Právník by tedy neměl lhát, falšovat, podvádět, překrucovat fakta v žádné oblasti právní praxe. Přístup k právním službám se v mnoha případech rovná přístupu ke spravedlnosti. Právníci by si měli uvědomovat také svou roli jako profese, která drží klíče od přístupu ke spravedlnosti, a měli by podporovat přístup ke spravedlnosti prostřednictvím poskytování pro bono právních služeb jednotlivcům a zájmům, pro které nejsou z nějakého důvodu právní služby dostupné.¹²

Aby právo efektivně upravovalo lidské chování, musí jednotlivci ve společnosti respektovat jeho podstatu a procesy, jakými je právo vytvářeno

¹¹ Ibid., s. 72.

¹² BURKE, Richard K. Truth in Lawyering: An Essay on Lying and Deceit in the Practice of Law, 38 *Ark. L. Rev.* 1984, roč. 38, č. 1, s. 22 in STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 84.

a vynucováno.¹³ Za podmínky existence vlády práva je považováno oddělení moci, soudcovská nezávislost, respektování práv a svobod jednotlivce, kontrola moci zákonodárné a výkonné nezávislou justicí a také nezávislá advokátní profese, která je oddána ochraně vlády práva.¹⁴ Právníci jako profese, která umožňuje přístup k soudnímu systému, který vynucuje vládu práva, mají zvláštní závazek respektovat a podporovat **respektování vlády práva** bez ohledu na jejich osobní názor, který mohou na určitou právní úpravu mít. Právnické fakulty by měly zajistit, aby studenti chápali význam vlády práva a svou roli při jeho udržování, a měly by ve studentech vzbudit odhodlání podporovat respekt k vládě práva.¹⁵

Právnická fakulta nemůže připravit právníka na celoživotní výkon právní praxe. Minimálně proto, že právní systém se neustále mění. Absolvent právnické fakulty by si měl být schopen stanovit cíle v rámci dalšího vzdělávání, realizovat je, hodnotit plnění cílů a přizpůsobovat jim proces učení. Nejdůležitější, s ohledem na další vzdělávání, je **schopnost sebereflexe**, která by měla vést k hodnocení úspěchů a neúspěchů při vzdělávání a vlastního výkonu a plánování dalšího vzdělávání s cílem se neustále zlepšovat.¹⁶

Procesem stanovování výsledků právního vzdělávání nemusí nutně každá z fakult procházet samostatně. Naopak, spolupráce mezi různými fakultami by mohla vést k přínosné debatě jak mezi právnickými fakultami navzájem, tak mezi právnickými fakultami a právnickými profesemi, a přispět ke kvalitnějšímu výsledku.

Vzdělávací program právnické fakulty je ideálně kongruentní. Právnická fakulta by měla usilovat nejen o nejlepší výuku jednotlivých témat, ale také o co nejvíce kongruentní výuku témat jako celku. Za tímto účelem by se:

13 LAVOIE, Richard. Subverting the Rule of Law: The Judiciary's Role in Fostering Unethical Behavior, *U. Colo. L. Rev.* 2004, roč. 75, č. 115, s. 138 in STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 86.

14 DIENG, Adama. Role of Judges and Lawyers in Defending the Rule of Law, 21 *Fordham Int'l L. J.* 1997, roč 21. s. 550-51 in STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 86.

15 STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 86.

16 *Ibid.* s. 66.

- Vzdělávací cíle fakulty měly odvíjet od mise fakulty.
- Vzdělávací osnovy by měly odpovídat vzdělávacím cílům fakulty a být strukturovány tak, aby vedly studenty k dosažení vzdělávacích cílů.
- Vzdělávací cíle jednotlivých předmětů na fakultě by měly odpovídat vzdělávacím osnovám v tom smyslu, že osnovy určují vzdělávací cíle jednotlivých předmětů.

Pokud cíle nejsou formulovány, výsledkem je často studijní plán, který je zaměřený téměř výhradně na právní znalosti. Například pokud vzdělávacím cílem fakulty je rozvoj komunikačních dovedností studentů, takový cíl by měl být výslovně formulován. Tento výsledek by měl být vztažen ke konkrétní výuce, měly by být vytvořeny příležitosti pro studenty, aby mohli tuto rozvíjející se dovednost předvést a aby jejich schopnosti mohly být zhodnoceny. Studijní plán by měl být poskládan tak, aby nakonec u studentů dosáhl požadovaných schopností. Tvůrce studijního plánu by pak měl uvažovat o tom, jakými způsoby požadovaných schopností u studentů dosáhne, jak je zhodnotí a jak stanoví standardy, aby bylo možné zhodnotit, zda dochází u studentů k pokroku a zda bylo dosaženo uspokojující úrovně dovedností u studentů. Stejně jako cíle studijního programu, by měly být stanoveny také cíle jednotlivých předmětů - tj. co by studenti měli na konci předmětu znát, chápat a jaké by měli mít schopnosti a vlastnosti na konci předmětu.

Podle mnoha teorií vzdělávání by se výsledky vzdělávání měly skládat ze tří komponentů: znalostí (kognitivní výsledek – co studenti znají), dovedností (behaviorální – co studenti umějí udělat) a hodnot (přístup – jak studenti přemýšlí). Vzdělávací program na fakultě by pak měl být organizovaný tak, aby byl koordinovaný a progresivně rozvíjel jak **znalosti, tak dovednosti a hodnoty** studentů potřebné pro jejich první právnické zaměstnání a integrovat **teorii i praxi**.¹⁷

Při formulování výsledků cílů vzdělávání by pak fakulty měly vzít v potaz následující principy:¹⁸

17 NICHOLS, James O. *The Departmental Guide and Record Book for Student Outcomes Assessment and Institutional Effectiveness* 17 1995 in STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 43.

18 Principy převzaty od MUNRO Gregory S. *Outcomes Assessment for Law Schools* 46, N.113 2000, s. 94-95 in STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 43.

- Požadované výsledky cílů vzdělávání by měly být formulovány ve spolupráci s právníckými profesemi (soudcovskou unií, advokátní komorou, unií státních zástupců apod.), které mohou pomoci definovat, čeho by absolventi měli být schopni, aby mohli sloužit klientům a společnosti, a aby byly kredibilní a dlouhodobě platné.
- Stanovené žádané výsledky vzdělávání by měly být stanoveny na základě konsensu dosaženého dialogem a debatou, aby byly všeobecně přijímané.
- Výsledky by měly být konzistentní a v souladu s misí fakulty.
- Výsledky by měly být měřitelné, ačkoliv nemohou být měřitelné s absolutní matematickou přesností.
- Výsledky by měly být stanoveny výslovně, jednoduše a obyčejným jazykem bez vzdělávacího nebo právního žargonu, měly by být jasné studentům, vyučujícím i právníckým profesím, takto formulované výsledky by měly také zajistit kontinuitu vzdělávacího programu.

Neexistuje správné množství výsledků, ke kterým by studium mělo vést. Při stanovování výsledků by mělo být vzato v potaz, jakých výsledků je skutečně fakulta schopna dosáhnout a zhodnotit je v závislosti na misi a zdrojích fakulty a délky studijního programu. Stanovené požadované výsledky by měly být reálné z hlediska schopností studentů i vyučujících.

Příklad

Příklad na výsledek orientovaných cílů právního vzdělávání najdeme v preambuli American Bar Association (ABA), dle které by studijní program právnické fakulty měl zajistit, aby studenti:

- Chápali své etické závazky jako zástupci klientů, úředníci soudů a veřejní občané odpovědní za kvalitu spravedlnosti a přístup k ní.
- Chápali teorii, filozofii, úlohu a důsledky práva a jeho institutů.
- Získali dovednosti právní analýzy, argumentace a řešení problémů, ústní a písemné komunikace, právního výzkumu a další dovednosti nezbytné pro efektivní výkon právnické profese.
- Chápali základní principy veřejného a soukromého práva.
- Chápali právo jako veřejnou profesi, která volá po poskytování pro bono právních služeb.¹⁹

¹⁹ AMERICAN BAR ASSOCIATION. *Standards for Approval of Law Schools 2011-2012*. [cit. 30. 01. 2012]. Dostupné z

1.2 Interaktivní vzdělávací metody pro výuku právnických dovedností

1.2.1 Proč používat interaktivní vzdělávací metody?

Dospělí jsou sebemotivovaní, uvědomují si svoje schopnosti a dopad svých zkušeností. Vyžadují větší zapojení do vzdělávacího procesu.²⁰ Hlavní principy andragogiky (vzdělávání dospělých) jsou následující:

Dospělí se potřebují podílet na plánování a hodnocení svého vzdělávání.

Základem vzdělávacích činností je zkušenost.

Dospělé nejvíce zajímá učení se předmětů, které mají okamžitý význam pro jejich práci nebo osobní život.

Vzdělávání dospělých se více soustředí na řešení problémů než na obsah.²¹

Dospělí mají do velké míry vytvořeny hodnoty, názory a přesvědčení.

Dospělí vztahují nové informace a znalosti k předešlým informacím a znalostem.

Motivace dospělých vyvěrá z potřeby zlepšit dovednosti a výkon.

Dospělí mají schopnost reflexe vzdělávacího procesu a jeho zlepšení do budoucna.

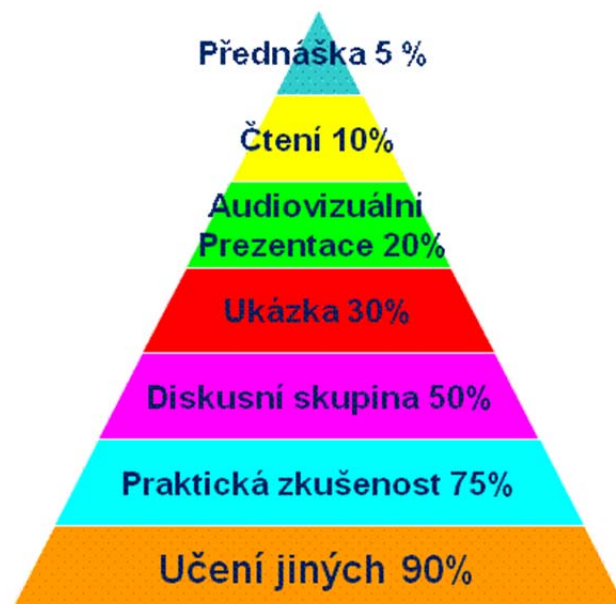
Průměrné množství informací zapamatovaných si studenty při různých formách výuky:²²

http://www.americanbar.org/content/dam/aba/publications/misc/legal_education/Standards/2011_2012_aba_standards_preamble.authcheckdam.pdf, s. 8.

20 KNOWLES, Malcolm S. *The modern practice of adult education: from pedagogy to andragogy*. Rev. and Updated. Chicago: Follett Pub. Co., c1980, 400 p. ISBN 06-958-1472-9.

21 KNOWLES, Malcolm S. *The adult learner: a neglected species*. 4th ed. Houston: Gulf Pub. Co, 1990, x, 293 p. Building blocks of human potential series. ISBN 08-720-1074-0.

22 Výzkum National Training Laboratories, Maine, USA

1.2.2 Typy interaktivních výukových metod

Interaktivní výukové metody jsou metody k aktivní participaci studentů na vzdělávacím procesu. Základní interaktivní výukové metody vhodné pro výuku práva zahrnují:

- brainstorming;
- vytvoření žebříčku;
- škálu postojů;
- diskusi v malých skupinách;
- debatu;
- průzkum „veřejného“ mínění;
- zaujetí stanoviska;
- myšlení za pochodu – PRES vzorec;
- vyjasnění hodnot;
- otázky a odpovědi;
- otevřená prohlášení;

- ukázkou;
- hraní rolí;
- akvárium;
- simulace;
- simulované soudní (nebo jiné) řízení;
- skládačku;
- případové studie a hypotetické případy;
- moot court;
- prezentace studentů;
- jeden učí druhého;
- pozvání odborníků;
- exkurze;
- vizuální pomůcky.

Brainstorming

Brainstorming je nástroj k řešení problému. Podporuje představivost a kreativitu a pomáhá přinést velké množství myšlenek ohledně určitého tématu. Může být použit samostatně i ve spojení s dalšími aktivitami.

Brainstorming je metoda, která umožňuje studentům přijít svobodně a otevřeně s různými myšlenkami a nápady, aniž by se báli kritiky. Vyučující vyzve studenty, aby přišli s co nejvíce nápady, a zaznamená je všechny na tabuli nebo flipchart, přestože některé z nich mohou vypadat jako chybné. Vyučující by se měl vyvarovat posuzování a kritiky některých návrhů dokud nejsou všechny zapsány, aby nebránil dalším příspěvkům studentů. Je vhodné podpořit studenty v tom, aby stavěli na návrzích ostatních, nebo je pozměnili, což často vede k výborným řešením. Účastníci by však neměli v průběhu zaznamenávání návrhů kritizovat návrhy ostatních. Poté by vyučující měl jednotlivé návrhy okomentovat. Komentář by měl být pozitivní, ať podporuje nebo zpochybňuje návrhy. Je možné také seřadit návrhy podle priority.

Příklad

Příkladem otázky vhodné pro brainstorming může být: „Co by měl právník udělat, aby připravil klienta na soudní řízení?“

Vytvoření žebříčku

Aktivita vytvoření žebříčku učí studenty rozhodovat se mezi různými možnostmi a otevřeně bránit a vysvětlit svoji volbu. Stimuluje kritické myšlení o probíraném tématu. Je to vhodná metoda k výuce profesních hodnot. Vyučující může využít seznam nápadů z brainstormingu nebo dát studentům seznam k seřazení. Obvykle se používá k seřazení 5-10 položek. Například seřazení trestných činů od nejméně závažných k nejzávažnějším. Studenti jsou poté požádáni o přiřazení čísla k položce, přičemž například 1 je nejdůležitější (nejzávažnější) a 10 je nejméně důležitý (nejméně závažný). Seřazení provede každý student individuálně sám pro sebe. Poté studenti mohou být požádáni o vysvětlení svého žebříčku, mohou diskutovat s ostatními o jejich žebříčku a nakonec být požádáni, aby se ještě jednou podívali na svůj žebříček a případně jej změnili. Pokud je studentů větší počet, mohou provést seřazení v menších skupinách a pak prezentovat žebříček, ke kterému došli v rámci skupiny.

Jinou variantou této aktivity je například požádat studenty, aby se seřadili podle svého názoru na určité prohlášení nebo myšlenku. Například studenti mohou být dotázáni na to, co si myslí o trestu smrti a požádáni, aby se postavili do řady, kdy na jednom konci řady jsou ti, kteří zastávají stanovisko „zásadně nesouhlasím s trestem smrti“ a na druhém „zásadně souhlasím s trestem smrti“. Studenti by pak měli mít možnost ospravedlnit a hájit svoje zařazení. Studenti budou mít možnost naslouchat ostatním studentům, kteří s jejich názorem nesouhlasí, a přemýšlet znovu o svém postoji na základě dalších názorů, které slyšeli. Studenti pak změnu názoru vyjádří přesunutím se v rámci řady (nebo skupiny).

Zaujetí stanoviska

Tato metoda rozvíjí dovednost studentů argumentovat a pomáhá jim ujasnit si své hodnoty. Zaujetí stanoviska vyžaduje po studentech, aby argumentovali a obhájili svůj názor nebo pozici tak, že se postaví a ústně svůj názor obhájí. Pro tuto aktivitu by mělo být vybráno kontroverzní téma, ohledně kterého budou mít studenti celou škálu názorů. Například se vyučující může studentů zeptat, kdo podporuje a kdo je proti trestu smrti. Na jednu stranu místnosti se poté postaví studenti, kteří podporují trest smrti, na druhou stranu místnosti studenti, kteří jsou odpůrci trestu smrti, a uprostřed místnosti zůstanou studenti, kteří jsou nerozhodnutí. Pokud studenti pod

vlivem argumentů ostatních změni názor, přesunou se ke skupině, jejichž názor akceptovali. Studenti, kteří názor změni, by měli odůvodnit, proč jej změni. Vyučující by měl studentům položit otázky ohledně extrémních případů, aby prověřil jejich názor a postoje (v případě trestu smrti to například může být otázka, zda by ani Pol Pot, který byl odpovědný za smrt více než miliónu lidí, neměl být potrestán trestem smrti). Na konci vyučující shrne debatu a učiní závěr. Aby studenti vyjadřovali své názory logicky, je možné využít následující techniku tzv. vzorec PRES.

Myšlení za pochodu – PRES vzorec

Vzorec PRES pomáhá studentům logicky strukturovat argumenty v situaci, kdy mají rychle vyjádřit svůj názor ohledně určité otázky bez předchozího varování a přípravy.

Vzorec PRES:

- Pozice studenta ohledně určité otázky (**P**oint of view).
- Důvody, proč student zaujal tuto pozici ohledně dané otázky (**R**easons for their point of view).
- Příklad nebo důkaz podporující pozici studenta (**E**xample or Evidence to support their point of view).
- Shrnutí názoru studenta (**S**ummarize their point of view).

Kroky vyučujícího:

- Vysvětlíte studentům vzorec PRES.
- Uveďte příklad vzorce PRES.
- Položte studentům otázku ohledně kontroverzního tématu a požádejte je, aby na ní odpověděli za použití vzorce PRES.
- Proveďte rozbor a vysvětlíte přínos vzorce PRES.

Vzorec PRES lze kombinovat s jinými výukovými metodami jako zaujetí stanoviska (viz výše).

Příklad

Názor ohledně trestu smrti za vraždu.

- Můj postoj ohledně trestu smrti za vraždu je nesouhlasný.
- Důvodem je, že věřím, že není správné, aby člověk zabil jiného člověka, ani jedná-li se o trest za spáchání trestného činu.
- Důkazem pro můj postoj je buddhistické učení, které říká, že není správné, aby člověk zabil jiného člověka. Buddha nemluví o výjimkách z tohoto pravidla.
- Abych to shrnul, jsem proti trestu smrti.

Průzkum „veřejného“ mínění

Prostřednictvím této aktivity vyjadřují studenti svůj názor na to, co je předmětem výuky. Je možné použít širší škálu, např. naprosto souhlasím, souhlasím, jsem nerozhodnutý, nesouhlasím, zásadně nesouhlasím. Průzkum mínění může sloužit jako úvod do diskuse. Je to vhodná metoda pro výuku hodnot a postojů.

Vyučující vyzve studenty, aby každý jednotlivě napsali na kus papíru svůj názor tak, aby to ostatní neviděli. Vyučující poté požádá studenty, aby mu každý individuálně sdělil svůj názor, a zaznamená jej na tabuli nebo na flipchart a vytvoří tak přehled názorů všech studentů. Vyučující může místo zaznamenávání názorů na tabuli nebo flipchart provést hlasování („Kdo zásadně nesouhlasí s tímto názorem, ať zvedne ruku.“). Studenti jsou pak požádáni, aby obhájili svůj názor a naslouchali rozdílným názorům ostatních. Pokud nikdo nemá odlišný názor, vyučující může požádat studenty, aby sami přišli s protiargumenty ke svému názoru. Po diskusi je možné provést průzkum mínění studentů znovu, zda došlo u některých studentů ke změně názoru. Vyučující také může na průzkum mínění studentů navázat případovou studii (viz dále) ohledně předmětu průzkumu. V ideálním případě se jedná o dvě případové studie, které ukazují obě strany mince.

Diskuse v malých skupinkách

Při této aktivitě by měly být dány studentům jasné instrukce, nastaveny pravidla diskuse a poskytnut dostatečný čas na diskusi. Skupinka by se obvykle neměla skládat z více než 5 studentů, aby všichni měli možnost mluvit.

Skupinky se mohou skládat i z menšího počtu studentů (2-5). Skupinu lze vytvořit rozpočítáním studentů 1-5 nebo seskupením 5 lidí sedících vedle sebe. Instrukce pro skupiny by měly zahrnovat, jak dlouhou dobu budou mít na diskusi o tématu nebo přípravu na jinou aktivitu (např. debatu nebo hraní rolí) a jakým způsobem by skupina měla fungovat - tj. že jeden ze skupiny by měl sdělit ostatním, k čemu skupina došla, a že každý ve skupině by měl mít možnost se vyjádřit v čase určeném pro diskusi. Diskuse v rámci skupinky bývá omezena na 5-10 minut. Skupinka také obvykle prodiskutuje pouze jednu otázku položenou vyučujícím. Vyučující zadá otázku, vyjasní případné nejasnosti skupiny a poté krouží mezi jednotlivými skupinkami, aby odpověděl na případné dotazy nebo poradil.

Debata

Debata je vhodná aktivita pro výuku hodnot i argumentačních dovedností. Předmětem debaty by měla být témata, která jsou kontroverzní a lidé na ně mají často protichůdné názory, jako je například potrat, prostituce, legalizace drog, trest smrti apod. Mluvčím s protichůdnými názory na určité téma je poskytnut stejný čas, aby prezentovali svá přesvědčení. Každý mluvčí má příležitost reagovat na druhého mluvčího. Mluvčí by měli prezentovat důkazy, proč je jejich názor správný, rozporovat argumenty druhého mluvčího, bránit svou vlastní pozici a shrnout ji.

Studenty vyučující rozdělí do dvou skupin nebo do malých skupin, aby si připravili argumenty podporující jednu ze stran debaty. Vyučující představí téma a hlídá dodržování časového limitu. Celá skupina pak podporuje vybrané mluvčí v rámci debaty. Vyučující také může pokládat mluvčím otázky nebo umožnit otázky z publika.

Po skončení debaty studenti hlasují pro, nebo proti předestřené otázce. Časový sled dílčích aktivit v rámci debaty je následující:

- Vyučující představí skupině studentů téma debaty a určí, která ze stran bude debatovat pro a která proti předestřené otázce (rozdělí studenty do dvou skupin).
- Skupinám je poté poskytnut čas, aby našly vhodné argumenty a vybraly dva mluvčí, kteří budou prezentovat jejich argumenty. Jeden z nich je hlavní mluvčí, který prezentuje argumenty skupiny, a druhý mluvčí odpovídá na protiargumenty druhé skupiny.

- Mluvčí skupiny, která podporuje dané téma, prezentuje své argumenty během časově omezené doby (obvykle 5 min.).
- Mluvčí skupiny, která vystupuje proti danému tématu, prezentuje argumenty své skupiny se stejně dlouhým časovým limitem (5 min.).
- Mluvčí, jejichž úkolem je odpovědět na argumenty protistrany, poté reagují opět ve stanoveném časovém limitu (obvykle 1 min.).
- Poté skupina hlasuje pro, nebo proti tématu.

Variantou této aktivity je mini debata. Při této aktivitě jsou všichni účastníci rozděleni do skupin po třech a mají provést debatu v rámci této malé skupinky, kdy jeden je pro a druhý proti zadanému tématu a třetí vystupuje jako soudce, který dohlíží nad průběhem debaty, rozhodne o vítězi debaty a podává zprávu všem studentům.

Jinou variantou debaty je „vnitřní-vnější kruh“, jehož cílem je rozvíjet schopnost studentů vést debatu o určitém tématu. Vyučující se nejprve zeptá skupiny studentů, co tvoří dobrou diskusi, a za pomoci studentů vytvoří pravidla dobré diskuse (řečníci si naslouchají, účastní se, nepřerušují se, staví na tom, co řekli řečníci před ním, mluví k věci). Poté vyučující rozdělí skupinu studentů na dvě. Tyto skupiny vytvoří dva kruhy. Studenti ve vnějším kruhu se soustředí na proces diskuse, vnitřní kruh pak diskutuje zadané téma. Vnitřní kruh diskutuje (3-7 min.), poté mu vnější kruh dá zpětnou vazbu k procesu diskuse (3 min.). Poté se kruhy vymění, vnější kruh se stane vnitřním kruhem a diskutuje zadané téma a vnější kruh pozoruje proces diskuse (5-7 min.). Poté vnější kruh dá vnitřnímu kruhu zpětnou vazbu k procesu diskuse (3 min.). Role vyučujícího by měla být omezena na stopování času.

Výukové metody je možné různě kombinovat. Následující kombinace metod je vhodná k tomu, aby studenti zvážili různé alternativy řešení problému. Vyučující představí studentům problém. Může se jednat o nový problém, nebo o problém, který vyplynul z předchozích aktivit. Poté vyučující vyzve studenty, aby v daném časovém limitu (obecně 3-5 min.) přišli s co nejvíce řešeními daného problému (viz metoda brainstorming). Poté vyučující vytvoří ze studentů tři až čtyři skupiny. Úkolem studentů je ve skupinách vytvořit seznam možností řešení spojením svých jednotlivých seznamů a přidáním dalších možností, se kterými případně přijdou společně ve skupině (viz metoda diskuse v malých skupinách). Poté, co skupina vyčerpá všechny možnosti, se kterými byla schopna přijít v průběhu stanovené doby (obvykle

okolo 10 min.), vybere skupina tři možnosti řešení, které se jí nejvíce líbí, a seřadí je (viz metoda vytvoření žebříčku). Skupina poté sdělí výsledky celé třídě. Může následovat debata všech studentů (viz metoda debata).

Otázky a odpovědi

Metoda otázek a odpovědí může být využita místo přednášky. Je to tedy vhodná metoda k výuce znalostí. Vyučující by si měl připravit předem seznam otázek, aby bylo zajištěno, že budou v průběhu semináře pokryta všechna témata. Otázky musejí být naplánovány tak, aby byly před seminářem poskytnuty studentům všechny informace nutné k tomu, aby studenti otázky pochopili a byli schopni přemýšlet o vhodných odpovědích. Vyučující by měl počkat s vyvoláváním konkrétního studenta, aby na otázku odpověděl, minimálně 5 sekund po položení otázky, aby studenti měli čas se nad otázkou zamyslet. Pokud studenti nejsou schopni odpovědět na otázku, vyučující by jim měl poskytnout nápovědu. Vyučující by neměl, pokud je to možné, sdělovat studentům odpovědi na otázky, měl by nechat studenty, aby na odpověď přišli sami. Vyučující by měl zajistit, aby průbojnější a hovornější studenti příliš nedominovali. Vyučující by se proto měl ptát i těch, kteří se nepřihlásili k dobrovolné odpovědi. Vyučující také může stanovit limit na to, kolikrát může student v průběhu hodiny odpovědět. Například vyučující může rozdat každému studentovi pět archů papíru a při každé odpovědi mu jeden arch papíru sebrat. Pokud studentovi již nezbývá žádný arch, nemůže odpovídat.

Otevřená prohlášení

Tato aktivita může být užitečná jako zahřívací aktivita nebo na závěr hodiny jako hodnocení. Vyučující řekne větu a požádá studenty, aby ji dokončili podle toho, co jim přijde na mysl. Jako zahřívací aktivita, tato technika přiláká pozornost studentů k probíranému tématu a umožňuje zhodnotit dosavadní znalosti studentů a jejich postoje ohledně dané otázky. Tato technika také může být použita na závěr, k prověření studenty získaných znalostí, a zda došlo ke změně jejich postojů.

Škála postojů

Cílem aktivity je ukázat studentům, že k určité otázce existuje celá řada postojů. Vyučující rozdělí studenty do malých skupin o pěti až šesti členech a zadá jim otázku, vůči které je možno zaujmout čtyři až šest různých postojů. Učitel může identifikovat tyto postoje předem, nebo je může nechat identifikovat studenty. Každý student si vybere jeden z postojů. Nemusí se

nutně jednat o postoj, který sám zastává. Student napíše odstavec na obhajobu této pozice. Poté si studenti navzájem sdělí ve skupině, co napsali na obhajobu dané pozice. Poté studenti sdělí ostatním svoji skutečnou pozici a prodiskutují otázku ve skupině. Pokud všechny skupiny pracovaly na stejné otázce, každá skupina odhalí ostatním své odstavce obhajující postoje a následuje diskuse v rámci celé třídy.

Vyjasnění hodnot

Cvičení k vyjasnění hodnot rozvíjí dovednost studentů naslouchat ostatním, jejich komunikační dovednosti, schopnost pochopení pro postoje a pozice ostatních, zlepšuje jejich schopnost řešit problémy a činit rozhodnutí, rozvíjí jejich argumentační dovednosti a kritické myšlení. Cvičení k vyjasnění hodnot také pomáhá studentům přemýšlet o svých postojích, názorech a přesvědčeních, vyjádřit, analyzovat a obhájit je, stejně tak jako naslouchat hodnotám a postojům ostatních a přemýšlet o nich.

Kroky vyučujícího:

Požádejte studenty, aby vyjádřili svůj názor na určitou otázku.

Požádejte studenty, aby svůj názor vysvětlili.

Požádejte studenty, aby přemýšleli o důvodech, proč takový názor zastávají, včetně argumentů a důkazů pro jejich postoj.

Požádejte studenty, aby zvážili jiné názory.

Požádejte studenty, kteří mají opačný názor, aby jej prezentovali, nebo požádejte studenty, aby sepsali argumenty podporující rozdílné názory, nebo prezentujte jako vyučující opačné názory k diskusi.

Požádejte studenty, aby přemýšleli o své pozici a jiných názorech tím, že je vyzvete, aby přednesli nejsilnější a nejslabší argument na podporu jejich pozice a také nejsilnější a nejslabší argument studentů, kteří zastávají opačnou pozici.

Požádejte studenty, aby učinili rozhodnutí o dané otázce. Studenti by měli znovu promyslet a vyřešit konflikt mezi rozdílnými názory tak, aby došli k nejlepšímu výsledku.

Proveďte na závěr všeobecnou diskusi a shrňte aktivitu.

Ukázka

Vyučující předvedou studentům, co očekávají od studentů, že se naučí. Tato metoda je užitečná pro výuku dovedností (např. obhajoba klienta, vedení pohovoru s klientem, poskytování právního poradenství nebo vyjednávání). Po ukázce obvykle následuje diskuse o tom, co publikum vidělo. Na závěr ukázkou vyučující prodiskutuje se studenty. To, co studenti viděli při ukázce, si mohou poté sami procvičit v rámci hraní rolí nebo simulace.

Příklad

Konkrétním příkladem ukázky jsou dva profesionální vyjednaváci předvádějící ukázkou jednání o podmínkách prodeje podniku.

Hraní rolí

Při hraní rolí se studenti učí prostřednictvím vlastní zkušenosti hraním určité situace. Hraní rolí je obecně kratší než simulace. Příkladem vhodné situace pro hraní rolí je zatýkání podezřelého policií, pohovor advokáta s klientkou - obětí domácího násilí. Na rozdíl od simulace však studenti nemají přesně zadaný scénář, jak mají hrát. Studenti mohou použít svou představivost, aby sehrání rolí co nejvíce odpovídalo skutečnosti. Hraní rolí může být využito pro výuku znalostí, dovedností i hodnot. Zvláště vhodná je tato metoda k tomu, aby pomohla studentům prozkoumat své pocity a uvědomit si své postoje a hodnoty. Je tedy velmi vhodná k výuce hodnot. Scénka je nejprve představena, pak přehrána a pak se o ní diskutuje.

Postup při této aktivitě je následující:

- Vyučující představí studentům obecně téma scénky.
- Poté vysvětlí studentům, kteří se dobrovolně přihlásí, nebo jsou vyučujícím vybráni, co budou hrát.
- Vyučující vysvětlí studentům, kteří jsou pozorovateli, co mají sledovat.
- Vybraní studenti poté sehrají scénku. Vyučující může, je-li to třeba, zasáhnout do scénky otázkami, aby scénku posunul kupředu, nebo aby udržel herce v jejich rolích.
- Studenti - herci mohou sehrát scénku před celou skupinou studentů nebo v menších skupinkách, které se skládají z herců a pozorovatelů.

- Pozorovatelé by potom měli být požádáni, aby sdělili, co ve scéně zpozorovali. Všem studentům by poté měla být položena otázka ohledně právních, sociálních nebo dalších aspektů scénky.

Po skončení scénky by vyučující měl vést shrnutí scénky, aby pomohl studentům posoudit situaci, kterou viděli, analyzovat příčiny a následky a možné alternativy chování aktérů, jak by měla situace a chování aktérů správně vypadat, případně co by ve stejné situaci dělali studenti sami. Rozebrání scénky vyučujícím se studenty je nejdůležitější částí aktivity. Vyučující by neměl ztrácet ze zřetele vztah mezi simulovanou situací a skutečností. Je například také možné takto sehrát výslech obviněného z vraždy u soudu nebo pohovor s ženou, obětí fyzického napadení.

Simulace

Simulace umožňuje studentům vyzkoušet si situaci z praxe prostřednictvím skutečného, nebo hypotetického scénáře. Umožňuje studentům, aby se naučili novému chování a analyzovali problémy. Na rozdíl od hraní rolí, simulace vyžaduje hraní role podle zadaného podrobného scénáře, aby bylo dosaženo cílů této aktivity. Scénář podrobně popisuje vše, co student-herec řekne nebo udělá.

Simulace vyžadují více času na přípravu než hraní rolí, protože studenti - herci potřebují čas, aby se naučili scénář. Vyučující by tedy měl studentům-hercům poskytnout dostatek času, než scénku předvedou. Někdy stačí zadat scénář na začátku hodiny, někdy může vyučující zadat scénář již před hodinou, aby si studenti mohli role nacvičit. Další postup práce v této aktivitě je shodný jako výše uvedený postup při aktivitě hraní rolí.

Příklad

Studenti dostanou úkol zastupovat různé strany při prodeji a koupi podniku. Studenti obdrží dokumenty, které jsou podobné těm, kterých je třeba k uzavření reálné transakce. Ideálně se studenti účastní tolika kroků, kolik je třeba k uskutečnění transakce, jako je setkání s klienty, vyjednávání o prodeji a koupi a přípravy potřebných dokumentů.

Cílem aktivity je naučit studenty aplikovat teoretickou znalost z obchodního práva o koupi podniku na konkrétní situaci, rozvinout dovednost vyjednávat s protistranou a naučit je psaní právních dokumentů.

Akvárium

Akvárium může být využito pro výuku znalostí, dovedností i hodnot v kombinaci s množstvím jiných metod. Akvárium lze použít pro pozorování simulací nebo hraní rolí.

Kroky vyučujícího jsou následující:

Vyučující vysvětlí studentům, že budou rozděleni do malých skupin, aby se připravili na hraní rolí. Poté studenty rozdělí do skupin například na advokáty a klienty. Počet studentů ve skupině by neměl být větší než 5.

Advokáti si ve skupinách připraví otázky, které budou pokládat během pohovoru s klientem, a klienti si připraví otázky na advokáty a co advokátovi odpoví na jeho otázky.

Vyučující vyzve dobrovolníky z každé skupiny, aby přehráli ostatním v těchto dvou skupinách scénku. Ostatní členové obou skupin mají za úkol scénku pozorovat. Vyučující může dát studentům seznam, na co se mají při pozorování scénky zaměřit.

Dva studenti scénku přehrají a ostatní je pozorují a dělají si poznámky.

Po skončení scénky se vyučující zeptá studentů, co vypožorovali.

Poté proběhne všeobecná diskuse a závěr cvičení.

Variantou této aktivity je, že vyučující nerozdělí studenty do malých skupin, ale ze všech studentů vybere dva (případně více studentů), kteří scénku sehrají. Ostatní studenti pak pozorují tuto scénku.

Další variantou této aktivity je veřejný rozhovor vyučujícího s jedním vybraným studentem, dobrovolníkem, o jeho přesvědčeních a pocitech. Student musí odpovídat pravdivě, ale může odmítnout odpovědět.

Příklad

Vyučující vybere čtyři studenty. Dva studenti budou představovat jednoho advokáta (dva studenti budou hrát jednu osobu) a dva studenti budou hrát klienta. Tak, aby to neslyšeli ostatní studenti, ani druhí dva studenti hrající roli klienta, vysvětlí vyučující studentům, kteří představují advokáta, že mají provést pohovor s klientem. Druhým dvěma studentům, kteří představují klienta, vysvětlí vyučující roli tak, aby to neslyšeli studenti hrající advokáta a ostatní studenti pozorovatelé. Úkolem studentů hrajících klienta je sehrát

klienta, který je obviněn ze sexuálního obtěžování nezletilé. Klient není schopen odpovědi velmi dobře strukturovat. Klient tvrdí, že je nevinný. Také klient informuje advokáta, že si zajistil svědka, který mu dosvědčí, že v dané době nebyl v místě spáchání trestného činu, protože byl se svědkem, ačkoliv v místě spáchání trestného činu byl. Klient dále advokátovi sdělí, že nemá peníze na úhradu právních služeb. Vybraní studenti roli přehrají. Vyučující se poté ostatních studentů zeptá, jak by v daném případě jako advokáti postupovali. Zda by navrhli důkaz, o němž vědí, že je nepravdivý? Zda by poskytli klientovi služby, přestože nemá na jejich zaplacení? Jak může klient získat právní pomoc jiným způsobem? Aby zhodnotili výkon advokáta při vedení pohovoru s klientem (komunikační dovednosti).

Toto cvičení rozvíjí komunikační dovednosti studentů a dovednost vést pohovor s klientem. Dále je možné jej využít k diskusi otázky dostupnosti právní pomoci. Konečně toto cvičení je vhodné zejména k diskusi o profesní etice advokáta - tj. zda advokát může/měl by navrhnout na obhajobu klienta důkazy, o nichž ví, že jsou nepravdivé, a o diskusi o etickém konfliktu advokáta mezi povinností hájit zájmy klienta a zákazem uvádět v řízení údaje a navrhnout důkazy, o nichž ví, že jsou nepravdivé a klamavé, a to ani na příkaz klienta.

Metody ukázky, hraní rolí a diskuse v malých skupinách lze velmi dobře kombinovat. Vyučující může představit studentům určitou situaci a zeptá se jich, jak by se daná osoba nebo oni sami v dané situaci měli zachovat. Situace může být popsána vyučujícím nebo přehrána studenty v rámci hraní rolí, aniž by přehráli řešení situace (viz metoda hraní rolí). Poté se studenti rozdělí do skupin po třech až čtyřech studentech a hledají nejvhodnější jednání/řešení v zadané situaci (viz metoda diskuse v malých skupinách). Studenti se dohodnou ve skupině na jednom řešení a přehrají jej zbytku studentů. Po přehrání řešení všemi skupinami všichni studenti společně diskutují o řešeních.

Simulované soudní (nebo jiné) řízení

Na rozdíl od moot courtu, který se zaměřuje na hmotně-právní stránku nebo hodnotovou stránku a na právní argumentaci, simulované soudní řízení se zaměřuje na procesní stránku.

Cílem simulovaného soudního řízení je naučit studenty chápat soudní proces. Simulované soudní řízení může mít mnoho variant. Při výuce trestního nebo občanského procesu může být například simulované řízení rozprostřeno do celého semestru a studenti se učí jednotlivé aspekty řízení. Od studentů je požadována individuální účast a příprava. Prostřednictvím simulovaného soudního řízení se studenti učí jednotlivé části soudního procesu a základní právníkové dovednosti potřebné pro soudní řízení - tj. např., jak prezentovat případ před soudem, jak předkládat důkazy, jak vyslýchat svědky a jak pronést závěrečnou řeč. Simulované řízení je lépe zařadit až poté, co studenti mají nějaké povědomí o typu řízení, které je simulováno. Čas potřebný k provedení simulace záleží na tom, jaké si vyučující stanoví vzdělávací cíle. K dosažení plánovaných cílů aktivity je důležité si vyhradit dostatek času na přípravu a na závěrečnou reflexi.

Simulované soudní řízení lze provést i s větším množstvím studentů. Například pět studentů může hrát roli svědků, osm studentů roli zástupců žalobce nebo státního zástupce, osm studentů roli zástupců žalovaného nebo obžalovaného, devět studentů soudce. Jeden z osmi studentů, kteří hrají roli zástupce žalobce nebo státního zástupce nebo zástupců žalovaného nebo obžalovaného, může poté přednést úvodní řeč, každý z pěti dalších studentů představujících právníky zastupující jednu ze stran nebo státního zástupce nebo zástupce obžalovaného vyslechne vždy jednoho svědka, jeden z právníků každé strany poté pronese závěrečnou řeč. Předseda senátu řídí řízení, zbylí soudci pak vyslechnou každý jednoho svědka nebo jednu ze stran (v trestním řízení státního zástupce a obžalovaného), jeden ze soudců pak vynese rozsudek.

Simulovat lze nejen soudní řízení, ale i jiná řízení před orgány veřejné moci. Simulovanému správnímu řízení se podrobně věnuje kapitola 4.

Moot court (v rámci jednoho semináře)

Přínosem této aktivity je rozvoj schopnosti právní argumentace, prezentačních dovedností, zvládnání stresu, rozvoj komunikačních dovedností a právního výzkumu (vyhledání právních informací a jejich zpracování). Dále moot court umožňuje studentům aplikovat teoretické právní znalosti a propojit znalosti z různých právních odvětví a rozvíjí u studentů hodnoty jako je smysl pro spravedlnost a přístup ke spravedlnosti. Moot court může být více či méně komplexní, podle toho, jaké jsou jeho cíle a na co se zaměří.

Moot court se může zaměřit na právo nebo spíše na hodnotovou složku. Pokud je cílem moot courtu rozvíjet dovednosti, je lepší, pokud se moot court zaměří na hodnotovou argumentaci, než na technickou práci s právem.

Příklad

Příkladem hodnotového moot courtu je tzv. lékárníkovo dilema:

Manžel ukradne lék pro svou těžce nemocnou manželku a je trestně stíháný. Studenti pak mohou argumentovat, zda je právní úprava spravedlivá.

Pokud vyučující předpokládá, že studenti nebudou spokojeni pouze s hodnotovým moot courtem a raději by si procvičovali právní znalosti, hodnotový problém lze snadno propojit s procesním právem, výše uvedený například s trestním řízením.

Vyučující by měl studentům vysvětlit základní strukturu a hierarchii právního argumentu, která se skládá z:

- předpisu;
- subsumpce právního předpisu;
- judikatury;
- právních principů;
- hodnot.²³

Jak naformulovat a zorganizovat moot court, aby se vešel do jednoho semináře?

Vyučující by měl nejprve připravit vzdělávací cíle semináře (rozvoj argumentace, znalostí, vystupování před soudem a rozvoj komunikačních dovedností). Vyučující by měl připravit materiál, poskytnout studentům ustanovení a judikaturu, se kterými mají pracovat. Je třeba opatrně nastavit fakta případu, aby si studenti nemohli domýšlet fakta další. V rámci přípravy by si vyučující také měl promyslet, jaké skupiny potřebuje a jak studenty

23 Právní řád není hodnotově neutrální, můžeme se tedy obrátit nakonec k hodnotové argumentaci. Je však vhodné studenty upozornit na to, že v praxi to tak nemusí často fungovat, a u okresního soudu často nemá hodnotová argumentace smysl. Studenti by však měli vědět, jak by struktura argumentu měla správně vypadat, a vyučující by pak měl dát studentům praktické tipy a upozornit je na to, že to takto v praxi nemusí nutně fungovat.

rozdělí a co bude dělat, pokud studentů bude příliš mnoho (zbytek studentů například může být v roli soudců, pak je třeba předem připravit hodnotící formuláře).

Časový harmonogram 90 min. semináře:

- 10 min.: úvod a vysvětlení aktivity (instrukce jsou velmi důležité včetně instrukcí pro soudce).
- 10 min: nastudování materiálů studenty.
- 20 min.: příprava stran.
- 20 min.: argumentace jednání.
- 20 min.: rozhodnutí a zpětná vazba studentům (nejdůležitější část aktivity, prostřednictvím zpětné vazby se studenti učí).
- 10 min.: zpětná vazba k aktivitě a shrnutí (včetně kontextu ke vzdělávacím cílům semináře).

Co hodnotit po dovedností stránce při moot courtu?

Je třeba studenty informovat o tom, co se bude hodnotit předem:

Verbální stránka

- Hlas
- Srozumitelnost
- Tempo
- Dynamika
- Intonace
- Práce s dechem

Neverbální stránka

- Držení těla
- Týmová spolupráce
- Gestikulace
- Oční kontakt

Případové studie a hypotetické případy

Případové studie jsou efektivní metodou, jak vyučovat právní analýzu a argumentaci. V případové studii jsou studenti postaveni před řešení možné situace, která se může ve skutečnosti vyskytnout. Studenti mají fakta obsažená v případové studii analyzovat za pomoci vyučujícího. Například vyučující připraví případovou studii obsahující fakta vztahující se k trestnímu řízení. Poté, co se studenti s fakty případu seznámí, rozebere s nimi, jaké jsou nejdůležitější důkazy, jak by strukturovali argumenty v daném případě, jaký faktický a právní výzkum případ vyžaduje, jaké etické otázky se v případě vyskytují. Případová studie může být připravena komplexněji a vedle popisu faktů také obsahovat důkazy jako například záznam výslechu svědka a také právní podání, která byla dosud v případě učiněna. V obchodním nebo občanském právu mohou studenti například zrevidovat smlouvu, která je vyučujícím předložena (zda obsahuje nějaká protiprávní ustanovení, ustanovení, která mohou poškodit některou ze stran apod.).

Případová studie je metoda, která se často na právnických fakultách využívá, a proto je vhodné, aby vyučující při práci s případovou studií využíval různé metody.

Studenti například mohou případovou studii sehrát (viz metoda hraní rolí popsána výše). Další možností je rozdělit studenty do tří skupin. Úkolem první skupiny je shrnout stručně rozhodující fakta případu, úkolem druhé skupiny je shrnout a formulovat právní otázky, které jsou předmětem sporu, třetí skupina má pak formulovat stručné rozhodnutí soudu v daném případě včetně odůvodnění.

Další vhodnou alternativou této aktivity je rozdělení studentů do menších skupin např. po šesti studentech. Každá skupina vybere mezi sebou soudce a zapisovatelku. Soudci se poté vydělí z každé skupinky. Všem studentům jsou prezentována fakta případu. Skupiny studentů mají učinit rozhodnutí o případě včetně odůvodnění a zvolená zapisovatelka skupiny rozhodnutí zaznamená. Soudci sdělí ostatním, jaké rozhodnutí se jim líbilo nejvíce a proč. S rozhodnutím soudců-studentů bude poté porovnáno skutečné rozhodnutí soudu.

Hypotetické případy na rozdíl od případových studií jsou smyšlené. Smyšlené případy mají tu výhodu, že vyučující do nich může zakomponovat otázky k řešení, které potřebuje se studenty probrat k dosažení cíle hodiny. Při přípravě hypotetických případů je vhodné využívat aktuální témata, která se

objevují v médiích, neboť se jedná často o pro studenty zajímavá, otevřená a soudy nerozhodnutá témata.

Skládačka

Metoda skládačky je vhodná pro uvedení studentů do procesů tvorby legislativy, kdy před různými ministerskými nebo parlamentními výbory prezentují různé zájmové skupiny své návrhy změn v zákonech. Skládačka umožňuje různým zájmovým skupinám, aby si spolu promluvíly, než budou prezentovat své zájmy některému z výborů.

Aktivita může být provedena v následujících krocích:

- Proveďte se studenty brainstorming tak, aby se Vám podařilo vytvořit dvě skupiny, které podporují navržené změny legislativy, a dvě skupiny, které je nepodporují.
- Rozdělte studenty do dvou skupin, které podporují změnu, a do dvou skupin, které jsou proti změně, a na jednu skupinu, která bude představovat členy výboru.
- Poté se členové jednotlivých zájmových skupin sejdou, aby prodiskutovali argumenty, které předloží výboru. Ve stejném čase se také sejdou členové výboru, aby prodiskutovali, jaké otázky zájmovým skupinám položí.
- Jednotlivé zájmové skupiny vyšlou zástupce do společné zájmové skupiny, aby si vzájemně vyslechli svoje názory. Výbor zatím pokračuje ve své diskusi.
- Poté, co se zástupci zájmových skupin vrátí z diskuse v rámci společné zájmové skupiny, sdělí ostatním, co se ve společné zájmové skupině dozvěděli. Na základě informací ze společné zájmové skupiny členové jednotlivých zájmových skupin přizpůsobí své argumenty pro výbor. Každá ze zájmových skupin pak zvolí dva zástupce, aby prezentovali její argumenty výboru – jeden přednese argumenty a druhý odpoví na otázky. Výbor mezitím pokračuje ve své diskusi.
- Jednotlivé zájmové skupiny mají omezený časový limit (např. 2 minuty), aby prezentovaly své argumenty výboru. Výbor má omezený čas na položení otázek (např. 1 minutu na každou zájmovou skupinu).

- Parlamentní výbor má omezený časový limit (např. 2 minuty), aby zvážil svoje rozhodnutí a prezentoval jej (např. další 2 minuty).
- Vyučující hodinu rozebere a shrne.

Skládačka je komplikovaná aktivita, která vyžaduje dobrý časový management ze strany vyučujícího.

Prezentace studentů

Každému studentovi je zadáno určité téma, ohledně kterého má provést výzkum, a výsledky výzkumu poté prezentovat ostatním studentům. Každému studentovi může být zadáno stejné téma, nebo mohou být studentům zadána rozdílná témata. Může se jednat o klasický výzkum v odborných publikacích, nebo výzkum v novinových článcích nebo průzkum názorů jejich příbuzných nebo kamarádů ohledně určitého tématu a jakým způsobem se právo vztahuje k danému tématu a ovlivňuje jejich život. Po prezentaci každého studenta následuje diskuse o tématu se všemi studenty.

Jeden učí druhého

Jeden učí druhého je technika, která vyžaduje od studentů, aby učili jeden druhého o určité oblasti práva. Každý student učí jiného studenta sekci práva tak, aby se na konci cvičení všichni studenti dozvěděli vše o celém tématu.

Aktivita může být provedena v následujících krocích:

- Vyučující připraví počet karet s krátkým textem, který pokrývá různé oblasti daného tématu (např. určité právní definice). Je třeba připravit dostatečné množství karet, aby bylo zajištěno, že je pokryté celé téma v souladu se zamýšlenými výukovými cíli.
- Karty jsou poté rozděleny mezi studenty a je jim vyučujícím řečeno, že každý musí naučit svého kolegu, co je napsáno na kartičce.
- Studenti se pohybují po místnosti a každý učí druhého studenta, co mají napsané na kartičkách.
- Poté, co všichni studenti naučili druhé studenty, co je na jejich kartičkách a celé téma se tak vyčerpalo, vyučující cvičení ukončí.
- Vyučující prověří, zda se studenti naučili, co bylo na kartičkách napsané.
- Vyučující na závěr rozebere a shrne hodinu.

Tato aktivita by měla být vyučujícím podrobně kontrolována, aby bylo zajištěno, že se veškeré informace na všech kartičkách dostanou ke všem studentům.

Pozvání odborníků

Pozvání hostujících expertů do předmětu může přinést studentům užitečné a zajímavé informace, materiály a zkušenosti, které nejsou dostupné v žádných knihách. Pozvání odborníci mohou studentům poskytnout zajímavé informace o tom, jak právo a sociální spravedlnost fungují ve skutečnosti. Pozvání odborníci, kteří mohou se studenty sdílet osobní zkušenosti z jejich práce, také mohou studenty inspirovat způsobem, jakým nemohou knihy nebo jiné výukové metody.

Aktivita může být provedena v následujících krocích:

- Zvolte vhodného experta jako hosta (například právníka, studenta, soudce, bývalého trestance, vládního úředníka apod.).
- Připravte hosta i studenty (co má být cílem návštěvy hosta, požádejte např. studenty, aby si připravili předem otázky).
- Nechte hosta vystoupit v rámci hodiny (host si může připravit krátkou přednášku nebo hrát svoji normální roli, např. soudce může vystupovat jako soudce v rámci moot courtu nebo simulovaného soudního řízení, nebo může okomentovat výkony studentů).
- Shrňte návštěvu hosta (zeptejte se studentů, co se od hosta naučili, zda odpověděl na všechny jejich otázky a jaký má vztah to, co slyšeli studenti o tématu od hosta k tomu, co již o tématu věděli předtím).

Exkurze

Exkurze by měly být zvoleny tak, aby zkušenost studentů byla relevantní vzhledem k vzdělávacím cílům exkurze. Studenti by měli být na exkurzi předem připraveni a požádáni, aby se během exkurze zaměřili na určité věci.

Studenti by také měli být požádáni, aby zaznamenali své reakce na arch papíru, který pak může sloužit jako základ pro diskusi poté, co se studenti vrátí zpět z exkurze.

Jednotlivé kroky aktivity:

- Naplánujte, kam půjdete (soud, věznice, policejní stanice, nemocnice, vládní úřad, nevládní organizace).
- Naplánujte návštěvu, aby na ni byli studenti i hostitelé připraveni (studenti by měli mít k dispozici archy papíru).
- Proveďte návštěvu (studenti by měli vidět nebo zažít plánované aktivity, pokládat otázky, komentovat určité věci a vyplnit studijní archy).
- Rozeberte na konci návštěvu (studenti by měli podat zprávu o tom, co viděli, jak se cítili, co se naučili a jak se to vztahuje k tomu, co už věděli).

Vizuální pomůcky

Vizuální pomůcky jsou fotografie, obrázky, komiksy, kresby, plakáty, videa a filmy. Fotografie, obrázky, komiksy, kresby a plakáty je možné najít v učebnicích, novinách, časopisech apod. Videa a filmy lze sehnat v knihovnách a kulturních a jiných centrech. Vizuální pomůcky mohou být užitečné k podnícení zájmu, vyvolání vzpomínek na předešlé zážitky, mohou podporovat učení, rozvíjet pozorovací schopnosti, podněcovat kritické myšlení a ujasnění si hodnot. Vyučující může požadovat od studentů, aby popsali a analyzovali to, co vidí, a prostřednictvím otázek od nich požadovat, aby aplikovali to, co vidí, také na další situace.

1. Jaký je přínos vizuálních pomůcek?

- Mohou zlepšit organizaci prezentace vyučujícího.
- Mohou zlepšit pochopení prezentace vyučujícího studenty.
- Umožňují vyučujícímu, aby se během prezentace pohyboval a studenti se soustředili na další vjemy vedle mluvícího vyučujícího.
- Zvyšují různorodost prezentace vyučujícího a pomáhají studentům lépe si prezentaci zapamatovat.

2. Kdy je vhodné využít vizuální pomůcky?

- Ke **shrnutí** základních myšlenek a bodů – zvyšuje to schopnost studentů si informaci zapamatovat.

- K **vysvětlení** v případech, kdy vyučující používá statistiku nebo čísla, nebo je třeba ukázat strukturální detaily nebo vztahy, modely nebo grafy, k vysvětlení v případech, kdy je těžké si představit danou myšlenku, koncept nebo proces a vizuální pomůcka jej umožní studentům lépe pochopit.
- Aby vyučující vyšel vstříc různým stylům učení a stimuloval smysly.
- V případě, že vyučující má k dispozici velmi omezený čas.
- Vizuální pomůcky mohou umožnit vyučujícímu cítit se více sebevědomý, poskytují mu osnovu namísto poznámek, a on pak může lépe mluvit ke studentům.
- Vizuální pomůcky mohou působit více na city než pouhá informace.

Co dělá vizuální pomůcku dobrou?

- **Viditelnost:** Studenti musí pomůcku vidět. Jakékoliv nápisy musí být dobře napsané a dostatečně velké, aby je bylo možno přečíst zezadu místnosti. Velikost fontu by neměla být menší než 36 pro hlavní nadpisy, 24 pro podnadpisy a 18 pro text.
- **Správnost:** Zkontrolujte pravopis, gramatiku a velikosti sloupců na grafech.
- **Jasnost:** Pomůcka by měla být jednoduchá s jasnými a čistými liniemi a jasnými a světlými barvami.
- **Vhodnost:** Informace podávaná vizuálně by měla být v souladu s informací podávanou ústně, neměly by spolu soutěžit nebo si protířečit.
- **Užitečnost:** Vizuální pomůcka shrnuje nebo osvětluje informaci.

Jak používat vizuální pomůcky? Když pracujete s vizuálními pomůckami, můžete využít následujících kroků:

- **Soustředěnost:** Zkontrolujte, zda studenti soustředí svoji pozornost na pomůcku. Naveďte jejich pozornost vaším tělem, gesty a očním kontaktem. Buďte si vědomi, kam chcete, aby studenti zaměřili svou pozornost. Jasně jim ukažte, zda chcete, aby se dívali na pomůcku, na vás, nebo na pomůcku i na vás. Použijte ukazovátko, abyste zaměřili

pozornost na slide. Jako ukazovátka můžete použít pero, vaši ruku, skutečné ukazovátka nebo elektronické metody v powerpointové prezentaci. Neblokujte studentům výhled. Další metodou je zaměření vaši vlastní pozornosti na pomůcku, například tak, že se odsunete velmi rychle směrem od pomůcky. Vyučující může znovu získat pozornost pohybem směrem ke studentům používaje energičtější přednes zahrnující gesta, chvilkové blokování výhledu na pomůcku, odvrácení vlastní pozornosti od pomůcky nebo odstraněním pomůcky (např. vypnutím přístroje). Vyučující může na moment rozdělit pozornost stoupnutím si mezi projektor a plátno. To by mělo být pouze krátké a světlo projektoru by nemělo svítit na vyučujícího.

- **Viditelnost:** Vyučující by měl zajistit, aby všichni studenti pomůcku viděli. Vyučující by měl prověřit viditelnost ze všech úhlů místnosti, zvláště rohů. V některých místnostech není možné stát vedle projektoru, aniž by vyučující blokoval výhled několika studentům.
- **Ovládání techniky:** Použití vizuální pomůcky je vhodné nacvičit. Čím složitější je technika, tím pravděpodobnější je, že něco nebude fungovat, nebo že potíže vyučujícího s používáním techniky budou narušovat to, co chce studentům sdělit. Vyučující by měl také zkontrolovat úroveň osvětlení, zda umožňuje vidět studentům jak prezentaci, tak vyučujícího. Není záhodno spoléhat se na to, že někdo jiný techniku nastavil, proto nastavení raději zkontrolujte.
- **Komunikace:** Udržujte oční kontakt se studenty. Mluvte ke studentům, ne k vizuální pomůcce. Znejte informaci na vizuální pomůcce dostatečně dobře, aby Vám stačilo se na ni jen krátce podívat. Je důležité zajistit, aby se studenti většinu času soustředili na vyučujícího.

Příklad kroků, jak využít vizuální pomůcku:

- Studenti popíší, co vidí (se zaměřením na základní body pomůcky).
- Studenti analyzují, co vidí (například, jaký je vztah mezi základními body pomůcky, význam fotografie nebo obrázku, co postavy nebo lidé reprezentují atd.).
- Studenti použijí myšlenku z vizuální pomůcky a aplikují ji na jinou situaci – přemýšlí, zda mohou přijít s podobnou situací apod.

- Studenti vyjasňují svá přesvědčení – vyjadřují své názory na obrázek, například zda souhlasí, nebo nesouhlasí s názorem fotografa nebo umělce, co si myslí o určité myšlence, jak by se měl řešit problém na obrázku.

Příklady některých vizuálních pomůcek:

Flipchart

- Je neformální.
- Je vhodný pro zaznamenávání nápadů studentů, pokud je požadována jejich přímá účast.
- Je vhodný pro menší skupiny studentů (do 40).
- Měl by být co nejjednodušší.
- Měl by obsahovat pouze klíčová slova nebo fráze, neměl by obsahovat více než 9 řádků na jednu stranu a více než 7 slov na jednom řádku.
- Používejte tmavé, barevné, silné fixy, vyhněte se oranžové, žluté, červené a růžové. Používejte barvy pro zvýraznění, ne dekoraci.
- Vyhněte se používání zkratk a akronymů, pokud je studenti neznají.
- Když zapisujete myšlenky studentů, stůjte stranou od flipchartu.
- Pokud je to možné, připravte flipchart předem.

Projektor

- Nepoužívejte více než 6 řádků a více než 36 slov na každém slidu.
- Nepoužívejte dekorativní font, který se těžko čte.
- Používejte kontrastní barvy.
- Používejte velká písmena, jen když je to nutné, neboť se špatně čtou.
- Zkontrolujte, zda projektor funguje.
- Zaostřete projektor před prezentací.
- Použijte arch papíru k zakrytí neprobrané látky.

- Pokračujte v mluvení během výměny slidů.
- Okamžitě odstraňte slide, když jej již nepotřebujete, zbytečně ruší pozornost.
- Vypněte projektor, když už jej nepotřebujete.

Software pro prezentace (počítače a powerpoint)

- Nepoužívejte více než 6 řádků a 36 slov na jeden slide.
- Přineste si svůj laptop, který znáte.
- Ujistěte se, že zařízení je umístěno tak, že vás neomezuje v pohybu a že pozornost studentů je soustředěna na Vás, ne na zařízení.
- Otestujte zařízení, zda funguje správně.
- Vyzkoušejte si ovládání techniky bez přítomnosti studentů.
- Nestůjte před promítaným obrázkem.
- Když nepoužíváte slide, použijte prázdnou obrazovku.
- Nepoužívejte živá pozadí.
- Nepoužívejte animace a zvukové efekty. Konkurují tomu, co chcete sdělit.
- Používejte tmavá pozadí a bílé písmo, protože lidé jej lépe vidí a nebolí je oči, pokud se dívají na dlouhé prezentace.

Písemné podklady

- Podklady soutěží o pozornost studentů, proto dávejte pozor, když je rozdáváte. Pokud studenti mají v průběhu prezentace používat podklady, snažte se je rozdat před prezentací. Pokud mají být podklady používány až po prezentaci, tak je rozdejte až po skončení prezentace. Použijte stejný formát a organizaci podkladů jako u ostatních vizuálních pomůcek.
- Pokud používáte powerpointovou prezentaci, dejte studentům kopii vašich slidů, kdykoliv je to možné. Vytiskněte podklady k prezentaci ve

formátu poznámek umožňují studentům psát si vedle jednotlivých slidů poznámky.

- Pokud rozdáváte podklady, které obsahují doplňující informace, rozdejte je až po prezentaci.
- Pokud podklady obsahují více informací než vizuální pomůcky, pomozte studentům najít materiál v podkladech.
- Pokud odkazujete na podklady, jasně řekněte studentům, odkud čtete.

Filmy a videa

Sdělení prostřednictvím audiovizuálních pomůcek si studenti díky zapojení jak sluchu, tak zraku snadno zapamatují. Avšak ve filmu je toho často tolik k vidění, že studenti mohou ztratit smysl toho, proč jim film vyučující ukazuje. Pokud je to možné, podívejte se na film předem, abyste se rozhodli, kde film zastavíte a jaké otázky studentům položíte, abyste zaměřili jejich pozornost na určitou otázku. Ujistěte se, že vaše otázky souvisí s cílem, se kterým studentům film ukazujete. Pokud se nemůžete na film předem podívat, zastavte film vždy, když se objeví důležitá myšlenka.

Přednáška

Přednáška je ústní prezentací informací vyučujícího studentům. Přednáška umožňuje předání velkého množství informací v krátké době. Je to nevhodná metoda pro výuku dovedností, hodnot a postojů. Ideálně by přednáška neměla trvat déle než 20 minut a měla by být vystřídána jinou výukovou metodou. Po 20 minutách pozornost studentů výrazně klesá.

1.2.3 Jakou výukovou metodu vybrat k dosažení vzdělávacího cíle?

Některé výukové metody jsou vhodnější k dosažení konkrétního vzdělávacího cíle než jiné. Nejlepší metoda pro sdělení informací nemusí být nejlepší metodou pro výuku praktických dovedností. Některé metody mohou být užitečné pro základní pochopení předmětu, jiné mohou být efektivní při prohlubování znalostí. Například přednáška je vhodná k výuce znalostí, není však velmi efektivní při výuce dovedností nebo hodnot. Naopak hraní rolí je efektivnější při výuce dovedností a debata je efektivní při výuce hodnot. Volba vhodných výukových metod úzce souvisí se stanovením jasných vzdělávacích cílů. Při určování nejvhodnější výukové metody by měly být zváženy dva aspekty, za pomoci jaké metody vyučující nejlépe dosáhne vzdělávacího cíle

a zda přínosy dané metody jsou dostatečné, aby vyvážily její náročnost (např. časovou náročnost na studenty a instituci, cenu pomůcek apod.)

Vyučující, který chce použít určitý materiál nebo výukovou metodu, by měl mít své rozhodnutí podložené důkazy (např. studii o tom, jak se studenti učí), že daný materiál nebo metoda pravděpodobně dosáhnou vzdělávacího cíle předmětu efektivněji než jiné metody výuky. Před schválením zavedení nového předmětu do kurikula by měli být požadovány tyto důkazy.²⁴

Vyučující by měl v průběhu jedné vyučovací hodiny použít více typů vzdělávacích metod. Přínosem užití více vzdělávacích metod je hlubší zpracování informací studenty, udržování vysoké úrovně pozornosti studentů, podpora motivace studentů, přizpůsobení se různým stylům učení se různých studentů a poskytnutí možnosti zpětné vazby.

Známou teorií učení z praxe nebo zážitkového učení, o kterou je možné se opřít při výběru a určení sledu jednotlivých výukových aktivit, je tzv. Kolbov cyklus učení²⁵, který je tvořen čtyřmi fázemi. Cyklus může být započat v jakékoliv fázi, avšak pro úspěšné učení je důležité, aby následovaly po sobě všechny čtyři fáze cyklu v jakémkoliv pořadí. Podle Kolbova cyklu nestačí k tomu, aby se člověk něco naučil, pouze zkušenost. Je třeba zkušenost zhodnotit, zevšeobecnit a vytvořit koncepty, které poté mohou být aplikovány na nové situace. Toto učení pak musí být testováno v nových situacích. Student musí propojit teorii a praxi buď prostřednictvím plánování, přehráním v nové situaci, reflektováním situace a jejím vztáhnutím zpět k teorii.

Čtyři fáze Kolbova cyklu jsou následující:

- **Konkrétní zkušenost (zážitek)** – při výuce se vybere konkrétní zkušenost – simuluje se praktický problém.
- **Reflexní pozorování** – aktivní přemýšlení o zkušenosti (zážitku) a jejím významu (nezaujatý pohled, analyzování jevu a ovlivňujících faktorů atd., kladení správných otázek).

24 STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 42.

25 KOLB, D.A. *Experiential Learning Experience as a Source of Learning and Development*. New Jersey: Prentice Hall, 1984. ISBN: 0132952610.

- **Abstraktní vytváření pojetí (vytváření teorií)** – generalizování na základě zkušenosti (zážitku) za účelem vytvoření různých pojetí a myšlenek, které lze aplikovat v případě, že se člověk ocitne v podobné situaci (po analýze a identifikaci faktorů se vytváří abstraktní představa, nový obraz, poradenství...).
- **Aktivní experimentování** – testování pojetí nebo myšlenek v nových situacích. To poskytuje východisko pro novou konkrétní zkušenost a celý cyklus začíná znovu (stádium, které vede k novým zkušenostem, pomoc s realizací, experimentováním...).

Vedle zkušenostní výuky se rovněž doporučuje vyučovat jak teorii, tak analytické dovednosti, jak psát právní dokumenty nebo jak řešit právní problémy a kultivovat praktický úsudek v **kontextu**.

Podle teorie učení dospělých se studenti nejlépe učí, pokud je jim poskytnut kontext ohledně toho, co se učí. Studenti se lépe učí, pokud je informace podaná v kontextu, který studenty zajímá. Pokud vyučující poskytne studentům kontext, zvyšuje se pravděpodobnost, že studenti informaci pochopí. Studenti si také organizují a ukládají

informaci v paměti jinak za účelem učení se na test, a jinak, než si ji ukládají pro použití v právní praxi.²⁶

Jak již bylo výše zmíněno, hlavním vzdělávacím cílem právnické fakulty by měl u studentů být rozvoj schopnosti efektivně a odpovědně řešit právní problémy. Dovednost řešit problémy může být rozvinuta pouze prokousáním se procesem řešení problému a rozvinutí schopnosti řešit právní problémy vyžaduje čas, neboť může být získána pouze prostřednictvím řešení problémů. Schopnosti studentů se však nezlepší pouze praxí. Mají-li se studenti zlepšovat, vyžaduje to, aby praxe byla doplněna informativní **zpětnou vazbou a reflexí vlastního výkonu**.²⁷ Schopnost studentů učit se z praxe zvýší, pokud si vytvoří zvyk průběžného sebehodnocení.

Fakulty mohou poskytnout studentům **možnost učení se v kontextu** prostřednictvím jak hypotetického, tak skutečného kontextu. Ať už se jedná o historické nebo probíhající případy, využívání skutečných případů může zvýšit porozumění studentů právu a právní praxi. Ideálně by fakulty měly studentům předkládat postupně složitější a složitější problémy podle toho, jak se zlepšují jejich dovednosti a praktický úsudek. Jedním ze způsobů kontextového učení je předkládat studentům specifické právní problémy a nechat je prodiskutovat, jak by je řešili. Právní problémy mohou být studentům předkládány i ve formě skutečných případů. Skutečné případy by však neměly být studentům předkládány jen ve formě judikatury, protože judikatura neumožňuje studentům pochopit celý kontext případu (např. proč bylo nutné řešit spor soudně, jaká rozhodnutí přijímali v průběhu případu klienti a jejich právníci apod.). K prezentování problému v jeho kontextu je vhodná celková historie případu, případně knihy nebo filmy o případu, které mohou vyvolat u studentů debatu o různých aspektech soudního systému, právní praxi, etických otázkách apod. Někteří studenti se pak mohou podílet na řešení skutečných případů v rámci právní kliniky²⁸ nebo externích stáží, kde poskytují právní služby klientům nebo pozorují různé právní profese při práci.

Hypotetické problémy mohou poskytnout kontext, který podpoří u studentů rozvoj analytických dovedností a získání znalostí a pochopení

26 MARANVILLE, Deborah. Infusing Passion and Context Into the Traditional Law Curriculum Through Experiential Learning. J. Legal Educ. 2001, roč. 51, č. 73, s. 52 in STUCKEY et al. 2007 op. cit. 45.

27 SULLIVAN William M. et al. 2007 op. cit. 4, s 178.

28 Více o právních klinikách najdete v kapitole této metodiky „Klinické právní vzdělávání.“

právní teorie. Mohou být také užitečnými odrazovými můstky pro diskuse o spravedlnosti, profesní roli a dalších. Právnické fakulty by měly více umožnit studentům řešit skutečné problémy pod dohledem v akademickém prostředí, což se jeví jako jeden z nejefektivnějších způsobů, jak u studentů rozvinout profesní kompetence. Studenti se aktivně učí prací na problému, ať už skutečným, nebo simulovaným, zatímco učitelé fungují jako facilitátoři, kteří vedou studenty procesem učení se praxí.²⁹ V tomto procesu studenti obvykle v malých skupinkách objevují samostatně řešení problémů, získávají vhled do svého výkonu a získávají dovednosti a znalosti prostřednictvím řešení problému.³⁰ A co více, postavení studentů před intelektuální výzvou řešení problému a budování kultury spolupráce, může vést u studentů k většímu pocitu zapojení a motivaci a umožňuje studentům poznat, že jejich myšlení může pomoci skutečným lidem a že řešení právních problémů může mít význam nejen pro klienty, ale souvisí také se širšími hodnotami spravedlnosti a všeobecné prospěšnosti.³¹

Učení v kontextu by se mělo vztahovat i na psaní právních dokumentů, právnické fakulty by měly studenty také naučit, jak psát nejvíce v praxi používané právní dokumenty. Psaní právních dokumentů, vedle dovednosti psaní, rozvíjí také porozumění právní teorii, analytické dovednosti, porozumění právním profesím a kultivaci praktického úsudku. Naučit studenty právnímu myšlení nestačí, pokud student neumí tyto myšlenky písemně sdělit.³²

Studenti by měli také mít možnost **vykonávat nějakou formu právní praxe v průběhu studia.** Pouze výkon praxe vyžaduje současné uplatnění jak znalostí, tak dovedností a profesního úsudku. Fakulty mohou poskytnout studentům možnost praxe prostřednictvím externích stáží nebo právních klinik pod dohledem zkušených právníků. V rámci externích stáží nebo právních klinik studenti pracují pod dohledem advokátů, právníků nevládních organizací a soudců v advokátních kancelářích nebo na soudech, což jim umožňuje pochopit fungování těchto institucí. V rámci právních klinik

29 STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 143-6.

30 NATHANSON Stephen. Designing Problems to Teach Problem-Solving. 34 *Cal. W. L. Rev.* 325 1998 in STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4 s. 143-4.

31 WEGNER Judith. *Thinking Like a Lawyer: the Lessons of Experience* (Draft 2003), s. 40 in STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 147.

32 STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 148.

umístěných na fakultě jsou mentory a supervizory vyučující fakulty. Praktické vzdělávání v jakémkoliv formátu umožňuje poskytnout studentům individuální zpětnou vazbu. Praktické právní vzdělávání usiluje studenty naučit nejen praktické právní dovednosti, ale aby byli odpovědnými a přemýšlivými praktiky. Praktické právní vzdělávání klade velký důraz na řešení problémů, přemýšlení o prostředcích k dosažení cílů, mimo právní argumentace i dalších praktických právnických dovedností, schopnost eticky se rozhodovat, zejména pokud se student ocitne před etickým konfliktem, a provádět kontinuální sebehodnocení a analýzu vlastní zkušenosti.³³ Ačkoliv praktické právní vzdělávání není nejefektivnější metodou předávání informací o právu a právních procesech, supervidovaná právní praxe je efektivnější, než výuka ve třídě při výuce standardů a hodnot právní profese a vštěpování studentům profesionálního chování. Ačkoliv právní fakulta pravděpodobně nemůže studentům poskytnout dostatek praktických zkušeností, aby se u nich plně rozvinul praktický úsudek a profesní dovednosti a hodnoty, měla by studentům poskytnout co nejvíce příležitostí k praktikování řešení praktických problémů a kultivování praktického úsudku.³⁴

1.3 Prvky efektivní lekce

1.3.1 Proč a co plánovat?

Plánování může vést k efektivnějším výukovým metodám a kvalitě učení studentů. Plánování může vést k větší produktivitě semináře. Plánování umožňuje vyučujícím rozpoznat silné a slabé stránky hodiny (např. části látky, které mohou studenty mást, nudit nebo vypadají nerelevantně, překážky jako je nedostatek aktivity studentů v semináři, neúčast studentů na semináři), vede je k tomu, aby vymysleli strategie, jak se vypořádat se slabými stránkami seminářů a umožňuje jak učitelům, tak studentům ocenit širší pohled na téma, ne pouze aktuální úkol, který před sebou mají.

33 AARONSON 1998 op. cit. 9, s. 249.

34 STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 153-6.

Co plánovat:

- Cíle a zamýšlené výsledky předmětu;
- sylabus předmětu;
- studijní materiály;
- výukové metody;
- prostředí hodiny;
- úvod a závěr hodiny;
- metody hodnocení výkonu studentů a dosažení cílů kurzu.

Cíle a zamýšlené výsledky předmětu

Zamýšlené výukové cíle předmětu se mohou lišit úsek od úseku předmětu a mohou zahrnovat právní teorii, konkrétní aplikaci právní analýzy na řešení problému, praktické právnícké dovednosti, které vyžaduje daný právní obor, jako je sepsání žaloby, vyjednávání nebo vedení pohovoru a profesní hodnoty.

Dobře formulované cíle by měly být jasně formulované a skládat se z výkonu (co bude student schopný udělat), podmínek (za jakých podmínek bude schopen to udělat) a kritérií (jaké jsou standardy přijatelného výkonu). Užitečný výkon je navíc popsán takovým způsobem, aby byl doložitelný (např. student je schopen napsat, ne student chápe atd.). Příkladem podmínky je např.: student je schopen provést právní analýzu hypotetického případu do 30 minut. Kritéria by pak měla být měřitelná jako např. rychlost, přesnost a kvalita.³⁵

Sylabus předmětu (viz níže)

Tématu, jak vytvořit sylabus předmětu, je věnována následující kapitola.

35 STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 23.

Studijní materiály

Plánování, ve vztahu ke studijním materiálům, umožňuje přizpůsobit studijní materiály kurzu k nezávisle stanoveným vzdělávacím cílům kurzu a výukovým metodám, ne obráceně. Plánování tedy může vést k využití pouze určitých částí učebnic nebo využití textu jako podpůrného materiálu k hypotetickým případům, hraní rolí nebo jiným výukovým metodám. Vyučující by také měl studentům podat širší pohled na předmět výuky než učebnice sama (jinak si studenti mohou doma přečíst učebnici) a propojit informaci v materiálech s právníckými dovednostmi, profesní etikou a procesem hodnocení studentů.³⁶

Výukové metody

Problematicke volby vhodné výukové metody se věnuje předešlá kapitola. Zde je však třeba zdůraznit, že interaktivní metody jsou náročné časově a to nejen jejich provedení, ale i příprava studentů na ně. Pokud je například součástí lekce hraní rolí, je třeba počítat v časovém plánu lekce s tím, že studenty je třeba na aktivitu připravit a prodiskutovat se studenty role, které budou hrát. Někdy je třeba napsat studentům předem scénář. Pokud je součástí lekce písemný úkol, je třeba naplánovat, kolik času vyučující studentům poskytne na napsání úkolu a kolik času bude třeba na poskytnutí zpětné vazby studentům a jak bude zpětná vazba poskytnuta - vyučujícím, ostatními studenty, kombinací obou.³⁷

Úvod a závěr semináře

Úvod semináře je velmi důležitý, neboť může udávat tón celému jeho zbytku. Vyučující může krátce shrnout předchozí látku, předestřít studentům výukové cíle stávajícího semináře apod. Stejně tak by seminář neměl skončit pouze uplynutím stanovené doby uprostřed diskuse nebo analýzy případu. Seminář může být připraven tak, aby studenti odcházeli přemýšlejíce o tom, co

36 STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 24.

37 Ibid, s. 25.

bylo předmětem semináře nebo co bude předmětem semináře příštího. Závěr lekce by měl obsahovat shrnutí důležitých bodů lekce.³⁸

Metody hodnocení výkonu studentů a dosažení cílů předmětu

Vyučující může zvážit množství metod hodnocení výkonu studentů jako je zkouška formou eseje, testu, seminární práce, účasti v hodinách apod. Hodnocení studentů může probíhat již během kurzu a vyučující s ním nemusí čekat až na závěrečnou zkoušku. Metody hodnocení mohou tvořit součást závěrečné známky studenta, nebo jejich primárním cílem je poskytovat studentům (a vyučujícím) zpětnou vazbu v průběhu kurzu. Aby byl plně využit pedagogický potenciál hodnocení, mělo by být plánované.³⁹

1.3.2 Jak stanovit cíle kurzu a vytvořit náplň kurzu?

Cíle kurzu by měly být stanoveny jasně, např. výsledkem tohoto kurzu bude, že student bude schopen popsat, vyjmenovat, vybrat, aplikovat, předvést, napsat, identifikovat, vyřešit, odpovědět, analyzovat, najít, doplnit, vysvětlit, vyřešit apod. Efektivně formulované cíle kurzu obsahují akční slovesa a jsou konkrétní.

Příklad:

Ne: Studenti budou chápat trestní právo.

Ano: Studenti budou schopni vyjmenovat pět základních doktrinálních principů trestního práva.

nebo

Ne: Studenti jsou si vědomi významu soudcovské nezávislosti.

Ano: Studenti jsou schopni v novinovém článku určit prohlášení, která mohou ohrožovat soudcovskou nezávislost a prodiskutovat je.

38 Ibid, s. 26.

39 STUCKEY et al. 2007 op. cit. 4, s. 27.

Kurz by měl mít po sobě následující strukturu. Právníkové dovednosti a profesní odpovědnost by měly být propojené s výukou hmotného práva. Jednotlivé kroky by měly stavět na předcházejících a na tom, co se studenti již naučili. Cíl kurzu je třeba stanovit v písemné podobě. Vzdělávání právníků by mělo zvýšit jejich kompetence plnit své profesní povinnosti vůči klientům, ostatním právníkům a veřejnosti. K tomu však nestačí pouze volat po vysokých etických standardech právníků. Kurikulum by mělo poskytnout studentům vzdělání v dovednostech a znalostech potřebných k etickému rozhodování. Ačkoliv základní kurzy dovedností mohou být vyučovány samostatně, neboť mají pro všechny právní oblasti stejný základ (např. základní principy vyjednávání jsou stejné pro právníky zabývající se rodinným i obchodním právem), s rostoucí úrovní dovedností by dovednosti měly být trénovány ve specifické právní oblasti.

Například dovednostmi, které mohou být zahrnuty do výuky trestního práva, jsou: příprava podání v trestní věci, právní výzkum, hledání faktických informací, právní analýza, příprava svědka, výslech svědka, příprava právních argumentů, vyjednávání, mediace, vedení pohovoru s klientem, identifikace etických otázek a otázek profesní odpovědnosti.

1.3.3 Jak vytvořit učební plán (syllabus) předmětu (kurzu)?

Syllabus je náčrt obsahu vyučovaného předmětu. Primárním cílem syllabu je informovat studenty o čem předmět je, o jeho obsahu, proč je předmět vyučován a co bude po studentech požadováno k úspěšnému absolvování předmětu.

Syllabus by měl obsahovat:

- Informaci o předmětu: název, počet kreditů, předpokládané znalosti, případně požadavek absolvování předcházejících předmětů, místnost výuky, den a čas, kdy je předmět vyučován.
- Informaci o vyučujícím: jméno, titul, kancelář, konzultační hodiny a kontaktní informace.
- Texty a další výukové materiály: učebnice a další studijní materiály potřebné pro kurz.
- Popis předmětu a jeho cíle: odstavec popisující všeobecně obsah předmětu, výukové metody a cíle předmětu.

- Rozvrh předmětu: datum, čas a témata, kterým se budou jednotlivé hodiny věnovat, data hlavních domácích úkolů, testů apod.
- Pravidla kurzu: požadavky účasti, aktivní účast studentů na hodinách apod.
- Hodnocení/zpětná vazba: kritéria a nástroje hodnocení studentů – např. písemný test, ústní zkouška, hodnocení kolegů atd.
- U každé hodiny kurzu: témata a podtémata, kterým se bude hodina věnovat, délka hodiny, výukové materiály, metody konkrétní hodiny a domácí úkoly a hodnocení (pokud je to relevantní).

Proces vytváření konceptu předmětu:

- Uvědomte si/stanovte, komu je předmět určen (publikum).
- Analyzujte, kolik výukových hodin máte k dispozici a vytvořte seznam témat, které budete vyučovat (určete, která témata jsou prioritní podle potřeby skupiny, které je předmět určen).
- Definujte cíle předmětu a jeho hlavní zamýšlené výsledky, kterých chcete dosáhnout.
- Vyberte výukové metody, které vedou k dosažení zamýšlených cílů, a stanovte výukový materiál.
- Vytvořte výukové plány jednotlivých hodin, vytvořte seznam literatury a dalších materiálů.
- Rozhodněte se, jaké budete používat metody hodnocení, zda předmět dosáhl stanovených cílů a metody hodnocení výkonu studentů.
- Vytvořte popis předmětu a jeho sylabus.

Další doporučení při vytváření koncepce předmětu:

- Pokud předmět budou vyučovat i další vyučující, promluvte s nimi před začátkem předmětu.
- Pokud předmět nebyl nikdy vyučován, zjistěte dostupnou literaturu a další materiál o tématu předmětu.
- Přemýšlejte o vztahu vašeho předmětu k jiným vyučovacím předmětům.

- Cíle předmětu by měly být stanovené tak, aby jich bylo možné dosáhnout.
- Zvolte rozumný počet témat a vyberte nejdůležitější témata, pokud nemáte k dispozici dostatek výukových hodin.
- Vyzdvihněte nejdůležitější koncepty, které chcete naučit, zaměřte se na nejdůležitější znalosti, dovednosti a hodnoty.
- Vytvořte obsah kurzu tak, aby na sebe logicky navazoval – od teorie k její aplikaci a naopak, zvyšování složitosti problémů a dovedností apod.
- Používejte odpovídající výukové metody pro vybraná témata – co budou studenti v hodině dělat.
- Vyberte vzdělávací materiály podle cílů předmětu, jejich správnosti a aktuálnosti, jasnosti obsahu, úrovně náročnosti, zájmu studentů, rozsahu a jejich dostupnosti.
- Požadavky na práci studentů v průběhu předmětu by měly být náročné, ale ne příliš velké.
- Hodnocení by mělo být transparentní podle jasných kritérií.

1.3.4 Jak vytvořit výukový plán semináře?

Při přípravě výukového plánu semináře by měl vyučující mít na paměti především vzdělávací **cíle semináře** – tj. co by studenti měli znát na jeho konci. Ideálně by výsledkem semináře měly být teoretické znalosti, praktické dovednosti a uvědomění si důležitosti určitých hodnot/principů.

Teoretické znalosti jsou to, co studenti budou na konci lekce vědět o hmotné nebo procesní právní úpravě, o teoretickém rámci praktických právnických dovedností nebo o určitých hodnotách/principech (profesní odpovědnost, role právníka ve společnosti apod.). Na konci semináře budou studenti schopni vysvětlit např.: jak správně vést pohovor s klientem.

Praktické dovednosti zahrnují to, co budou schopni studenti udělat na konci lekce. Na konci semináře budou studenti např. schopni správně provést pohovor s klientem.

Hodnoty/principy představují to, co si jako hodnotu budou studenti uvědomovat na konci semináře (na konci semináře si studenti budou uvědomovat význam např.: empatického vedení pohovoru s klientem).

Na začátku semináře by měly být studentům vysvětleny jeho vzdělávací cíle. Cíle by měly být součástí výukového plánu, aby měl vyučující jasno v tom, co chce během semináře studenty naučit. Předem definované cíle rovněž umožňují vyučujícímu kontrolu, zda dosáhl toho, čeho dosáhnout chtěl.

Vyučující by měl mít na paměti prvky efektivního semináře (uvedené dále) a propojit je s interaktivními výukovými metodami.

Při vytváření výukového plánu lze využít následující návod:

1. krok: Stanovte téma lekce.

2. krok: Stanovte cíle lekce = jaké znalosti, dovednosti a hodnoty studenti získají na konci hodiny.

3. krok: Stanovte obsah lekce = co musí lekce pokrývat v oblasti znalostí, dovedností a hodnot (co musí být předmětem výuky z každé oblasti).

Efektivní lekce by měla obsahovat následující prvky:

3.1 Látka (hmota) daného tématu (právní úprava, lidská práva, profesní etika, teoretické základy praktických právnických dovedností).

3.2 Širší kontext tématu – politické aspekty (proč byla přijata taková právní úprava, efektivnost právní úpravy v praxi apod.).

3.3 Konfliktní zájmy/hodnoty – např. ochrana práv poškozených v trestním řízení versus právo na spravedlivý proces obviněného.

3.4 Interaktivní výukové metody.

3.5 Praktické rady/tipy (např. jak v praxi postupovat v souvislosti s relevantními aspekty právní úpravy).

4. krok: Stanovte interaktivní výukové metody, které budou použity k výuce obsahu lekce, aktivity během lekce např.:

4.1. Brainstorming (5 min.).

4.2. Rozdělte studenty do malých skupin (5 min.).

4.3. Hledání odpovědí na zadané otázky v malých skupinách (10 min.).

4.4. Sdělení výsledků diskuse ve skupinách (20 min.).

4.5. Všeobecná diskuse a prověřovací otázky (10 min.).

5. krok: Vytvořte seznam pomůcek, které budete potřebovat na hodinu (text k rozdělení s případovou studií, projektor, flipchart apod.).

6. krok: Vytvořte seznam závěrečných otázek k ověření toho, zda jste dosáhli cíle lekce.

Příklad

Téma: Práva osob s duševní nemocí

Výsledky:

I. Znalosti:

- Studenti znají právní úpravu řízení o způsobilosti k právním úkonům a řízení o převzetí a dalším držení v ústavu zdravotnické péče, včetně úpravy mezinárodní. Znají hodnoty, které tato úprava má chránit, a dokážou tuto právní úpravu aplikovat.
- Studenti znají nedostatky při aplikaci zmíněné právní úpravy i nedostatky jí samotné.

II. Dovednosti

- Studenti rozvíjí schopnost práce s právním textem a aplikace práva.
- Studenti kriticky přistupují k soudnímu rozhodnutí i ke znaleckému posudku.

III. Hodnoty

Ochrana osobní důstojnosti, zásada sebeurčení a rozhodování o sobě, ochrana osobní svobody.

Obsah: (časový rámeček)

- Představení se (5 min.).
- Ice breaker (5 min.).
- Prezentace – řízení o způsobilosti k právním úkonům, opatrovnícké řízení (20 min.).
- Případ paní T. – 1. část (způsobilost) – práce ve skupinách, řešení

případu (35 min.).

- Rozbor řešení, diskuse (25 min.).
- Přestávka 15 min.
- Shrnutí celé části před přestávkou (5 min.).
- Prezentace – detenční řízení, relevantní judikatura ESLP (25 min.).
- Případ paní T. – 2. část (detence) – práce ve skupinách, řešení případu (20 min.).
- Rozbor řešení, diskuse (20 min.).
- Závěr, zhodnocení, připomenutí možnosti praxe (5 min.).
(V rezervě – znalecký posudek o řízení způsobilosti k právním úkonům).

Zdroje:

- Flipchart, fixy;
- dataprojektor;
- notebook;
- zákony: občanský soudní řád, občanský zákoník, zákon o péči o zdraví lidu;
- mezinárodní úmluvy: Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Úmluva o lidských právech a biomedicíně, Úmluva o právech osob se zdravotním postižením;
- powerpointové prezentace: řízení o způsobilosti k právním úkonům, detenční řízení;
- materiály pro případy: případ paní T., rozsudek obvodního soudu – zbavení způsobilosti;
- evaluační dotazník.

1.4 Jak poskytnout studentům efektivní zpětnou vazbu?

Zpětná vazba je při výuce právnických dovedností velmi důležitá. Bez zpětné vazby se mohou studenti naučit nové dovednosti chybně. Je tedy důležité, aby vyučující byl schopen studentům poskytnout efektivní zpětnou vazbu. Konstruktivní zpětná vazba může být motivačním faktorem. Dospělí vyžadují velkou úroveň zapojení při učení. Poskytnutí konstruktivní zpětné

vazby zvyšuje zapojení studentů, dává jim možnost zhodnotit jejich výkon v průběhu vzdělávacího procesu.

Jak poskytovat konstruktivní zpětnou vazbu?

Konstruktivní zpětná vazba je **konkrétní**. Odkazuje na určité jednání nebo chování. Dále je **popisná**. Vedle identifikace konkrétního chování je toto chování popsáno. Konečně konstruktivní zpětná vazba je **zaměřená na zlepšení**. Zlepšení však musí být realistická možnost. Zpětná vazba, která je zaměřená na oblast, kterou student nemůže zlepšit (např. defekt mluvení), může být vnímána jako výsměch a osobní útok na studenta.

Protože je zaměřena na zlepšení, konstruktivní zpětná vazba nesoudí a je zaměřena na efektivnost či neefektivnost výkonu studenta, ne na motivy výkonu. Zpětná vazba by měla vyvážit pozitivní a negativní. Pokud student předvedl dobrý výkon v některých oblastech, je důležité, aby věděl, jakou část svého přístupu má zachovat.

Příklad

„Dobře jste formuloval tuto větu. Přesně vyjadřuje přání vašeho klienta. Pokud byste ji zkrátil odstraněním odkazu na druhého právníka, byla by ještě lepší...“

Neefektivní zpětná vazba

Vágní a odsuzující zpětná vazba není přínosná. Vágní komentáře („To bylo dobré.“) nepomáhají určit, co bylo dobré, nebo špatné ohledně studentova chování a v jaké oblasti se může zlepšit a jak. Vágní komentář může být někdy důsledkem zdráhání se kritizovat druhé. Odsuzující zpětná vazba je zaměřená spíše na jednotlivce než na výkon a naznačuje charakterové vady spíše než chování, které je možné změnit. Bez ohledu na jejich důvod, takové komentáře mají malou nebo žádnou hodnotu pro výuku.

Příklad

„Líbí se mi, jak jste to provedl.“

„To bylo dobré.“

„Máte dobrý styl.“

„Dobře!“

Konstruktivní zpětná vazba by měla být:

- **Specifická** – tak specifická, jak je to jen možné. Je důležité, aby si vyučující dělal během pozorování studentů poznámky. Může pak lépe komentovat efektivitu nebo dopad určitého jednání, reakce nebo jazyka tak, aby zpětná vazba byla pochopena.
- **Vyvážená** – komentuje aspekty výkonu, které byly dobré, i ty, které byly slabé. Pro studenta je důležité vědět, co je efektivní, aby to příště mohl zopakovat.
- **Odpovídající míře zkušeností** – návrhy na zlepšení by měly být realistické vzhledem k míře zkušeností studenta.
- **Vstřebatelná** – omezte zpětnou vazbu na klíčové body, aby je student mohl vstřebat a použít je ke zlepšení příštího výkonu.
- **Pochopená** – ujistěte se, že student zpětnou vazbu pochopil i v případě, že s ní nesouhlasí.
- **Zaměřená na zlepšení** – řekněte studentovi, co přesně musí udělat, aby problém odstranil. Pokud je to vhodné, ukažte studentovi, co má udělat nebo říci, aby problém odstranil.

1.5 Seznam dalších zdrojů

1.5.1 Základní bibliografie

FRIEDLAND, Steven I a Gerald F HESS. *Teaching the law school curriculum*. Durham, N.C.: Carolina Academic Press, c2004, xxix, 407 p. ISBN 08-908-9244-X.

HESS, Gerald F a Steven I FRIEDLAND. *Techniques for teaching law*. Durham, N.C.: Carolina Academic Press, c1999, xv, 370 p. ISBN 08-908-9785-9.

HESS, Gerald F a Steven I FRIEDLAND. *Techniques for teaching law 2*. Durham, N.C.: Carolina Academic Press, c2011, xxiii, 328 p. ISBN 978-159-4607-509.

SPARROW, Sophie, Gerald F HESS a Michael Hunter SCHWARTZ. *Teaching law by design for adjuncts*. Durham, N.C.: Carolina Academic Press, c2010, xvii, 137 p. ISBN 15-946-0869-5.

RANDALL, Vernellia, Gerald F HESS a Michael Hunter SCHWARTZ. *Planning for effective legal instruction: a workbook*. Durham, N.C.: Carolina Academic Press, c2010, xvii, 137 p. ISBN 978-159-4606-687.

LE BRUN, Marlene, Richard JOHNSTONE a Michael Hunter SCHWARTZ. *The quiet (r)evolution: improving student learning in law*. North Ryde, NSW: Law Book Co., 1994, lxxv, 412 p. ISBN 04-552-1279-1.

SCHACHTER, Madeleine, Richard JOHNSTONE a Michael Hunter SCHWARTZ.

The law professor's handbook: a practical guide to teaching law. Durham, N.C.: Carolina Academic Press, c2004, xi, 284 p. ISBN 08-908-9550-3.

1.5.2 Odborné časopisy o právním vzdělávání

Journal of Legal Education

Čtvrtletně vydávaný Association of American Law Schools, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z <http://www.law.georgetown.edu/jle/>

The Law Teacher

Editor Institute for Law School Teaching, Gonzaga University School of Law, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z <http://www.tandf.co.uk/journals/rltc>

1.5.3 Další materiály o interaktivních metodách výuky práv v angličtině

Interactive teaching methods and handbook for law professors at University of Pristina Law School

Mary Pat Treuhart, ABA/Rule of Law Initiative, May 2007, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z <http://www.abanet.org/rol/publications/kosovo-teaching-manual-eng.pdf>

Bibliografie článků o efektivních metodách výuky, [cit. 07. 03. 2012].

Dostupné z <http://www.lib.nus.edu.sg/linus/00oct/etmocht.html>

Materiály o přípravě sylabu, výukových metodách street law kliniky, [cit.

07. 03. 2012]. Dostupné z <http://www.streetlaw.org/en/Index.aspx>

Best Practices for Legal Education

Clinical Legal Education Association (CLEA), [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z http://cleaweb.org/Resources/Documents/best_practices-cover.pdf

Jedná se o výborný rozsáhlý materiál obsahující od jak definovat cíle vyučování, přes jaké metody vyučování zvolit, nejlepší praktiky jednotlivých vyučovacích metod (zážitkové učení, Sokratova metoda, diskuse, přednáška), nejlepší praktiky hodnocení studentů a výuky až po žádoucí výsledky právního vzdělávání a techniky hodnocení úspěšnosti studentů.

A Beginner's Guide to Legal Education

Professor James R. Elkins, College of Law, West Virginia University, [cit. 07.

03. 2012. Dostupné z <http://myweb.wvnet.edu/~jelkins/orientation/>

Obsahuje několik odkazů na eseje o Sokratově metodě a kritickém myšlení v právním vzdělávání.

Teaching and Learning Law - Resources for Legal Education

Professor Barbara Glesner Fines University of Missouri - Kansas City School of Law, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné

z <http://www.law.umkc.edu/faculty/profiles/glesnerfines/bgf-edu.htm>

Obsahuje odkazy na příručky pro vyučující na právnických fakultách v USA, metody hodnocení studentů, metody kooperativní výuky a výuky v malých skupinách, využití technologie ve výuce a odkazy na instituce zabývající se metodami výuky práva.

Planning for Effective Legal Education

Prof. Vernellia Randall University of Dayton Law School, [cit. 07. 03. 2012].

Dostupné z <http://www.cap-press.com/pdf/2084.pdf>

Obsahuje rady, jak naplánovat, vyučovat a zhodnotit kurz na právnické fakultě. Ačkoliv je připraven pro výuku na právnických fakultách v USA, některé informace jsou všeobecně platné.

A Compendium of Suggestions for Teaching with Excellence

Barbara Gross Davis, Lynn Wood, Robert C. Wilson, University of California – Berkeley,

<http://teaching.berkeley.edu/compendium/>

Materiál obsahuje 25 rad pro efektivní výuku s konkrétními příklady a návrhy.

University of North Carolina Center for Faculty Excellence
<http://cfe.unc.edu/>

Teaching Nuts and Bolts - Workshop for New Law Teachers

Association of American Law Schools, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z <http://www.aals.org/profdev/nlt2001/calleros.html>,
Mnoho dobrých rad pro začínající učitele od vytváření sylabu přes využívání efektivních metod výuky po způsoby zapojení studentů do výuky.

Workshop for New Law Teachers Workbook

Association of American Law Schools, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z <http://www.aals.org/nlt2010/NLTWorkbooklet.pdf>
Jedná se pouze o sylabus workshopu, lze zde však najít některé základní informace, ale především rozsáhlou bibliografii o teorii učení, vytvoření vhodného studijního prostředí ve velkých třídách, hodnocení studentů a informace o aktivním zapojení studentů do výuky.

Using your imagination to light up knowledge, skills and values for LLB students: clinical legal education and effective lessons

David McQuoid-Mason, University of KwaZulu-Natal, [cit. 07. 03. 2012] dostupné z <http://law.gsu.edu/ccunningham/LegalEd/SouthAfrica-McQuoid-Mason-LILI-Pt1.htm>

Efektivní metody právního vzdělávání aplikovatelné i mimo právní kliniky ve standardní výuce.

Street Law Mock Trials, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné

z <http://www.streetlaw.org/en/publications>
Ukázky simulovaných soudních řízení, využívaných při výuce street law, volně ke stažení.

Institute for Law School Teaching

Gonzaga University School of Law, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z <http://lawteaching.org/>
Obsahuje velké množství nápadů pro výuku práva.

UK Centre for Legal Education, [cit. 07. 03. 2012]: Dostupné

z <http://www.ukcle.ac.uk/>
Sekcce Learning in Law Initiative (LILI) obsahuje volně přístupné materiály z konferencí o právním vzdělávání organizované Centrem.

Association of Law Teachers, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné

z <http://www.lawteacher.ac.uk/>
Bulletín vydávaný asociací obsahuje volně přístupné články o právním vzdělávání.

Educating Lawyers: Preparation for the Profession of Law

The Carnegie Foundation for Advancement of Teaching, [cit. 07. 03.

2012]. Dostupné

z http://www.carnegiefoundation.org/sites/default/files/publications/elibrary_pdf_632.pdf

Studie Educating Lawyers je výsledkem dvouletého výzkumu vzdělávání na 16 právnických fakultách v USA a Kanadě. Volně dostupné jsou její závěry a doporučení.

Clinical Legal Education: An Annotated Bibliography (Revised 2005)

Clinical Legal Education Association, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z

<http://faculty.cua.edu/ogilvy/Biblio05clr.pdf>

2 Klinické právní vzdělávání

Veronika Kristková

2.1 Co je právní klinika?

Právní klinika je vzdělávací program, jehož základem je interaktivní a reflektivní metoda vzdělávání a jehož základními cíli je vybavit studenty k praktickému poskytování právních služeb a realizaci sociální spravedlnosti:

Teoretickými a praktickými znalostmi.

Praktickými dovednostmi.

Hodnotovou orientací v souladu s profesní etikou.

Právní klinika je zážitkovým učením nebo učením založeným na praktické zkušenosti. V průběhu vzdělávacího procesu jsou studenti konfrontováni se skutečnými životními situacemi, například prostřednictvím interakce s klienty, řeší právní problémy a jsou kriticky hodnoceni svými kolegy a supervizory. Studenti hrají při klinickém právním vzdělávání aktivní roli a učí se, jak právo funguje v reálných životních situacích.⁴⁰ Zatímco obsahem tradičního právního vzdělávání je teorie, klinické právní vzdělávání se soustředí na dovednosti nepostradatelné v právní praxi. Rovněž vštěpuje studentům hodnoty, jako profesní odpovědnost právníka podílet se na sociální spravedlnosti a být profesně odpovědný při výkonu profese.⁴¹

2.2 Co je cílem klinického právního vzdělávání?

Cílem klinického právního vzdělávání je:

- Poskytnout studentům teoretickou právní přípravu (často ve specifické právní oblasti).
- Sloučit znalosti studentů z různých oblastí hmotného a procesního práva.

40 BRAYNE, Hugh; DUNCAN, Nigel; GRIMES, Richard. *Clinical legal education: active learning in your law school*. London: Blackstone Press, 1998, xvii, 278 p. ISBN 18-543-1831-4.

41 MCQUOID-MASON, David; PALMER, Robin. *African Law Clinicians Manual*, Open Society Justice Initiative, 2008 dostupný u autorky.

- Překlenout mezeru mezi teorií vyučovanou na právnické fakultě a právní praxí.
- Naučit studenty dovednosti nezbytné pro právní praxi.
- Naučit studenty reflektovat lidský prvek studia a praxe práva.
- Naučit studenty přemýšlet o právních věcech od počátku jejich vývoje.
- Vést studenty k profesní odpovědnosti a dodržování profesní etiky v právní praxi.
- Poskytnout studentům znalosti o dopadu právního systému na nemajetné, vštípit studentům smysl pro sociální spravedlnost prostřednictvím poskytování právní pomoci znevýhodněným skupinám a pro profesní etický závazek k veřejně prospěšné činnosti.
- Pomoci studentům uvědomit si význam role právníka ve společnosti a limity role právníka a právního systému.
- Naučit studenty učit se z praktické zkušenosti a poskytnout jim možnost spolupracovat při učení.

Na rozdíl od nevládních organizací, jejichž primárním cílem je poskytnout právní pomoc nemajetným klientům, jsou cíle kliniky **primárně vzdělávací**. Ačkoliv tyto vzdělávací cíle klinika naplňuje úzkým sepejetím s poskytováním právní pomoci nemajetným klientům, je třeba nastavit objem klinikou poskytovaných služeb takovým způsobem, aby poskytované služby nebránily dosažení vzdělávacích cílů kliniky.

2.3 Jaký je přínos klinického právního vzdělávání?

Cílem právnické fakulty by měla být co nejlepší příprava studenta k efektivnímu výkonu právní praxe. K tomu, aby byl systém právního vzdělávání úspěšný a produkoval kompetentní a profesionální právníky, by mělo studium vybavit studenty vedle znalostí právního systému a právní teorie i určitými základními praktickými právními dovednostmi a hodnotami, které jsou nezbytné pro efektivní aplikaci právních znalostí a výkon jakékoliv právnické profese. Současný systém uměle odděluje teoretické právní vzdělávání, které probíhá na právnických fakultách, a další profesní praktickou přípravu, za níž nesou odpovědnost praktikující právníci, ať už soudci, státní zástupci nebo advokáti. Proto je výuka praktických právních dovedností v rámci dalšího profesního vzdělávání právníků málo efektivní. Právní vzdělávání by mělo klást větší důraz na schopnost studentů řešit právní

problémy, která se nejlépe rozvíjí praxí. Důvodem, proč by vzdělávání v praktických právnických dovednostech mělo začínat již na právnické fakultě je, že tímto způsobem je možné poskytnout studentům strukturovanou a systematickou výuku praktických dovedností, jejich propojení s teoretickými základy a zároveň efektivní zpětnou vazbu. Výuka praktických právnických dovedností na právnické fakultě podporuje schopnost sebereflexe studentů a významně zvyšuje jejich schopnost učit se v rámci dalšího profesního právního vzdělávání a celoživotní praxe vůbec.

Klinické právní vzdělávání:

- Prohlubuje **teoretické znalosti** právní úpravy prostřednictvím jejich praktické aplikace.
- **Propojuje znalosti** hmotněprávní a procesněprávní z více právních oblastí.
- Vybaví studenty dovednostmi nezbytnými pro právní praxi.
- Použití reflektivních a interaktivních vzdělávacích metod **umožňuje studentům porozumět aplikaci práva** způsobem, který často neumožňují jiné metody (přednášky, semináře).
- Poskytuje studentům **strukturované vzdělávání** prostřednictvím praktické zkušenosti, ze které studenti extrahují znalosti, hodnoty a dovednosti, což umožňuje studentům lépe reflektovat praktickou zkušenost a **učit se z právní praxe** po absolvování fakulty.
- Učí být v právní praxi **profesně odpovědný**.
- Zahrnuje v sobě hodnoty, jako je etický závazek právníka podporovat **sociální spravedlnost**.
- Vede studenty k **veřejně prospěšné činnosti** a přispívá k vytváření odpovědné právní profese.
- Vyučující působící v rámci kliniky přispívají k rozvoji **vědy o právnických dovednostech a teorii právní praxe**.
- „Vedlejším účinkem“ vzdělávacích cílů kliniky je **zvýšení přístupu sociálně slabých klientů k právním službám a právu**.

2.4 Z jakých složek se skládá klinické právní vzdělávání?

Vzdělávání v rámci klinik se skládá se tří složek:

- **Přípravná složka (teoretická příprava, seminární část)** – zahrnuje studium relevantní právní úpravy a teorie praktických právnických dovedností a technik, které se používají v rámci praktické části, studenti plánují a připravují se na zkušenostní část.
- **Zkušenostní složka (praxe)** – studenti uplatňují získané znalosti v praxi (poskytují právní pomoc nebo vzdělávají laiky) v reálných podmínkách pod dohledem zkušeného supervizora (vyučujícího nebo praktikujícího právníka).
- **Reflektivní složka** – studenti reflektují získanou zkušenost a hodnotí svůj výkon (prostřednictvím písemné reflexe a sebehodnocení, hodnocení a kritiky ostatních studentů, hodnocení supervizorem).

2.5 Jaké jsou modely klinického právního vzdělávání?

Modely klinického právního vzdělávání se od sebe mohou značně lišit podle cílů kliniky a cílové skupiny klientů, které jsou její služby určeny. Cílovými skupinami mohou být klienti, kteří potřebují právní pomoc v běžných případech až po společenské skupiny, v jejichž zájmu se klinika věnuje případům se širším společenským dopadem (Public interest law případy). Modely způsobu poskytování služeb mohou mít formu klinik umístěných v budově fakulty, mimo fakultu, komunitních klinik, street law klinik až po kliniky věnující se výlučně tvorbě právních předpisů. Činnost kliniky se může různit od poskytování první ústní právní porady a sepisování základních právních podání až po právní pomoc zahrnující zastupování před soudem, dokumentování strukturálních právních problémů komunit, zvyšování právního povědomí, používání alternativních řešení metod sporů až po tvorbu právních předpisů. Typ činnosti a model kliniky má vliv na to, kolik studentů se může kliniky zúčastnit.⁴²

42 MCQUOID-MASON, David; PALMER Robin; *African Law Clinician's Manual*, Open Society Justice Initiative (OSJI), Open Society Institute, Budapest, OSJI, <http://www.soros.org/initiatives/justice>, dostupný u autorky.

Velmi všeobecně můžeme kliniky rozdělit do dvou základních kategorií podle zaměření jejich činnosti:

- Kliniky poskytující právní pomoc klientům.
- Všeobecné (nespecializované) právní kliniky.
- **Specializované právní kliniky** (uprchlické právo, zdravotnické právo apod.).
- **Public interest law kliniky** (věnují se případům se širším společenským dopadem).
- Street law kliniky (kliniky právní gramotnosti).
- Fakultní, resp. univerzitní (university-based).
- Mimofakultní.
- Formou stáží.

V rámci **kliniky poskytující právní služby klientům**, se v přípravné (teoretické, seminární) části studenti učí za využití interaktivních metod základním dovednostem pro praktickou aplikaci práva – vedení pohovoru s klientem, metodě právní analýzy, jednání s různými subjekty zúčastněnými na právních procesech, veřejnému vystupování, argumentačním schopnostem, přípravě právních podání, profesní etice v praxi apod. Na výuce v této části by se měl podílet právník s bohatými praktickými zkušenostmi. V této části se studenti věnují i platnému právu, zejména té oblasti, na kterou se daná klinika zaměřuje.

Na přípravnou část kliniky navazuje část praktická. V praktické části kliniky většinou studenti pod dohledem zkušeného právníka z praxe poskytují základní právní poradenství přímo klientům a sepisují pro ně právní podání. Studenti se učí vést pohovor s klientem, poskytovat právní poradenství, sepisovat právní podání a jednat v souladu s profesní etikou. V rámci velmi rozvinutých klinik studenti mohou zastupovat klienty pod dohledem zkušeného právníka i v soudních řízeních. V rámci takových klinik mají studenti možnost sledovat všechna stádia právního sporu od prvního pohovoru s klientem přes právní rozbor, sepsání podání a vedení soudního procesu. Poznatky získané v praktické části studenti společně s vyučujícími a supervizory analyzují, odhalují možné chyby v postupu, hledají jiná řešení.

Snaží se tak vytěžit z praxe maximum pro vzdělávací proces.⁴³ Vedle praktických právnických dovedností jsou v rámci právní kliniky studentům vštěpovány také hodnoty jako povinnost právníka podílet se na sociální spravedlnosti ve společnosti a být při výkonu právní praxe profesně odpovědný. „Vedlejším účinkem“ kliniky poskytující poradenství „živým“ klientům je zvýšení přístupu sociálně slabých klientů k právním službám. V rámci tohoto modelu právní kliniky je důležité zachovat rovnováhu mezi akademickou prací, která je na studentech vyžadována v rámci studia, a jejich povinností poskytnout kvalitní právní služby nemajetným a marginalizovaným klientům kliniky. Je proto důležité mít na zřeteli, že primárním cílem kliniky není zajistit přístup nemajetným klientům k právním službám, ale vzdělávání studentů. Tomu by mělo odpovídat množství případů připadajících na jednoho studenta.

2.5.1 Všeobecné (nespecializované) právní kliniky

Klinika může poskytovat všeobecnou právní pomoc ve většině právních oblastí, které jsou relevantní pro nemajetné klienty, zejména v oblasti občanského, pracovního, rodinného a trestního práva (např. bydlení, problematika dluhů, sociální zabezpečení, pracovněprávní problematika, spotřebitelská problematika atd.). Málokterá klinika poskytuje všeobecně právní pomoc ve všech právních oblastech. Takový typ kliniky vyžaduje důkladné proškolení studentů, aby byli schopni vypořádat se s širokou škálou právních problémů z různých právních oblastí. Podmínkou poskytnutí právní pomoci je nemajetnost klienta - tj. klient si nemůže dovolit právní pomoc komerčního advokáta. Všeobecné právní kliniky umožní studentům seznámení se s širokým spektrem právních problémů, se kterými se nemajetní setkávají. Umožňuje studentům zjistit, jak široká může právní praxe být a zkusit si v praxi mnohé právní oblasti. Zejména u tohoto modelu kliniky je důležité, aby počet klientů nepřekročil kapacitu kliniky, což by negativně ovlivnilo kvalitu poskytované právní pomoci a vzdělávací efekt kliniky. Počet případů by měl být omezen a klienti případně odkazováni na jinou pomoc. Výsledkem práce kliniky je zvýšení přístupu ke spravedlnosti individuálních klientů.

43 DOHNAL, Vítězslav. Právní kliniky – vzdělávací model pro 21. století? *Právní forum*. 2005, č. 2.

2.5.2 Specializované právní kliniky

Klinika se může specializovat na některou oblast ochrany lidských práv nebo jinak vymezený okruh právních problémů (např. klinika uprchlického práva, klinika zabývající se pomocí obětem domácího násilí, environmentálně orientovaná klinika, klinika pro práva pacientů apod.). Tyto kliniky umožňují studentům vybudovat si specializaci v určité právní oblasti. Může se jednat o prohloubení znalostí v právní oblasti, která je součástí vzdělávacího plánu na fakultě nebo v oblasti, která jeho součástí není, a pak je třeba studenty vždy vzdělat i o hmotněprávní úpravě. I u specializovaných právních klinik je většinou podmínkou poskytnutí právní pomoci nemajetnost klienta. U tohoto typu klinik je důležité, aby studenti, případně i vyučující, získali potřebnou odbornost ve speciální oblasti, pokud tato oblast není součástí vzdělávacího plánu na fakultě. Výsledkem činnosti kliniky je zvýšení přístupu k právní pomoci pro klienty, jejichž problém je z oblasti, na kterou se klinika specializuje. Odbornost kliniky v určité oblasti umožňuje zdokumentovat systémové problémy v dané oblasti a prosazovat systémové změny.

2.5.3 Public interest law kliniky (kliniky, které se věnují pouze případům se širším společenským dopadem)

Zvláštním typem specializovaných klinik jsou **public interest law kliniky**. Public interest law kliniky se věnují pouze případům, které mají potenciál dosáhnout společenské změny přesahující individuální případ klienta. Tyto kliniky se věnují podobným právním oblastem jako specializované kliniky, ale v rámci této speciální oblasti se věnují pouze případům, které mají dopad na širší skupinu lidí. Tento typ kliniky umožňuje studentům, vedle získání odbornosti v určité specifické oblasti práva, získat rovněž zkušenosti v oblasti strategické litigace případů s širším společenským dopadem (public interest případy). Výsledky práce kliniky mají významný dopad na cílovou skupinu prostřednictvím zvolených případů, přispívají k dosažení systémových změn pro zajištění sociální spravedlnosti většímu počtu lidí.

2.5.4 Fakultní, resp. univerzitní (university-based)

Fakultní (univerzitní) právní kliniky jsou umístěny v budově fakulty nebo v budově úzce s fakultou související. Díky tomu jsou snadněji přístupné studentům, než kliniky umístěné mimo fakultu. Cílovou skupinou mohou být individuální klienti, kteří se obrátí na všeobecnou právní kliniku, klienti, jejichž

problém vyžaduje zvláštní odbornost nebo ti, kteří se obracejí na kliniku s případy se širším společenským dopadem (public interest). Kliniky umístěné na fakultě mají nejlepší přístup k potřebným zdrojům a jsou nejvíce prospěšné pro studenty a vyučující, protože umožňují snadný přístup do knihovny a k dalším fakultním zařízením. Rovněž umožňují přístup k akademickým pracovníkům, kteří mohou pomoci s případy v rámci své odbornosti, a naopak umožňují akademickým pracovníkům vhled do praxe jejich oboru. Tyto kliniky však mohou být méně přístupné pro klienty. Je důležité zajistit funkčnost kliniky v průběhu letních prázdnin a zkouškového období.

2.5.5 Mimofakultní kliniky

Tento model kliniky není tolik dostupný pro studenty a vyučující jako fakultní model, ale může být dostupnější pro klienty. Stejně jako fakultní klinika i komunitní klinika může poskytovat všeobecnou právní pomoc, může být specializovaná v určité oblasti nebo může být orientována na public interest případy. Všeobecně zaměřená klinika umístěná v prostředí komunity, které poskytuje služby, může přitáhnout více klientů a být komunitě více prospěšná.

Specializované kliniky a public interest law kliniky si vybírají své klienty, proto by měly mít vytvořený systém odkazování klientů na jinou pomoc v případě, že problémy klientů nespádají do jejich specializace.

2.5.6 Kliniky formou stáží

Tento model kliniky funguje na základě dohody o spolupráci nebo partnerství mezi fakultou a nevládní organizací, orgánem veřejné správy nebo soukromým subjektem (např. advokátní kanceláři). Na rozdíl od předcházejících modelů je za administrativu kliniky odpovědný spolupracující subjekt.

Studenti mají povinnost absolvovat určitý počet lekcí pod dohledem pracovníka spolupracujícího subjektu a obvykle musí na závěr zpracovat zprávu o své práci v organizaci a získaných zkušenostech. Tato forma vyžaduje vybudování vztahů mezi fakultou a nevládními organizacemi nebo orgány veřejné správy. Studenti získají cenný vhled do fungování těchto subjektů a vyučujícím fakulty se uleví od denního dohledu nad prací studentů. Vyučující fakulty by však měli monitorovat, zda je studentům spolupracujícími

subjekty poskytována důkladná supervize a zda program studentům poskytuje hodnotnou praktickou zkušenost.

2.5.7 Street law kliniky (kliniky právní gramotnosti)

Street law kliniky jsou programy zaměřené na zvýšení právního povědomí určité cílové skupiny např. studentů středních škol, vězňů, terénních sociálních pracovníků apod. V rámci street law klinik se studenti učí, jak učit laiky právo za pomoci interaktivních výukových metod a praktické právníkové dovednosti jako schopnost ústně argumentovat, vysvětlit právní úpravu jednoduchým jazykem, veřejně vystupovat. Studenti získávají rovněž povědomí o problémech komunit, ve kterých vyučují. Po studentech je požadováno, aby odučili řadu interaktivních hodin o různých oblastech práva jako například úvod do práva a právního systému, trestní právo, soudnictví nad mládeží, spotřebitelské právo, rodinné právo, právo a HIV/AIDS apod. Během vzdělávání cílových skupin mohou studenti rovněž poskytovat rady ohledně praktických aspektů právní úpravy. Dotazy týkající se složitějších právních problémů odkazují na kliniky poskytující právní služby klientům nebo na bezplatnou právní pomoc poskytovanou státem nebo na soukromé advokáty. Stejně jako v případě klinik poskytujících právní služby klientům, jsou studenti kriticky hodnoceni kolegy a supervizory. Street law kliniky umožňují fakultám zapojit do klinického právního vzdělávání větší počet studentů a nevyžadují tak malý poměr studentů na jednoho učitele jako jiné klinické právní programy. Stejně jako u klinik formou stáží, je i v případě street law klinik třeba zajistit kvalitní supervizi studentů, pokud vyučující fakulty nejsou schopni zajistit supervizi každé lekce vyučované studenty a musejí se spolehnout na externí supervizi (např.: učitele střední školy, kde studenti vyučují). Výstupem kliniky je zvýšení povědomí cílové skupiny (např. žáci středních škol nebo vězni) o svých právech a povinnostech, o tom, jak funguje právo a co dělat v případě potřeby právní pomoci. Ideální je, pokud je street law program zahrnut například do vzdělávacích osnov středních škol nebo rehabilitačního programu ve věznici, pak má významnější dopad na cílovou skupinu.

Dalšími modely klinik, které fungují v zahraničí, jsou například:

2.5.8 Kliniky alternativního řešení sporů

V rámci těchto klinik jsou studenti školeni v neprávních metodách řešení sporů. Studenti jsou školeni v dovednostech nezbytných pro vyjednávání a mediaci v rámci práce s klienty kliniky.

2.5.9 Kliniky vytváření právních předpisů

V rámci těchto klinik se studenti učí, jak vytvářet právní předpisy v důležitých právních oblastech. Návrh zákona je potom zaslán ministerstvu apod. Tyto kliniky často úzce spolupracují s orgány veřejné správy, komisemi k přípravě zákonů nebo nevládními organizacemi.

2.6 Prvky úspěšného klinického programu

Prvky úspěšného klinického programu jsou:

- Integrace do vzdělávacího programu fakulty (potřebné zdroje).
- Oficiální status volitelného předmětu (aby studenti brali práci v rámci kliniky vážně).
- Umístění na fakultě (studenti i vyučující vidí výsledky praktické zkušenosti, zvýšení podpory ze strany fakulty).
- Silný akademický (plánovací) prvek a pedagogický prvek v rámci zkušeností (praktické) části kliniky.
- Vybudování vztahů s NNO (mohou být zdrojem případů, užitečné praktické zkušenosti právníků).

2.7 Jak založit kliniku?

Přehled kroků nutných k založení právní kliniky:

- Zhodnot'te potřeby pro založení kliniky.
- Definujte vzdělávací cíle a výstupy kliniky.
- Zvolte model kliniky, definujte misi kliniky a její název.

- Zajistěte financování kliniky.
- Vytvořte sylabus kliniky a nechte jej schválit.
- Vytvořte strukturu a management kliniky.
- Vytvořte systém administrace kliniky.
- Připravte výukové materiály a materiály k poskytování právní pomoci.
- Připravte se na činnost studentů.
- Zajistěte lidské zdroje pro kliniku.
- Zhodnoťte první fázi činnosti kliniky.
- Zajistěte finanční udržitelnost kliniky.

2.7.1 Zhodnoťte potřeby pro založení kliniky

- Jaká je struktura současného vzdělávacího plánu a jaký je proces schvalování vzdělávacího plánu na fakultě/univerzitě?
- Jaká je struktura (sylabus) jednotlivých předmětů?
- Jaké vzdělávací metody jsou na fakultě používány?
- Jakou praktickou zkušenost studenti získávají v rámci současného vzdělávacího plánu? Jak je efektivní?
- Jak klinika zapadá a čím přispívá do vzdělávacího plánu fakulty?
- S jakými sociálními a právními problémy by studenti mohli pracovat (ochrana sociálně vyloučených osob, nedostatek právního povědomí apod.)?
- Se kterými cílovými skupinami bude klinika pracovat v rámci praktické části (např. klinika bude poskytovat právní pomoc uprchlíkům, obětem domácího násilí, pacientům, klinika bude zvyšovat právní povědomí středoškolských studentů, vězňů, terénních sociálních pracovníků apod.)?
- Jaký typ právních problémů je nejvíce rozšířený u cílové skupiny?
- Jaký typ právních problémů může být přitažlivý pro klienty kliniky?

- Jakým činností se bude moci klinika věnovat s ohledem na současnou úroveň znalostí a dovedností studentů?

2.7.2 Definujte vzdělávací cíle a výstupy kliniky

- Jaké budou cíle kliniky? Vytvořte hlavní cíle kliniky: vzdělávací cíle (rozvinout znalosti, dovednosti a hodnoty potřebné pro právní praxi), poskytování služeb (poskytnout právní pomoci sociálně slabým, marginalizovaným skupinám, zvýšit právní povědomí a znalost lidských práv určité skupiny apod.). S jakými sociálními a právními problémy by studenti mohli pracovat (ochrana sociálně vyloučených osob, nedostatek právního povědomí apod.)?
- Jaké bude mít klinika vzdělávací výstupy na základě výše stanovených cílů?

2.7.3 Zvolte model kliniky a definujte misi kliniky a její název

- Na základě odpovědí na předcházející otázku, jaký model kliniky nejlépe vyhovuje vzdělávacím potřebám studentů, případně cílové skupině, se kterou bude pracovat praktická část kliniky? (Klinika poskytující právní pomoc klientům, street law klinika, klinika umístěná na fakultě atd.)
- Jaké budou cíle kliniky? Vytvořte hlavní cíle kliniky: vzdělávací cíle (rozvinout znalosti, dovednosti a hodnoty potřebné pro právní praxi), poskytování služeb (poskytnout právní pomoci sociálně slabým, marginalizovaným skupinám, zvýšit právní povědomí a znalost lidských práv určité skupiny apod.).
- Jaký bude název kliniky?
- Jaké zdroje (lidské, materiální) budou třeba?
- Je třeba upravit některé cíle nebo výstupy kliniky s ohledem na dostupné zdroje?
- Jaký bude časový harmonogram založení kliniky?

2.7.4 Zajistěte financování kliniky

- Jak bude zajištěno financování kliniky? (Z grantu, z rozpočtu fakulty, sponzory.)
- Jaký bude rozpočet kliniky?

2.7.5 Vytvořte sylabus kliniky a nechte jej schválit

- Jaké jsou požadavky pro zavedení/schválení nového předmětu na fakultě?
- Jaké oblasti práva bude klinický předmět zahrnovat? (Občanské, trestní, správní právo, lidská práva, více právních oblastí apod.)
- Pro studenty kterého ročníku bude předmět určen? Jak obsáhlý by předmět měl být? (Počet akademických hodin.)
- Bude předmět volitelný nebo povinný?
- Jaké akademické hodnocení studenti získají za absolvování předmětu? (Počet kreditů apod.)
- Jakým způsobem budou vybráni studenti, kteří si předmět budou moci zapsat?
- Jaká bude struktura sylabu předmětu? Kolik hodin bude věnováno výuce práva, právních dovedností a hodnot? Kolik hodin bude věnováno praxi, reflexi a evaluaci?
- Jak budou studenti hodnoceni v průběhu a na konci kurzu?
- Do jakého typu praktické práce budou studenti zapojeni? Jakému typu případů se budou věnovat, jaký bude profil potencionálních klientů, s jakými organizacemi bude klinika spolupracovat, jaký typ právní pomoci bude klinika poskytovat (pouze právní poradenství nebo i zastupování), bude se věnovat vzdělávání laiků?
- Jaké praktické právníkové dovednosti jsou zásadní pro výše uvedenou praxi (tj. vedení pohovoru s klientem, poskytování právního poradenství, právní analýza a argumentace, komunikační dovednosti, práce s právními informacemi, vystupování před soudem, metodologie vzdělávání laiků o právu atd.)?

- Jaká další teoretická příprava je nutná pro praktickou část kliniky?

2.7.6 Vytvořte strukturu a management kliniky

- Jaký bude vztah kliniky k fakultě případně jiným orgánům? Jaký bude vztah kliniky a vyučujících, kteří do výuky na klinice nejsou zapojeni?
- Která katedra bude za kliniku odpovídat?
- Jaké bude právní postavení kliniky?
- Kdo bude tvořit management kliniky (případně poradní sbor)?
- Kolik studentů se kliniky zúčastní?
- Kolik studentů bude připadat na jednoho supervizora praktické práce studentů, aby byl zajištěn efektivní dohled nad praktickou činností studentů a poskytnuta přínosná zpětná vazba?
- Jaké budou funkce jednotlivých lidí podílejících se na realizaci kliniky? (Pracujte s administrativním personálem a dalšími osobami, které se podílí na běhu kliniky: vymezte jejich role a funkci, vytvořte systém podávání zpráv a povinností v kanceláři, setkejte se se supervizory a partnery, kteří spolupracují na případech a supervidují je.)
- Kolik případů bude připadat na jednoho studenta?
- Budou studenti pracovat na jednotlivých případech individuálně nebo spolupracovat?
- Kdo bude klientem kliniky? Zda a jakým způsobem bude klinika ověřovat nemajetnost klienta?
- Jak budou vybírány případy, kterým se bude klinika věnovat? (V případě kliniky poskytující právní služby klientům.)
- Jak budou vyučující nebo právníci z praxe supervidovat práci studentů? Je třeba další supervizi (lidské a finanční zdroje pro zastupování klientů v řízení)?

2.7.7 Vytvořte systém administrace kliniky

- Kde bude umístěna kancelář kliniky? Bude kancelář dostupná pro studenty a klienty fakulty?
- Jak velká bude kancelář (pokud je třeba)? (Vezměte v úvahu prostory pro setkávání se s klienty, pro práci studentů v rámci kliniky, pro dohled vyučujících nad praktickou prací studentů, pro administrativní zaměstnance.)
- Jaké je potřebné vybavení kanceláře kliniky? (Nábytek, počítače, telefon, fax, kopírování, prostory pro ukládání spisů apod.)
- Jak bude garantován přístup každého studenta k vybavení potřebnému pro práci (počítač, telefon)?
- Jaká je právní úprava poskytování právní pomoci?
- Jaké minimální standardy musí klinika při poskytování právní pomoci dodržet?
- Vytvořte pravidla managementu kanceláře: vytvořte pravidla pro studenty, které musí dodržovat při práci na klinice (ve vztahu ke klientům, pro vedení spisů, odpovědnost supervizorům, zařízení kanceláře atd.).
- Vytvořte pravidla vedení spisů (manuálních a elektronických).
- Vytvořte formuláře pro management případů a vedení spisů (systém setkání se s novými klienty, záznamy ze schůzek s klienty, vyřizování telefonních vzkazů, vedení diáře (schůzek s klienty, běh lhůt, nařízená soudní jednání, adresář klientů, způsob prověření konfliktu zájmů atd.).
- Vytvořte systém, který umožní zachovat institucionální paměť kliniky.
- Jak budou zajištěny potřeby klientů v průběhu zkouškového období a akademických prázdnin?
- Vytvořte postupy supervize a monitorování studentů. Budou mít studenti vždy možnost konzultace postupu se supervizorem? Jak bude zajištěno, že studenti neposkytnou klientům nesprávnou radu?
- Vytvořte denní a týdenní rozvrh a postupy. Vytvořte systém přebírání nových případů klinikou.

- Vytvořte systém předávání případů novým studentům kliniky v dalším semestru, případně v akademickém roce.
- Vytvořte systém odkazování klientů, kteří se na kliniku obrátí a jejichž případ nemůže klinika převzít, na jiné formy pomoci.
- Vytvořte systém, jak nakládat s výdaji souvisejícími s klinikou (cestovní náklady, soudní poplatky apod.).

2.7.8 Přípravte výukové materiály a materiály k poskytování právní pomoci

- Jaké výukové materiály budou potřebné pro výuku kurzu?
- Vytvořte výukové materiály: připravte výukové plány jednotlivých lekcí, připravte rozvrh lekcí pro výuku teoretických znalostí, v praktických právnických dovednostech a supervizní práci.
- Vytvořte elektronickou i hmotnou knihovnu kliniky. Doplněte publikace do fakultní knihovny, pokud je to třeba.

2.7.9 Připravte se na činnost studentů

- Vyberte studenty, kteří se kliniky zúčastní podle stanovených kritérií.
- Připravte orientační schůzku pro studenty.
- Nechte studenty podepsat formuláře, pokud je to třeba (mlčenlivost ve vztahu ke klientům apod.).
- Vytvořte postupy supervize a monitorování studentů.
- Vytvořte kritéria a způsob hodnocení studentů.
- Vytvořte systém záznamů a evaluační formuláře výsledků supervize studentů.

2.7.10 Zajistěte lidské zdroje pro kliniku

- Kolik vyučujících by mělo připadat na jednoho studenta?
- Kolik vyučujících a supervizorů bude třeba? (Vezměte v úvahu počet studentů kliniky a potřebných hodin pro supervizi.)

- Jaké zkušenosti by měli mít vyučující? (Pokud třeba rozlišujete mezi vyučujícími, kteří budou na klinice vyučovat a kteří budou dohlížet na praktickou práci studentů.)
- Kolik podpůrných pracovníků bude třeba? (Vedení administrativy, technická podpora apod.) Jaké zkušenosti by měli mít?
- Kolik hodin týdně budou jednotliví pracovníci pracovat pro kliniku?
- Kdo bude v rámci kliniky vyučovat právní teorii?
- Kdo bude vyučovat praktické právní dovednosti?
- Kdo bude supervidovat praktickou práci studentů?
- Kdo bude zajišťovat administrativní chod kliniky?
- Jaké vstupní školení v metodologii výuky je potřebné pro vyučující, aby výuka byla interaktivní a zaměřená na praxi?
- Proškolte vyučující v teorii právní úpravy a praktických právnických dovednostech.
- Proškolte vyučující a ostatní zajišťující chod kliniky ohledně administrace.
- Proškolte vyučující v metodách hodnocení studentů.

2.7.11 Zhodnot'te první fázi činnosti kliniky

- Stanovte evaluační kritéria pro první fázi.
- Popište činnost kliniky a hlavní dosažené úspěchy.
- Jaké plyne poučení z úspěchů i neúspěchů realizace první fáze kliniky?
- Jakým způsobem byly řešeny problémy, které se vyskytly?
- Jaké změny je třeba provést nebo co je třeba přizpůsobit pro další fázi?

2.7.12 Zajist'ete udržitelnost kliniky

- Co je třeba pro institucionalizaci kliniky a fundraising?
- Jaký je střednědobý a dlouhodobý plán pro kliniku (strategické plánování)?

2.8 Podrobněji k některým organizačním aspektům kliniky poskytující služby klientům

2.8.1 Obecné organizační záležitosti

1. Jaká budou kritéria, podle kterých bude posuzováno, jakým případům se bude klinika věnovat? Zvažte:

- Obtížnost případů vzhledem k současným znalostem a schopnostem studentů.
- Zda případy demonstrují škálu právních problémů, které byly probírány v rámci teoretické části kliniky a v průběhu individuálních setkání se supervizory.
- Zda se případ týká právního problému, který chce vyučující představit studentům a obsahuje prvky, které odpovídají vzdělávacím cílům kliniky.
- Zda bude možné případ vyřešit v průběhu jednoho semestru nebo akademického roku.

2. Jaké informace musí klinika získat od potenciaálních klientů k rozhodnutí, zda klinika případ klienta převezme, či ne?

3. Jaký systém odkazování odmítnutých klientů na jiné formy právní pomoci klinika vytvoří?

- Například navázání spolupráce s advokátní kanceláří, která bude poskytovat odmítnutým nemajetným klientům právní pomoc pro bono.
- Navázání spolupráce s nevládními organizacemi poskytujícími právní pomoc v určité oblasti.

4. Jakým způsobem bude rozhodováno o tom, že klinika případ nepřevzme?

- Ředitel kliniky rozhodne podle předem stanovených kritérií.
- Kolektiv vyučujících/supervizorů rozhodne na pravidelných poradách.

5. Jakým způsobem bude klient informován o následujících skutečnostech?

- O tom, že právní pomoc je poskytována studenty.
 - O tom, že klinika posuzuje jednotlivé žádosti o poskytnutí právní pomoci a vyhrazuje si právo případ klienta odmítnout.
 - O tom, že ačkoli práce studentů je supervidována zkušenými právníky, studenti jsou ti, kteří hájí zájmy klienta a klient proto nemá nárok na exkluzivní pomoc supervizora namísto studenta.
6. Jakým způsobem klinika zajistí sledování lhůt, zejména procesních?
7. Bude klinika prověřovat případný střet zájmů? Jakým způsobem?

2.8.2 Přijímání klientů

1. Jakým způsobem bude klinika získávat klienty?

- Prostřednictvím novinové inzerce, distribuce letáků (kam bude klinika letáky distribuovat), spolupráce s nevládní organizací (NNO bude odkazovat klienty na kliniku) apod.? Jaké další metody může klinika využít k získání klientů?

2. Kdo bude provádět vstupní pohovor s klientem?

- Studenti.
- Vyučující/supervizoři.
- Administrativní pracovník kliniky.

3. Jakým způsobem potenciální klient může kontaktovat kliniku?

- Osobně.
- Telefonicky.
- Pouze na základě domluvené schůzky.

4. Jak často bude klinika přijímat klienty v kanceláři? Např.:

- několik hodin denně (od 16:00 do 18:00 hod.).
- Jeden nebo dva dny v týdnu.

- Je možné vytvořit rozvrh studentů tak, aby mohli přerušit svou hlavní činnost v rámci kliniky a provést pohovor s klienty, kteří se na kliniku obrátí podle četnosti přijímání klientů?

2.8.3 Spisy a archivace dokumentů

- Vytvořte pravidla ohledně archivování informací a dokumentů, které klinika přijme v souvislosti s poskytováním právní pomoci. Kdo bude sledovat, jak jsou tato pravidla dodržována?
- Jaké vstupní informace musí být standardně získány o každém případě? Uveďte příklady.
- Veškeré kontaktní informace o klientovi, případně jeho příbuzných.
- Typ případu (jaká oblast právní úpravy se na případ vztahuje).
- Shrnutí právních okolností k určení právního problému - toto by mělo být podkladem pro rozhodnutí kliniky nepřevzít případ.
- Během první schůzky s klientem je třeba získat informaci, jak je případ komplikovaný a jaké kroky bude od studentů vyžadovat.
- Mělo by být stanoveno, jaké podrobné informace o případě by měly být získány, jakmile je případ klinikou převzat. Např.:
 - Datum, kdy se klient obrátí na kliniku.
 - Datum zahájení posuzování případu.
 - Jména a údaje relevantních osob, svědků, kontaktních osob v relevantních institucích.
 - Prohlášení klienta o nemajetnosti.
 - Informace, kdy byly telefonicky kontaktovány relevantní osoby, svědci a instituce, a informace získané telefonem.
 - Záznamy o schůzkách s klientem nebo jinými relevantními osobami, informace získané v průběhu schůzky, závěry schůzky (co bylo s klientem dohodnuto).

- Záznamy soudních jednání, jejich výsledek a datum dalšího nařízeného jednání.
- Kontaktní údaje advokáta protistrany.
- Záznamy o lhůtách v případě.

2.9 Jak vytvořit učební plán (syllabus) kliniky?

Otázky, které by si měl vyučující klást při přípravě sylabu:

- Jakou právní teorii a praktické právní dovednosti by se studenti měli naučit?
- Které z těchto dovedností jsou nezbytné a které fakultativní?

Přehled praktických právnických dovedností, jejichž výuka by měla/mohla být součástí výukového plánu:

- Řešení právních problémů.
- Práce s právními informacemi.
- Právní analýza, analytické schopnosti.
- Aplikace právních norem.
- Právní výzkum.
- Komunikační dovednosti (ústní i písemné, prezentační dovednosti).
- Vedení pohovoru s klientem a poskytování poradenství klientovi.
- Vyjednávání/jednání s různými subjekty zúčastněnými na právních procesech.
- Ústní i písemné argumentační schopnosti.
- Práce s právními informačními systémy, právní výzkum.
- Právní psaní.
- Příprava právních podání.

- Litigace (vedení soudního sporu/vystupování před soudem, vedení výslechu) a znalost procesu alternativního řešení sporů.
- Efektivní management právní práce, time management.
- Rozpoznání a řešení profesních etických konfliktů.
- Profesionální odpovědnost, hodnoty a role právníka ve společnosti.
- Teamová spolupráce.
- Jak klinika může sladit požadavky praktické části a úroveň schopností studentů?
- Jaké teoretické právní znalosti by studenti měli mít?
- Budou studenti schopni použít teoretické právní znalosti v rámci kliniky?
- Jaké metody výuky budou použity k výuce výše uvedeného?⁴⁴

Pokud je předmět součástí vzdělávacího plánu, musí splňovat požadavky fakulty na něj kladené, co do obsahu, metodologie výuky a způsobu hodnocení studentů. Syllabus by měl být vytvořen k naplnění cílů kliniky a odpovídat zvolenému modelu kliniky. Syllabus se bude lišit podle toho, zda se jedná o kliniku, která poskytuje právní pomoc klientům, street law kliniku, všeobecnou (nespecializovanou) kliniku, specializovanou kliniku, kliniku, která je umístěna na fakultě, nebo mimo fakultu atd.

Vedle právní úpravy i praktických právnických dovedností by syllabus měl obsahovat i element sociální spravedlnosti, aby studenti získali povědomí o problémech nemajetných lidí a o způsobech, jak tyto problémy řešit. Výuka v rámci teoretické části kliniky by měla být prakticky orientovaná a založená na interaktivních metodách výuky. Studenti by měli být vzděláváni formou zážitkového učení, kdy teoreticky vysvětlené praktické právnické dovednosti aplikují v praxi v kontaktu se skutečnými klienty. Vzdělávací proces na klinice by se měl skládat z interaktivních lekcí, praktických cvičení, praktické práce

44 SCHATZ, Barbara; SHUGRINA, Ekatarina. *Integrating Clinical Legal Education Into The Law School Curriculum Developing the Clinical Syllabus, Legal Capacity Development Program Documents*, Open Society Justice Initiative (OSJI), Open Society Institute, Budapest, interní dokument OSJI, <http://www.soros.org/initiatives/justice>

s klienty (nebo jinou cílovou skupinou kliniky) a supervize studentů. Je důležité propojit teoretický komponent kliniky s praktickou prací studentů. Vyučující může například vytvořit takový sylabus, kdy teoretický komponent sleduje časový sled praktické práce studentů. Například výuková hodina o vedení pohovoru s klientem předchází prvnímu setkání studentů s klientem. V rámci teoretické přípravy na právní psaní studenti mohou sepsat podání v případech, na kterých pracují apod. Dovednosti mohou být vyučovány v pořadí, v jakém jsou obvykle třeba při práci na případu klienta. I přesto, že hodnocení studentů musí splňovat požadavky na hodnocení stanovené fakultou, mělo by se týkat i praktických právnických dovedností studentů a jejich výkonu v rámci kliniky.

Práce na klinice je pro studenty časově náročná a většinou vyžaduje jak od studentů, tak od vyučujících více práce než klasické předměty. Práce na klinice může vyžadovat mnoho času stráveného mimo fakultu (na soudních jednáních, v případech street law kliniky na středních školách nebo ve věznicích apod.). Je důležité, aby práce na klinice neměla negativní dopad na další akademické povinnosti studentů.

Příklad sylabu právní kliniky

**Sylabus kliniky práva životního prostředí, Universita v Pittsburghu
Environmental Law Clinic, University of Pittsburg, [cit. 07. 03. 2012].**
Dostupné z: <http://www.chec.pitt.edu/Syllabus%20Sp092.pdf>

**Sylabus kliniky práva životního prostředí, Universita Yale
Yale Environmental Law Clinic, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z:**
<http://elc.research.yale.edu/syllabus>

**Sylabus kliniky imigračního práva, Hamline University School of Law,
[cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z**
<http://law.hamline.edu/files/ImmigrationClinic.pdf>

2.10 Jak vytvořit výukový plán klinické lekce?⁴⁵

Tato část se věnuje efektivnímu výukovému plánu klinické lekce. Při přípravě výukového plánu klinické lekce by měl vyučující mít na paměti především vzdělávací cíle lekce – tj. co by studenti měli znát na jejím konci. Ideálně by výsledkem lekce měly být teoretické znalosti, praktické dovednosti a uvědomění si důležitosti určitých hodnot/principů.

Teoretické znalosti jsou to, co studenti budou na konci lekce vědět o hmotné nebo procesní právní úpravě, o teoretickém rámci praktických právnických dovedností nebo o určitých hodnotách/principech (profesní odpovědnost, role právníka ve společnosti apod.). Na konci hodiny budou studenti schopni vysvětlit např. jak správně vést pohovor s klientem.

Praktické dovednosti zahrnují to, co budou schopni studenti udělat na konci lekce. Na konci lekce budou studenti schopni správně provést např. pohovor s klientem.

Hodnoty/principy představují to, co si jako hodnotu budou studenti uvědomovat na konci lekce (na konci lekce si studenti budou uvědomovat význam např. empatického vedení pohovoru s klientem).

Na začátku lekce by měly být studentům vysvětleny vzdělávací cíle lekce. Cíle by měly být součástí výukového plánu hodiny, aby měl vyučující jasno v tom, co chce během lekce studenty naučit. Předem definované cíle rovněž umožňují vyučujícímu kontrolu, zda dosáhl toho, čeho dosáhnout chtěl.

Efektivní výuka na klinice by měla využívat interaktivní výukové metody, aby bylo podpořeno kognitivní učení studentů. Tradiční přednáška není v tomto případě vhodná forma výuky. Vyučující by měl mít na paměti prvky efektivní lekce (uvedené dále) a propojit je s interaktivními výukovými metodami.

45 Tato sekce je založena na informacích obsažených v MCQUOID-MASON, David; PALMER Robin; *African Law Clinician's Manual*, Open Society Justice Initiative (OSJI), Open Society Institute, Budapest, OSJI, <http://www.soros.org/initiatives/justice>, dostupný u autorky.

Při vytváření výukového plánu můžete využít následující návod.

1. krok: Stanovte téma lekce.
2. krok: Stanovte cíle lekce = jaké znalosti, dovednosti a hodnoty studenti získají na konci hodiny.
3. krok: Stanovte obsah lekce = co musí lekce pokrývat v oblasti znalostí, dovedností a hodnot (co musí být předmětem výuky z každé oblasti).
Efektivní lekce by měla obsahovat následující prvky:
 - 3.1 Látka (hmota) daného tématu (právní úprava, lidská práva, profesní etika, teoretické základy praktických právnických dovedností).
 - 3.2 Širší kontext tématu – politické aspekty (proč byla přijata taková právní úprava, efektivnost právní úpravy v praxi apod.).
 - 3.3 Konfliktní zájmy/hodnoty (např. ochrana práv poškozených v trestním řízení versus právo na spravedlivý proces obviněného).
 - 3.4 Interaktivní výukové metody.
 - 3.5 Praktické rady/tipy (např. jak v praxi postupovat v souvislosti s relevantními aspekty právní úpravy).
4. krok: Stanovte interaktivní výukové metody, které budou použity k výuce obsahu lekce, aktivity během lekce např.:
 - 4.1. Brainstorming (5 min.).
 - 4.2. Rozdělte studenty do malých skupin (5 min.).
 - 4.3. Hledání odpovědí na zadané otázky v malých skupinách (10 min.).
 - 4.4. Sdělení výsledků diskuse ve skupinách (20 min.).
 - 4.5. Všeobecná diskuse a prověřovací otázky (10 min.).
5. krok: Vytvořte seznam pomůcek, které budete potřebovat na hodinu (text k rozdání s případovou studií, projektor, flipchart, apod.).
6. krok: Vytvořte seznam závěrečných otázek k ověření toho, zda jste dosáhli cíle lekce.

Příklad

Výukový plán lekce

Téma: Práva obětí trestných činů a specifika právní pomoci obětem

Výsledky: (co by se studenti měli na konci bloku naučit)

Znalosti: (teoretické)

1. Studenti znají postavení oběti trestných činů v trestním řízení.
2. Studenti znají možnosti odškodnění obětí trestných činů.
3. Studenti znají teorii vedení pohovoru s obětí trestného činu.
4. Studenti znají specifika obětí znásilnění.

Dovednosti: (psychosociální, praktické)

1. Studenti rozvíjí schopnost právní argumentace.
2. Studenti rozvíjí praktické právní dovednosti ve vztahu k obětem trestných činů, zejména vedení pohovoru s klientem.

Hodnoty: (etické)

1. Studenti ctí princip ochrany zvláště ohrožených obětí před sekundární viktimizací.

Obsah: (co bude v lekci vyučováno)

1. Práva a postavení obětí trestných činů v trestním řízení.
2. Odškodňování obětí trestných činů v trestním řízení a v občansko-právním řízení (žaloba na ochranu osobnosti).
3. Standardy ochrany obětí trestných činů v judikatuře ESLP.
4. Teorie vedení pohovoru s obětí trestného činu.
5. Praktické vedení pohovoru s obětí trestného činu.

Aktivity: (metody výuky – měly by převažovat interaktivní metody)

180 minut + 15 minut přestávka

(90 minut + 15 minut přestávka + 90 minut)

1. **Brainstorming:** co je to sekundární viktimizace a jak k ní dochází (10 min.).

2. **Prezentace:** práva obětí trestných činů (10 min.).

3. **Práce ve skupinách:** kazuistika (30 min.).

4. **Diskuse:** rozebrání kazuistiky a odpovědi na otázky (30 min.).

5. **Prezentace:** teorie vedení pohovoru s obětí trestného činu (10 min.).

Přestávka 15 min.

6. **Zadání hraní rolí, rozdělení rolí, příprava** (15 min.).

7. **Hraní rolí:** pohovor s obětí trestného činu (20 min.).

8. **Rozebrání role play** se studenty (10 min.).

9. **Videa** (1-8), (35 min.):

- Video 1 (2,5 min. a 2,5 min.) - navázání kontaktu model.
- Video 2 (1 min. a 2 min.) - navázání kontaktu - nedůvěra a pochybnosti.
- Video 3 (1 min., 5 min. a 2 min.) - subjektivní interview – model.
- Video 4 (2 min. a 1 min.) - subjektivní interview - právní otázky.
- Video 5 (1 min. a 1 min.) - subjektivní interview – strukturování.
- Video 6 (1 min. a 1 min.) - subjektivní interview – nedůvěra.
- Video 7 - poskytnutí informací – model.
- Video 8 (2 min. a 1 min.) - poskytnutí informací - tlak na oběť.

Zdroje: (pomůcky potřebné k výuce)

Kazuistika.
Prezentace Práva obětí.
Prezentace Teorie vedení pohovoru s obětí.
Handout teorie vedení pohovoru s obětí.
Zadání role play.
Videa 1-8.
Rozdělení praxí a studentských klinických projektů.
Trestní řád.
Rozsudek ESLP M.C. v. Bulgaria.

2.11 Výukové metody právních klinik

V rámci klinického právního vzdělávání jsou používány interaktivní metody výuky. Interaktivní výukové metody vyžadují aktivní participaci studentů na výuce. Tradiční frontální výuka (přednášky) se používá minimálně. To proto, že jedním z cílů klinického vzdělávání je rozvinout praktické právní dovednosti studentů a přednáška není efektivní metodou k výuce praktických právních dovedností a k zajištění toho, aby studenti porozuměli cílům kliniky, své roli na klinice, potřebám klientů, etickým aspektům a otázkám profesní odpovědnosti.

V rámci výuky na klinice by měl být, vedle praktické aplikace získaných znalostí, věnován prostor také sociálnímu kontextu právních problémů cílové skupiny kliniky (klientům, studentům středních škol v případě street law kliniky) a role práva a právníků při řešení sociálních problémů.

Studenti by se měli aktivně podílet na diskusi o těchto otázkách. V případě kliniky, která poskytuje právní pomoc klientům, by studenti měli mít možnost diskutovat o svých případech na seminářích. Praktická práce studentů na případech s sebou přináší mnoho otázek z oblasti profesní etiky, komunikace a vztahu s klientem. Tyto diskuse na seminářích by neměly nahrazovat individuální supervizi studentů, ale diskuse případů ve skupině

facilitována vyučujícím pomůže studentům identifikovat a řešit takové problémy a umožní jim učit se od sebe navzájem.

Využití interaktivních metod výuky vyžaduje od vyučujícího, aby přípravě výukové lekce věnoval více času. Jsou také náročnější z hlediska time managementu výukové hodiny. Příklady interaktivních metod výuky práva, vhodné pro výuku v rámci právních klinik, najdete v kapitole „Metody pro výuku práva a praktických právnických dovedností“.

2.12 Největší mýty o klinickém právním vzdělávání

Tato vzdělávací metoda má původ v USA a je cizí systému českého právního vzdělávání.

O přenositelnosti modelu klinického právního vzdělávání svědčí fakt, že se rozvíjí ve středoevropském a východoevropském regionu od poloviny 90. let. V současné době existuje v tomto regionu na právnických fakultách více než 100 klinik.⁴⁶ Kliniky vznikly např. v Maďarsku, Moldávii, Ukrajině, Slovinsku či Slovensku, k velkému rozvoji klinik došlo v Polsku. Vznikají sdružení vyučujících klinik, centra výzkumu a podpory klinik, programy výměny zkušeností jako jsou např. Global Alliance for Justice Education (GAJE), Legal Clinics Foundation (Polsko), Clinical Legal Education Foundation (Rusko), Ukrainian Legal Clinics Association (Ukrajina), Association for Moldovan Legal Clinics (Moldavsko).

Fakulty zde nejsou od toho, aby poskytovaly právní pomoc.

Poskytování právní pomoci je pouze vedlejší produkt právních klinik. Klinika by měla být především chápána jako metoda vzdělávání, která zkvalitňuje výuku a doplňuje ji o v dnešní době téměř chybějící praktický rozměr.⁴⁷

Poskytování právních služeb je vyhrazeno zákonem pouze advokátům.

46 HOVHANNISIAN, L. *Clinical Legal Education: A Practice-Oriented Methodology Developing in New Member States of the European Union*, PILI Papers no. 2, dostupný u autorky.

47 DOHNAL 2005 op. cit. 43.

Případné námitky advokátní komory lze překonat tak, že právní služby v rámci kliniky budou poskytovány pod dohledem advokáta, případně budou realizovány ve spolupráci s většími advokátními kancelářemi v rámci jejich *pro bono* aktivit. Ostatně i advokátní stav má nepochybně zájem o co nejlepší kvalitu přípravy studentů na fakultách.⁴⁸

Vyučující na právnických fakultách nemají dostatečné praktické zkušenosti, aby mohli vyučovat na klinice.

Vedle spolupráce s advokáty a advokátními kancelářemi lze vyřešit nedostatek odborníků z praxe, kteří by na klinikách vyučovali, zapojením nevládních organizací, které mají často dlouholeté zkušenosti s poskytováním právní pomoci sociálně slabým klientům v dané oblasti a přímý kontakt s potenciálními klienty kliniky.⁴⁹

Není úlohou právnických fakult připravit studenty na výkon právní praxe, toto by mělo být úlohou dalšího právnického vzdělávání.

Proč však klinické právní vzdělávání bylo považováno za nezbytnou vzdělávací metodu na právnických fakultách v regionu, kde po univerzitním vzdělávání následuje praktické právní vzdělávání? Ačkoliv následná právní praxe po ukončení vzdělávání na právnické fakultě je tradičním a dlouhodobě zakotveným prvkem právního vzdělávání ve středoevropském regionu, nejevila se jako dostatečná k naplnění cílů vzdělávání pro nedostatek výukových prvků. Pochopitelně právnické fakulty nemohou zcela připravit absolventa na praktický výkon konkrétní právní profese, v tom je role další profesní přípravy zcela nezastupitelná.

Diskutabilní je však efektivita dalšího profesního vzdělávání právníků ve výuce praktických právnických dovedností. Získávání praktických právních dovedností se děje spíše nahodile. Výuka praktických dovedností není nijak strukturovaná, praktikující právníci, kteří sami nebyli vzděláváni v praktických právních dovednostech, nejsou schopni studentům poskytnout systematické vedení a zpětnou vazbu. Za současného uznání významu dalšího praktického vzdělávání mnoho právnických fakult dospělo k závěru, že neefektivněji jsou praktické právnické dovednosti vyučovány, pokud je jejich výuka strukturována již v rámci studia na fakultě. Studenti se v rámci klinik učí

48 Ibid.

49 DOHNAL 2005 op. cit. 43.

reflektovat a hodnotit praktické zkušenosti, což je důležité pro dlouhodobé učení a zachování toho, co se již studenti naučili v rámci výuky dovedností. Významně se tím zvyšuje schopnost studentů učit se v rámci dalšího praktického právního vzdělávání a vůbec celoživotní praxe.⁵⁰

Právní klinika je pro fakulty příliš drahá s ohledem na náklady na vzdělání jednoho studenta.

Z hlediska financování je doba pro zakládání právních klinik na právnických fakultách nanejvýš příznivá díky Operačnímu programu Rozvoji lidských zdrojů Evropské unie, v rámci něhož lze financovat projekty na zkvalitňování výuky na vysokých školách.

2.13 Další zdroje o klinickém právním vzdělávání

Právní kliniky na českých právnických fakultách

- Centrum pro klinické právní vzdělání, Právnícká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Dostupné z <http://www.pf.upol.cz/menu/struktura-pf/centra/centrum-pro-klinicke-pravni-vzdelavani/uvodni-stranka/>

Zahraníční asociace právních klinik a organizace podporující rozvoj právních klinik

- Clinical Legal Education Association (CLEA), USA, [cit. 07.03 2012]. Dostupné z <http://www.cleaweb.org/>
- Clinical Legal Education Foundation, Rusko, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z <http://www.clef.ru/en/>
- Legal Clinics Foundation, Polsko, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z http://www.fupp.org.pl/index_eng.php
- Ukrainian Association of Legal Clinics, Ukrajina, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z <http://www.legalclinics.org.ua/eng/>

50 REKOSH, Edwin. *The Possibilities for Clinical Legal Education in Central and Eastern Europe*. 1998, příspěvek na setkání děkanů právnických fakult v Budapešti v květnu 1998, dostupný u autorky.

- Global Alliance for Justice Education (mezinárodní), [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z <http://www.gaje.org/>

Materiály o klinickém právním vzdělávání

- Clinical Legal Education: An Annotated Bibliography, by J. P. Ogilvy, revised 2005, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z <http://faculty.cua.edu/ogilvy/Biblio05clr.htm>
(Tematicky organizovaný seznam článků, esejí, knih a kapitol o klinickém právním vzdělávání.)

Odborné časopisy o klinickém právním vzdělávání

- Clinical Law Review, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z <http://www.law.nyu.edu/journals/clinicallawreview/index.htm>
- International Journal on Clinical Legal Education, [cit. 07. 03. 2012]. Dostupné z http://www.northumbria.ac.uk/sd/academic/law/entunit/norlawpress/jour/IJCLE_2/?t=1267786909125

3 Moot court - formy předmětů rozvíjejících právnické dovednosti

Kateřina Uhlířová, Maxim Tomoszek

3.1 Co je moot court?

Obecně lze moot court definovat jako simulovaný soudní proces, v rámci kterého si mohou studenti právnických fakult osvojit či rozvinout mnoho dovedností, schopností a znalostí nezbytných pro výkon právnické profese. Jedná se o velmi efektivní způsob kombinace teoretické části výuky s praktickou částí. Studenti argumentují pro jednu nebo obě ze stran hypotetického soudního případu, připravují svá vlastní písemná a ústní stanoviska, která následně hájí v ústním kole před soudci/porotci. Studenti často pracují v týmech. Studentům nebo jejich týmům v rámci moot courtu pomáhají koučové, kteří je vedou. Studenti jsou hodnoceni pro své znalosti a dovednosti, není hodnoceno skutečné právní řešení hypotetického případu. Právní problém, který studenti řeší, se každý rok liší a vždy zahrnuje více odvětví či pododvětví práva v závislosti na zadání případu.

3.2 Výhody a tipy pro využití fiktivního případu v rámci moot courtu

Moot court se obecně skládá ze čtyř hlavních složek: fiktivní případ, písemné a ústní argumenty a hodnocení soudu. Soud danou otázku nerozhoduje, spíše hodnotí, jak dobře studenti argumentovali. Není podstatné, jak by soud v dané věci rozhodl, protože případ musí být z obou stran vyvážený a tudíž a priori je jeho právní řešení nejednoznačné. Zatímco se jednotlivé typy moot courtů liší z hlediska obsahového, struktura a způsob práce na případu jsou vesměs stejné. Různé typy moot courtů se tak neliší z hlediska vlivu na dosažení požadovaných výukových cílů.

Moot court nabízí studentům práci na fiktivním případě, což má mnohdy své výhody oproti práci na případech skutečných. Pokud studenti pracují na skutečném případě, který již (vnitrostátní či mezinárodní) soud rozhodl, lze vyzorovat tendenci k méně kreativním argumentům. Studenti mají obecně pocit, že by měli spoléhat na argumenty stran či odůvodnění soudu. Použitím

fiktivního případu tak lze lépe předejít pouhému „opisování“ argumentů stran sporu či odůvodnění soudního rozhodnutí. Příprava a použití fiktivního případu také umožňuje přesněji pokrýt všechny problematické aspekty řešené (mezinárodně)právní problematiky. Při přípravě fiktivního případu je však vhodné inspirovat se skutečnými případy, které byly soudně řešeny, ideálně si je upravit pro své potřeby a zkombinovat několik případů dohromady. Skutečný život totiž přináší takové problémy, které nevymyslí ani sebelepší fantazie. Kromě toho skutečný případ má výhodu, že při vymýšlení zadání autor tak snadno něco neopomene a nepřehlédne.

Moot court jako jedna z forem výuky zvyšuje zájem o danou právní oblast včetně studia potřebných materiálů, což posléze ústí v efektivnější rozvíjení níže zmíněných schopností a dovedností.

V rámci přípravy pro ústní argumentaci lze studentům například (kromě nahrávání jejich vlastního projevu na kameru) přehrát i ústní argumenty stran sporu v nějakém konkrétním případě, který je relevantní v rámci řešené problematiky. Nejlepší je studentům přehrát videozáznam argumentace z předchozích ročníků soutěže, pokud je k dispozici, a dát jim k dispozici materiály z předchozích ročníků (např. vítězná písemná podání).

Moot court je simulací praxe. Umožňuje vytvořit kontrolované prostředí. Student tak nemusí mít obavy, že něco zkazí. Vyučujícím naopak umožňuje kontrolu nad výukovým procesem a tedy dosažení požadovaného výukového cíle. Aby však moot court byl přínosem, je třeba předem stanovit, co chceme studenty prostřednictvím moot courtu jako takového a konkrétního zadaného hypotetického případu naučit. Vzdělávací cíle moot courtu by však neměly být příliš početné, aby snaha o naplnění příliš mnoha cílů nakonec nevedla k nenaplnění cíle žádného. Od výukových cílů moot courtu se odvíjí pak hypotetický případ, který zvolíme. Ideálně zvoleným případem je takový, který nemá jednoznačné řešení, nutí studenty aplikovat obecné principy právní teorie a vyžaduje od studentů, aby právní teorii do hloubky analyzovali. Pokud je to možné, je vhodné studentům zadání připravit v podobě právních dokumentů co nejvíce připomínajících skutečné dokumenty používané v řízení. Je-li zadání formulováno jako příklad ze cvičebnice, omezuje se dovednost analýzy skutkových okolností případu.

3.3 Osnova/struktura moot courtu

Níže uvedená obecná osnova je platná pro širší spektrum moot courtů. Konkrétní obsah osnovy závisí na tématu řešeného případu určeném organizátorem v daném roce:

- Obeznamení s pravidly soutěže.
- Metodické pokyny k práci se zadáním případu.
- Analýza případu po faktické i právní stránce.
- Rešerše, diskuse o výsledcích rešerše.
- Příprava pro psaní písemného podání (metodika).
- Práce na písemném podání.
- Příprava na ústní kola (prezentace).
- Vnitrostátní a v případě postupu mezinárodní ústní kolo soutěže (vystoupení před porotci/soudci).

3.4 Přínos a cíle moot courtu/dovednostní složka výuky

Základem účasti v soutěži je výborná znalost a orientace v dané právní problematice, nicméně bez příslušných schopností a dovedností nelze užitečně a efektivně řešit právní problémy. Každá fáze soutěže/předmětu (tj. od seznámení se s příslušným právním problémem až po potřesení si rukou s oponenty v ústních kolech) vyžaduje a rozvíjí níže zmíněné schopnosti a dovednosti:

Aplikování teoretických znalostí v praxi, což vede k lepšímu zapamatování teorie a lepšímu pochopení jejího smyslu a praktického využití.

- Porozumění aplikované oblasti práva do hloubky.
- Propojení výuky jak hmotné, tak procesní stránky práva.
- Schopnost pracovat s právními principy, jejich využití pro argumentaci.
- Rozvoj obecných i speciálních komunikačních a prezentačních dovedností.

Analýza skutkového stavu, schopnost odlišit důležitá fakta od nepodstatných a zavádějících údajů a zároveň rozpoznat zdánlivě nedůležité údaje.

- Právní analýza včetně identifikace relevantních právních problémů.
- Právní řešerše - schopnost orientovat se ve velkém množství materiálů (primárních i sekundárních) a vybírat důležité informace.
- Výběr/určení procesní taktiky.
- Schopnost formulovat argumenty a veřejně je prezentovat.
- Zlepšení písemného projevu (struktura, výběr vyjadřovacích prostředků).
- Vystupování před a komunikace se soudem.
- Práce v týmu.
- Time management.
- Práce s elektronickými právními databázemi.
- Vyjednávací schopnosti.
- Řešení problémů.
- Rozvoj profesní etiky a odpovědnosti.
- Podpora schopnosti analytického a kritického myšlení.
- Podpora kreativity a imaginace, což je využitelné zejména v situacích, kdy právní problém nemá zjevné, jasné a přesvědčivé řešení.
- Schopnost prioritarizace.
- Právní psaní - důraz na jasné, přesvědčivé, srozumitelné a přesné vyjadřování.
- Probíhá-li moot court v cizím jazyce, umožňuje také rozvíjet právní argumentaci v cizím jazyce.

3.5 Výukové metody moot courtu

K rozvoji klíčových profesních dovedností dochází právě prostřednictvím tzv. moot courtu (simulovaného soudního jednání). Jedná se o metodu interaktivní a reflektivní, nedominuje výklad vyučujícího, ale naopak je zcela zásadní příprava a písemný i ústní projev studentů. Důraz je kladen na praktickou aplikaci práva - snaha propojit *law in books* (právo v knihách) a *law in action* (právo v akci).

Tento předmět klade na studenty značné nároky z hlediska dovednostního, znalostního a v neposlední řadě i časového. Studenti musejí věnovat mnoho hodin domácí přípravě a samostatné práci na právním problému. Jejich příprava je každý týden ověřována prostřednictvím jejich prezentace na semináři, kde studenti vystupují v určitých rolích před

soudci/porotci. Po prezentaci vždy probíhá reflexe, připomínky ze strany vyučujícího, týkající se složky obsahové i prezentační (tj. zhodnocení podařených prvků a poukázání na chyby v ústním projevu, v litigační strategii apod.). Důležité je, aby zpětná vazba byla studentům poskytována vyváženě a motivačním způsobem (tj. v kombinaci pozitivní a negativní). Zároveň je vhodné věnovat se studenty čas tomu, jak zpětnou vazbu přijímat (pozitivně, nikoliv defenzivně) a jakým způsobem připomínky zpracovat.

Je přínosné nahrávat studenty na videokameru s následným zhodnocením vystoupení. U verbální komunikace lze hodnotit především: akustické vlastnosti hlasu (síla, výška a barva hlasu), zvukové prostředky řeči: přízvuk, rytmus, intonace, dynamika, rychlost projevu. Důležitá je také řeč těla (nonverbální komunikace): mimika, kinezika, gesta, oční kontakt.

Nedílnou součástí systému ověřování znalostí je odevzdání písemného podání, které musí každý člen týmu zpracovat a odevzdat do konce semestru (v návaznosti na pravidla a zadání moot courtu). Ve vnitrostátním (případně mezinárodním) kole jsou znalosti a dovednosti ověřovány před porotou. Studenti získají profesionální zpětnou vazbu (v písemné i slovní formě) od porotců, jimiž jsou uznávaní odborníci jak z akademické oblasti, tak i právní praxe. Některým z členů týmu se na základě jejich výkonu naskytá např. možnost stáže v prestižních mezinárodních advokátních kancelářích.

3.6 Co by mělo být obsahem pravidel moot courtu?

Pravidla moot courtu umožňují nastavení kontrolovaného prostředí, ve kterém výuka probíhá. Přínosem kontrolovaného prostředí je zejména odbourání stresu studentů z toho, že něco „pokazí“, a možnost vymodelování podmínek tak, aby co nejlépe umožňovaly dosažení výukových cílů. Pravidla moot courtu by měla upravovat soutěžně organizační stránku (např. kdo se může zúčastnit, kdo bude soutěž hodnotit apod.), procesní stránku moot courtu (např. kolik času mají soutěžní týmy na prezentaci svých argumentů), pravidla ohledně zadání (např. na koho se studenti mohou obracet k vyjasnění zadání apod.) a pravidla hodnocení výkonu studentů (co hodnotitelé hodnotí atd.). Příklad pravidel moot courtu zaměřeného na lidská práva najdete v příloze č. 1 této metodiky.

3.7 Jaká je úloha koučů soutěžních týmů?

Ke zvýšení výukového efektu moot courtu přispívají koučové, kteří vedou týmy studentů a pomáhají jim při řešení případu. Kouč by měl studenty vést, ne dělat za ně jejich práci. Role kouče se tak velice blíží např. roli supervizora v právní klinice, kterou lze charakterizovat principem nedirektivní supervize. Pro kouče může být složité akceptovat, že výsledky práce studentů nebudou perfektní, ale i zkušenost z nekvalitně odvedené práce je pro studenty důležitá. Kouč se musí chovat zdrženlivě hlavně při práci na právní analýze případu. Otázkou je, zda a jakým způsobem kouče omezovat a jak tato omezení kontrolovat. Jedním z efektivních nástrojů práce kouče se studenty je natočit studenty při nacvičování ústního projevu na video a následné rozebrání videonahrávky. Úlohou kouče je mimo jiné i udržovat motivaci studentů, k čemuž přispívá zejména způsob, jakým je poskytována zpětná vazba.

3.8 Jaký je poměr významu písemné a ústní části moot courtu?

Organizátor moot courtu by měl předem určit poměr významu písemné a ústní části při hodnocení výkonů týmů. Je třeba také si ujasnit, zda a do jaké míry mají hodnotitelé vycházet z písemného podání. Důvody, proč studenti zpracovávají vedle ústní prezentace i písemné podání, jsou praktické i pedagogické. Písemné zpracování problému umožňuje studentům jít více do hloubky, rozvíjet dovednosti právního výzkumu a písemného vyjádření argumentů. Zároveň je tak garantována určitá úroveň znalosti případu, analýzy relevantních faktů a celková úroveň argumentace pro ústní část. Otázkou je, zda při ústní části moot courtu omezovat studenty pouze na argumenty, které uvedli v písemném podání. Obecně se to nedoporučuje, aby se studenti naučili také reagovat na argumenty protistrany, navíc není vhodné omezovat kreativitu studentů při přípravě na ústní část poté, co odevzdají písemná podání.

Další otázkou je, zda by hodnotitelé (soudci), kteří hodnotí ústní část, měli mít k dispozici také písemná podání týmů. Je možné sloučit hodnocení písemné a ústní části moot courtu. Pokud se písemná a ústní část moot courtu hodnotí odděleně, doporučuje se, aby písemnou a ústní část hodnotili odlišní hodnotitelé. Celkové hodnocení pak může sestávat z hodnocení obou částí, nebo je možné vyhodnotit nejlepší tým v rámci písemné a ústní části zvlášť – tímto způsobem se zvyšuje důraz na ústní složku moot courtu. V případě, že

se během ústní části moot courtu klade větší důraz na argumentační schopnosti než na procesní aspekty, je lepší písemnou a ústní část moot courtu oddělit. V případě, že se důraz klade na procesní aspekty, pak je lepší hodnotit písemnou a ústní část moot courtu dohromady.

Pokud moot court klade důraz na výuku a rozvoj argumentačních schopností studentů, pak je lepší simulované řízení nespazovat příliš procesními pravidly. Pokud je cílem moot courtu rovněž výuka procesní stránky, je procesní problém možné zakomponovat do případu, který studenti v rámci moot courtu řeší. Otázkou také je, zda poskytnout studentům zpětnou vazbu k písemnému podání již před ústním kolem, nebo až po něm. Obecně se doporučuje, aby studentům byla poskytnuta co nejpodrobnější ústní vazba, ale až po ústním kole včetně zpětné vazby k písemnému podání.

3.9 Jak by mělo vypadat zadání moot courtu?

Zadání moot courtu může alternativně spočívat v popisu faktů, nebo studentům mohou být předloženy konkrétní právní dokumenty. Pokud jsou studentům předloženy pouze právní dokumenty, rozvíjí se jejich schopnost s nimi pracovat, najít relevantní fakta pro právní posouzení a identifikovat právní problém, což mnoho studentů neumí.

Důležitou dovedností právníků je také popis případu na základě faktů. Zpracovatel zadání stojí před volbou, do jaké míry poskytne studentům nerelevantní informace, ze kterých studenti musejí vybrat ty relevantní. Pokud zadání obsahuje příliš mnoho informací, zadavatel může ztratit kontrolu nad tím, jak studenti případ uchopí. Zpracovatel také volí mezi více a méně podrobnými informacemi, přičemž podrobnější zadání lépe odpovídá realitě.

Obsah zadání se odvíjí od vzdělávacího cíle moot courtu, který je dobré uvést v jeho pravidlech. Tvůrce může založit zadání na reálném problému (např. registrované partnerství), o kterém existují další informace. V takovém případě má menší kontrolu nad tím, jak studenti zadání zpracují, protože mohou přinést další informace. Výhodou této alternativy je, že studenti rozvíjejí rovněž své výzkumné dovednosti.

Další možností je zcela abstraktní případ zadání. Možná je rovněž kombinace obou přístupů, kdy studenti musí část informací vyhledat (např. informace o azylovém řízení nebo standardy o požadavcích na výrobky). Zcela neomezená možnost vyhledat a využít dodatečné informace není vhodná pro

všechny právní oblasti. Další z možností v průběhu ústní části je také povolání svědka, kterého hraje organizátor. Studenti pak musí umět položit svědkovi vhodné otázky a získat informace, které potřebují.

Nejlepší zadání moot courtu je vyvážené, usilující o komplexní rozvoj jak dovedností, tak znalostí. Zadání by mělo brát v úvahu čas, jaký mají studenti na zpracování zadaného případu. Zadání by mělo být vyvážené pro obě strany a poskytnout oběma stranám relevantní, ekvivalentně silné argumenty (například ohledně daného problému existuje nejednotná judikatura). Tvůrce zadání by měl rovněž vzít v úvahu emocionální náboj zadání, který může ovlivnit ochotu studentů argumentovat pro jednu ze stran a může ovlivnit výsledek moot courtu. V rámci vyvážení zadání je možné zvýhodnit jednu stranu v hmotné a druhou v procesní části případu. Pokud je jedna ze stran důsledkem nevyváženého zadání v horší pozici, měli by k tomu soudci při hodnocení přihlídnout.

V případě, že je zadání převzaté ze zahraničí, je třeba dbát na přesný překlad převzatého příkladu, zejména na překlad právní terminologie, a také na zohlednění odlišností v právní úpravě a doktríně.

3.10 Co očekávat od soudce moot courtu? Jakými zásadami by se měl soudce řídit?

Role soudce, zejména do jaké míry soudce může zasahovat do ústního projevu studentů, by měla být vyjasněna v pravidlech moot courtu. Soudce by neměl zasahovat do argumentace studentů a říkat studentům, jak argument strukturovat. Soudce by rovněž neměl studenty zkoušet. Soudce by také neměl svými otázkami odvést studenty od jejich prezentace tak, aby neměli možnost prezentovat svoje argumenty. To je možné ošetřit v pravidlech moot courtu tak, že pravidla zakáží soudcům klást studentům otázky ohledně hmotného práva, takový zákaz však může být kontraproduktivní (jedním z výukových cílů může být i rozvoj improvizace a odpovídání na nečekané otázky).

Otázkou je, zda by soudci vůbec měli mít možnost zasahovat v průběhu ústní části do prezentace studentů. Soudci by svými otázkami a zásahy do ústních prezentací studentů neměli narušovat rovnost stran. Soudce by rovněž studentům neměl klást otázky, na které nemohou odpovědět na základě faktického zadání případu. Řešením může být rozdělení ústních prezentací na dvě části. V první části strany prezentují argumenty bez zásahu soudců a

v druhé části prezentace pak soudci mohou klást otázky. Obecně ale platí, že by součástí moot courtu měly být i otázky ze strany soudců, protože to tak bývá i v realitě. Soudci by však měli své otázky pečlivě zvažovat.

Jak pravidla moot courtu, tak instrukce pro soudce by měly upravovat, zda ústní prezentace musí odpovídat písemnému podání studentů, a pokud tomu tak je, co se stane, pokud odpovídat nebude. Obecně je lepší, pokud strany mají možnost přinést nové informace nebo argumenty v ústní části oproti části písemné.

Pro ústní prezentaci studentů je většinou stanoven časový limit. Je možné nechat studenty rozhodnout, kolik času z celkového časového limitu si ponechají na prezentaci argumentů a kolik na otázky soudců a na odpověď na argumenty protistrany.

Dalším aspektem, který je třeba zvážit ve vztahu k roli soudce, je, zda by soudci měli rovněž kontrolovat dodržování pravidel moot courtu. Je možné, aby tuto roli hrál soudce nebo organizátor moot courtu. Za kontrolu dodržování pravidel moot courtu by však neměla být odpovědná protistrana.

Je vhodné vypracovat instrukce pro soudce, (na co se mohou ptát a na co ne a co by měli hodnotit - hodnotící kritéria) se kterými by se soudci měli předem seznámit.

3.11 Jakým způsobem by soudci měli poskytovat studentům zpětnou vazbu?

Existují vhodné techniky, jak poskytovat zpětnou vazbu např. formou sandwiche (pozitivní – negativní – pozitivní hodnocení). Hodnocení by mělo být věcné a konstruktivní. Zúčastněným studentům by mělo být zřejmé, proč dostali tolik bodů, kolik dostali. Každý soudce by měl bodovat zvlášť a také zvlášť poskytovat zpětnou vazbu. V průběhu poskytování zpětné vazby by měla být vyloučena veřejnost. Zpětná vazba by měla být poskytována co nejdříve po přednesech studentů a měla by se týkat zejména prezentační stránky. U věcné stránky (právní argumenty) je vhodné hodnotit spíše přesvědčivost než „správnost“ argumentů.

3.12 Jak hodnotit výkon studentů při ústní části moot courtu?

Jak bylo výše uvedeno, hodnotící kritéria by měla být předem stanovena a odvozena od vzdělávacích cílů moot courtu. Od toho se odvíjí, zda se soudci zaměří spíše na hodnocení přesvědčivosti argumentace, nebo na dovednostní stránku. Hlavním principem hodnocení výkonů týmů by nemělo být, která strana sporu vyhraje po právní stránce, ale který tým byl lepší z hlediska znalostí a dovedností. Některá hodnotící kritéria jsou univerzální, například kvalita právní argumentace. Obecně platí, že by kritéria měla zohledňovat prezentační i právní stránku argumentace, cíle moot courtu pak určují, na kterou z nich bude kladen větší důraz.

Při hodnocení dovednostní stránky lze vzít v potaz následující faktory. Hodnocení by mělo vzít v úvahu, zda student přednes čte, nebo přednáší z paměti. Je vhodné napsat si osnovu přednesu, ale nepůsobí dobře, pokud student celý přednes čte, neboť neudržuje oční kontakt se soudcem a nedostává tak od soudce neverbální zpětnou vazbu. Při čtení je navíc časté, že studenti dělají další prezentační chyby – čtou příliš rychle, eliminují důraz ve větě, intonaci, text není zbudován pro čtení, takže obsahuje příliš dlouhé věty, které jsou v mluveném projevu nesrozumitelné atd.

Student by měl přiměřeně gestikulovat. Zda studenti mohou při přednesu sedět, nebo musí stát, by mělo být upraveno v pravidlech moot courtu, protože to ovlivňuje možnost studentů komunikovat v týmu. Pokud student při přednesu stojí, omezuje se jeho možnost komunikovat se zbytkem týmu a předurčuje to některé prvky prezentace. Hodnotí se také kvalita ústního projevu studenta: zda mluví zřetelně, dynamika projevu a práce s hlasem. Dále je předmětem hodnocení, zda se student dobře na přednes připravil, tj. zda ví, o čem mluví, zda má pořádek v materiálech apod. Pokud student zvládá základní úroveň argumentace, je důležitým kritériem, jak odpovídá na otázky soudu.

Důležité je, jakým způsobem student u přednesu stojí, nebo sedí. Je dobré, pokud si student drží svůj styl přednesu, ale neměl by porušit profesní roli a měl by se vyvarovat excesů nepřijatelných pro konzervativní prostředí. Při hodnocení by neměl být znevýhodněn odlišný typ argumentace, pokud je dobře zvládnutý. Je vhodné, aby organizátoři na konci zorganizovali setkání zúčastněných týmů a řekli jim, co od nich v průběhu moot courtu očekávali a jak byla tato očekávání naplněna. Totéž mohou koneckonců organizátorům sdělit účastníci.

3.13 Příklady moot courtů v oblasti mezinárodního práva veřejného

3.13.1 Jessup Moot Court (vyučováno jako předmět International Public Law Moot Court)

Absolvování předmětu *Jessup Moot Court*, včetně účasti ve vnitrostátním (a v případě výhry i mezinárodním) kole soutěže, umožní studentům osvojit si či se zdokonalit v mnoha výše uvedených schopnostech a dovednostech důležitých pro všechny oblasti právní praxe bez ohledu na to, zda se studenti rozhodnou věnovat právu mezinárodnímu či vnitrostátnímu.

Soutěž *Jessup Moot Court* patří mezi největší a nejprestižnější soutěže v oblasti mezinárodního práva veřejného. České vnitrostátní kolo probíhá pod záštitou mezinárodní advokátní kanceláře *White & Case*, která je celosvětovým partnerem Mezinárodní asociace studentů práva (*ILSA*), organizátora soutěže. Advokátní kancelář *White & Case* také od roku 2011 sponzoruje vítězný tým formou uhrazení cestovného a ubytování ve Washingtonu, kde mezinárodní kolo probíhá. V rámci vnitrostátního kola soutěží právnické fakulty z celé České republiky a výherce získává možnost reprezentovat svoji právnickou fakultu a potažmo i Českou republiku v mezinárodním kole, které se pravidelně koná v USA již přes 50 let.

Vnitrostátní kolo spočívá v absolvování celodenního právního sporu před simulovaným Mezinárodním soudním dvorem v Haagu, a to ve sporu mezi dvěma fiktivními státy. Každý z týmů si v písemném i ústním klání vyzkouší roli žalobce i žalovaného, přičemž studenti se musejí vypořádat s takovými otázkami, jako je například pravomoc Mezinárodního soudního dvora k rozhodování daného případu včetně možnosti zabývat se přezkumem rezolucí Rady bezpečnosti OSN, zákaz použití síly v mezinárodním právu, problematika humanitární intervence, extrateritoriální aplikace mezinárodních smluv, přičitatelnost protiprávního jednání členů mírové mise OSN státu, jehož jsou daní příslušníci mise občané, aplikace mezinárodního práva lidských práv v době ozbrojeného konfliktu apod.

Právnická fakulta Masarykovy univerzity se soutěže účastnila v roce 2012 již pátým rokem a dosahuje v rámci soutěže vynikajících výsledků. Studenti se pravidelně umísťují ve všech třech oceňovaných kategoriích, tj.: nejlepší písemné podání, nejlepší řečník soutěže, nejlepší tým v ústním kole, a postupují tak do mezinárodního finále soutěže (v letech 2009, 2010, 2011),

kde se taktéž tým umíst'uje velmi příznivě. Např. v roce 2010 tým obsadil 13. místo celosvětově za písemné podání, v konkurenci 500 týmů z více než 80 zemí světa se tak umístil s písemným podáním i před univerzitami jako je *Oxford* či *New York University*. Za sepsání písemného podání byl tým v roce 2010 nominován v USA na prestižní *Hardy C. Dillard Award*.

Zkušenost spočívající v možnosti zúčastnit se finále soutěže ve Washingtonu D.C. se řadí mezi neocenitelné. Účastníci mají možnost aplikovat mezinárodní právo veřejné na aktuální mezinárodní problémy a tříbit svou právní argumentaci před předními odborníky z mezinárodního práva. Členy poroty ve finále byli v předešlých letech mimo jiné: bývalí předsedové Mezinárodního soudního dvora Stephen M. Schwebel a Rosalyn Higgins, bývalý soudce Mezinárodního soudního dvora Thomas Buergenthal, bývalý předseda Meziamerické komise pro lidská práva Claudio Grossmann či předseda Pracovní skupiny OECD o podplácení v mezinárodních transakcích Mark Pieth.

Účast na mezinárodním kole představuje pro studenty jednu z nejlepších možností, jak zahájit vstup do mezinárodní právnické obce. Jak uvedl Hugh Verrier z vedení advokátní kanceláře *White & Case*: „...mezinárodní právo bude hrát v právní praxi po celém světě stále větší roli. Znalosti a schopnosti, které studenti účastí získají či si osvojí, jim pomohou zajistit uplatnění v mnoha oblastech. Absolventy *Jessupu* (*Jessup Alumni*) lze najít například v prestižních mezinárodních právnických firmách, v soudnictví či nevládních organizacích. Značný přínos účasti na mezinárodním kole nespočívá jen v rovině vědomostní, ale také v navazování nových přátelství a cenných kontaktů se soudci a účastníky z více než 80 zemí světa. O úspěších týmu Právnické fakulty Masarykovy univerzity informovala i řada periodik a vedoucí týmu také poskytla rozhovor České televizi.“⁵¹

51 V mezinárodním právu jsou nejlepší brněnští student. *Brněnský deník* 28. 02. 2009. [cit. 8. 10. 2012]. Dostupné z http://brnensky.denik.cz/zpravy_region/mladi-pravnici-si-vyzkouseli-soudni-proces-jako-v-.html;

LIČKOVÁ, Magdalena; NOVOTNÁ, Kateřina. Mezinárodní právo veřejné očima studentů: 50. ročník soutěže Jessup Moot Court Competition. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, [cit. 8. 10. 2012]. Dostupné z http://www.cak.cz/files/2678/BA_10_2009_web.pdf, s. 110;

Před soudem ve Washingtonu můžete stát i za odměnu, *Muni.cz* 2009, 21. 05. 2009, [cit. 8. 10. 2012]. Dostupné z

http://info.muni.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=1466&Itemid=96;

Soutěž mladých právníků, Pořad *ČT Studio 6*, 18.2.2011 [cit. 8. 10. 2012]. Dostupné z

3.13.2 Regional International Humanitarian Law Moot Court Competition (vyučováno jako předmět International Humanitarian Law Moot Court)

Právnická fakulta Masarykovy univerzity byla před třemi lety oslovena Mezinárodním výborem Červeného kříže (ICRC) s možností přihlásit se s týmem studentů do mezinárodní soutěže humanitárního práva: *Regional IHL Moot Court Competition*. Soutěž je určena pro univerzity ze střední a východní Evropy. Na základě tohoto oslovení již třetím rokem Právnická fakulta Masarykovy univerzity sestavuje a vede tříčlenný tým studentů. Po vybrání k účasti v soutěži vždy následuje intenzivní příprava studentů. Soutěž probíhá pravidelně v Bosně a Hercegovině (Sarajevo).

V porotě soutěže zasedají představitelé Mezinárodního výboru Červeného kříže, praktikující právníci (Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii v Haagu, Zvláštní panel pro válečné zločiny soudu Bosny a Hercegoviny) a profesori mezinárodního práva veřejného. Mezinárodní soutěže se účastní či v minulosti účastnily týmy z následujících zemí: Polsko (dva týmy: Varšava a Krakov), Slovinsko, Rumunsko, Chorvatsko (dva týmy), Makedonie, Maďarsko, Srbsko, Turecko, Izrael, Bosna a Hercegovina a Česká republika.

V této konkurenci obstává náš tým výborně. V roce 2009 jsme postoupili do finále a obsadili celkově druhé místo v soutěži a zároveň jsme získali i další cenu za nejlepšího řečníka celé soutěže, v roce 2011 jsme postoupili opět do finále, přičemž jsme celou soutěž vyhráli, zároveň jsme získali nominaci na nejlepšího řečníka soutěže.

(<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096902795-studio-6/211411010100218/obsah/148006-soutez-mladych-pravniku>);
Právníci z Brna budou reprezentovat Českou republiku v USA, 20.02. 2011, [cit. 8. 10. 2012]. Dostupné z <http://www.ucimse.cz/zpravy/pravnici-z-brna-budou-reprezentovat-cesko-v-usa.html>;
Soutěž právníků: *Český rozhlas* 19. 02. 2011. Dostupné z http://www.rozhlas.cz/regina/denik/_zprava/853664;
Kolo proti iráckému týmu (Baghdad University) bylo mediálně sledované a natáčely jej televizní stanice „The Iraqiyya“ a „Hurra“. Přenos z tohoto kola byl následně vysílán jak ve Washingtonu, tak i v Baghdádu. Informace o našem mezinárodním kole lze najít například i ve Výroční zprávě Ministerstva zahraničních věcí USA (U.S. Department of State: Iraq Status Report), [cit. 8. 10. 2012]. Dostupné z: <http://www.state.gov/documents/organization/159765.pdf>

Přínos pro studenty: významné prohloubení si znalostí nejen z oblasti mezinárodního humanitárního práva, ale z celého mezinárodního práva veřejného, rozvinutí praktických dovedností, argumentačních schopností a týmové spolupráce a navázání cenných zahraničních kontaktů.

3.13.3 Jean-Pictet Competition/Concours Jean-Pictet (vyučováno jako předmět International Humanitarian Law Moot Court)

Soutěž *Jean-Pictet* se řadí mezi nejprestižnější soutěže v oblasti mezinárodního humanitárního práva. Hlavním organizátorem soutěže je francouzská nezisková organizace *Comité pour le Concours Jean-Pictet*. Tato organizace byla založena v roce 1901 a v současnosti je jejím posláním pořádání této mezinárodní soutěže. Je to opět výše zmíněný Mezinárodní výbor Červeného kříže (ICRC), který soutěž zaštiťuje. Ostatně místopředsdou ICRC byl v minulosti právě Jean Pictet, významný švýcarský právník, jehož jméno soutěž nese.

Samotná soutěž se začala pořádat roku 1989 a tým Právnické fakulty Masarykovy univerzity se letos zúčastní soutěže podruhé. V roce 2010 se historicky první tým z Právnické fakulty Masarykovy univerzity účastnil mezinárodního kola konaného v Kanadě (Orford). Týmu se podařilo dosáhnout velmi dobrých výsledků, včetně nominace na cenu *Gilberta Apollise* pro nejlepšího řečníka anglicky mluvící sekce, což je vzhledem k účasti mnoha týmů, pro které je angličtina rodným jazykem, značný úspěch.

Týmu se v roce 2012 zatím podařilo překonat první překážku, a sice být vybrán jako soutěžící tým na základě právního rozboru zadaného fiktivního případu a přípravy písemných argumentů. Soutěž se tentokrát bude konat v Jihoafrické republice (Winterton).

Během intenzivního týdne budou členové týmu vystupovat v různých rolích, například jako právní poradci ministra vnitra, obrany či zahraničních věcí, povstalci, představitelé ICRC aj. V rámci tzv. role play budou porotci hodnotit znalosti zejména mezinárodního humanitárního práva, ale i dalších odvětví mezinárodního práva veřejného (mezinárodní uprchlické právo, mezinárodní právo lidských práv, mezinárodní trestní právo).

3.14 Doporučená literatura týkající se přípravy a práce se studenty formou moot courtu

Bell, Kathy. 2002. "Using Moot Court in the Classroom". *Social Education* 66.1 (Jan- Feb).

Carlson, J. Lon, and Neil T. Skaggs. 2000. "Learning by Trail and Error: A Case for Moot Courts". *The Journal of Economic Education* 31.2 (Spring).

Ringel, Lewis S. 2004. "Designing a Moot Court: What to Do, What Not to Do, and Suggestion for How to Do It". *PS: Political Science & Politics* (July).

Ringel, Lewis S., and Daryl R. Fair. 2004. "Writing Successful Moot Court Cases for In- Class Simulations". *Law and Courts* 14.

Další informace o soutěži Jessup Moot Court, včetně internetového průvodce *White & Case Jessup Guide*, který seznamuje případné budoucí zájemce o účast s metodami práce, se zdroji pramenů apod., lze konzultovat na stránkách <http://www.jessup.whitecase.com>.

Další informace o soutěži Jean Pictet lze konzultovat na stránkách http://www.concourspictet.org/index_en.htm

Zdroje dalších informací o moot courtech

Další informace o tom, jak zorganizovat moot court, můžete najít z internetových zdrojů na příklad na <http://www.mootingnet.org.uk/> nebo v publikaci „*Blackstone's book of moots*“ od autorů Tim Kaye, Lynne Townley.

S jakýmikoliv dotazy ohledně organizace moot courtu můžete kontaktovat JUDr. Maxima Tomoszka z Centra pro klinické právní vzdělávání Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (maxim.tomoszek@upol.cz).

4 Simulované správní řízení - formy předmětů rozvíjejících právníkové dovednosti

Vítězslav Dobnal

4.1 Co je simulované správní řízení a pro koho je určeno?

Simulované správní řízení je výukovou metodou, která se studentům snaží objasnit smysl a základní průběh správního řízení. Využívá k tomu navození situace podobné reálnému správnímu řízení z hlediska jednotlivých procesních fází, postupu účastníků řízení a úkonů orgánů veřejné správy.

Studenty mohou být jak studenti právníkové fakulty, tak neprávnické. Podle cílové skupiny je potřeba upravit složitost celého procesu a správně stanovit cíle celého výukového bloku.

4.2 Co je cílem a přínosem simulovaného správního řízení? (Které hodnoty a praktické právníkové dovednosti rozvíjí?)

Simulované správní řízení může rozvíjet jak znalosti studentů, tak jejich praktické dovednosti. Rovněž je možné a vhodné v jeho průběhu nastolit některé otázky profesní etiky a odpovědného výkonu právnických profesí. Vždy závisí na tom, jaké cíle si vyučující na začátku vytyčí. Proto by si měl vyučující na počátku přípravy simulovaného správního řízení stanovit, čeho vlastně chce zařazením této metody dosáhnout a co z rozmanité správněprávní oblasti práva chce studentům přiblížit. K tématu cílů výuky a plánování výukového bloku doporučujeme prostudovat 1. kapitolu „*Metody pro výuku práva a praktických právnických dovedností*“.

Zaměření konkrétní simulace závisí jednak na stanovení cílů, dále na časovém prostoru a složení cílové skupiny (ročník, absolvované předměty, zkušenosti z praxe, počet studentů apod.).

Obecně lze simulované správní řízení doporučit jako výborný nástroj pro názorné vysvětlení základního průběhu správního řízení, osvětlení vazeb mezi jednotlivými správními řízeními a uvědomění si postavení a možností účastníků řízení. Dále taková simulace studenty učí, jak věcnou argumentaci (nesouhlasím se stavbou, protože..., nemůžu dostat pokutu, protože...)

převést do procesně využitelných podkladů pro rozhodnutí a z nich se odvíjející právní argumentaci. Z nepřehledného množství cílů simulovaného správního řízení můžeme zmínit například následující:

Znalosti:

- Zapamatování základního průběhu správního řízení.
- Pochopení vztahu mezi správními řízeními navzájem (řetězení, subsumpce, samostatná řízení apod.) a mezi správním řízením a soudním řízením.
- Postavení a práva účastníků.
- Konkrétní hmotněprávní materie podle typu správního řízení, kterým se simulace zabývá.

Dovednosti:

- Shromažďování informací důležitých v průběhu správního řízení.
- Jednání s úřady.
- Ústní jednání za účasti dalších účastníků řízení.
- Hledání, formulování a uplatňování argumentace v průběhu správního řízení.
- Možnosti a limity mimoprocesního řešení sporů.
- Vyjednávání s dalšími účastníky řízení.
- Zvládání časového tlaku.
- Práce ve skupině.
- Organizace práce.

Etika/hodnoty:

- Zásada nestrannosti a její význam ve správním řízení.
- Procesní obstrukce a jejich (ne)legitimita.
- Legitimita rozdílných zájmů ve správním řízení.
- Otevřenost veřejné správy jako důležitá hodnota demokratického právního státu.

4.3 Z jakých složek se skládá simulované správní řízení?

I pokud jde o složky simulace správního řízení, závisí do značné míry na tom, jaké správní řízení a do jaké hloubky budeme simulovat. Simulace se může týkat například:

Jedné fáze řízení - například ústního jednání, nahlížení do spisu, komunikace s úřadem.

Jedné instance – od zahájení řízení po vydání prvoinstančního rozhodnutí.

Celého správního řízení od jeho zahájení v první instanci přes vydání rozhodnutí a opravné prostředky až k rozhodnutí o odvolání.

Simulace může probíhat jako písemně vedené správní řízení nebo je možné zařadit také osobní kontakt s úředními osobami či dalšími účastníky řízení. Písemně vedená simulace může být pro mnohé studenty méně motivující a zpracovávání písemných podání současně vyžaduje větší časový prostor (zejména pokud by se jednalo o studenty, kteří se správním řízením nemají mnoho zkušeností).

Rozdíl může být také v míře reálnosti. V ideálním případě by všechny písemnosti (podklady pro rozhodnutí, správní rozhodnutí apod.) měly vypadat jako ve skutečnosti. Pokud pro tak důkladnou přípravu není čas, postačí ovšem i jejich jednoduchá nápodoba (např. správní rozhodnutí na jedné straně A4, které pouze zachovává strukturu výroku, odůvodnění a poučení o opravných prostředcích). Simulaci oživují další rekvizity, jako například úřední deska (např. místo na nástěnce, kde se vyvěšují písemnosti doručované veřejnou vyhláškou), použití odpovídajících razítek, vystupující úřední osoby.

Simulované správní řízení se může odehrát v rámci klasické vyučovací hodiny, může jít o půldenní či celodenní aktivitu. Je ovšem možné připravit také simulaci vícedenní, a to až už v rámci několika po sobě jdoucích dní nebo rozloženou do více dní například v rámci semestru. Velmi přínosná by mohla být simulace rozložená do semestru, kdy se vyučují základy správního procesu s tím, že jednotlivé procesní fáze by se prováděly v rámci klasických vyučovacích hodin. V době mezi vyučovacími hodinami je možné jako domácí přípravu zařadit třeba komunikaci s úřady (nahlížení do spisů apod.) nebo opatřování podkladů pro rozhodnutí.

4.4 Co je potřeba připravit a promyslet předem?

Rozsah a podrobnost přípravných prací závisejí zejména na tom, jak rozsáhlá část správního řízení se bude simulovat. Pokud půjde pouze o nácvik komunikace s úřadem, bude postačovat omezené množství podkladů a bude jednodušší vyhnout se slepým uličkám, kdy studenti postupují jinak, než vyučující předpokládal. Na opačném pólu bude stát simulace správního řízení od jeho zahájení po vydání rozhodnutí i odvolání.

Při přípravě je potřeba věnovat pozornost zejména těmto otázkám:

Správní spis nebo jiné podklady pro rozhodnutí: Vyučující musí promyslet, jaké písemnosti či jiné materiály dostanou studenti k dispozici. Je třeba myslet na to, že různé skupiny mohou pracovat s jiným okruhem podkladů. Každý student (každá skupina) musí mít k dispozici takové materiály, z nichž může získat informace nezbytné pro svůj procesní postup. Jestliže se bude simulovat přestupkové řízení, musí se studenti seznámit s tím, jak probíhal skutkový děj. Mohou se to dozvědět z písemného shrnutí (protokol o ohledání místa), z ústního projevu (výslech svědků, podání vysvětlení), z videozáznamu či fotodokumentace apod. K dispozici mohou dostat také vyjádření, stanoviska či rozhodnutí správních orgánů vztahujících se k projednávané věci (stanoviska dotčených orgánů). Mohou obdržet také znalecké posudky. Možností je obrovské množství.

Načasování podkladů pro rozhodnutí: Stejně jako v reálném správním řízení, také v simulaci bude mnohdy žádoucí, aby aktéři v rozdílném procesním postavení získali podklady postupně. Na počátku řízení tak může být ve správním spise k dispozici pouze oznámení o zahájení řízení, později přibudou stanoviska dotčených orgánů, následně znalecký posudek apod.

Lidské kapacity, čas a technické vybavení pro přípravu správního rozhodnutí: To je důležité v případech, kdy je na závěr či v průběhu simulace vydáváno správní rozhodnutí. Jde o rozhodnutí, jehož obsah by měl reagovat na průběh simulace a které nemůže být z tohoto důvodu připraveno předem. Rozhodnutí může být předpřipraveno (hlavička, označení věci, uvedení právních předpisů, poučení o opravných prostředcích apod.), jeho odůvodnění ovšem musí vycházet ze vznesených námitek, vypořádat se s procesními návrhy účastníků apod.

Rozdělení do skupin: V rámci simulace studenti zpravidla pracují ve skupinách odpovídajících různému procesnímu postavení subjektů

podílejících se na celém řízení (úřední osoby, resp. správní orgány, účastníci řízení, znalci, svědci apod.). Simulaci je možné provádět tak, že všechny nezbytné role (úřední osoby, účastníky řízení, dotčené orgány apod.) zastávají studenti. Mimořádné nároky ovšem klade na studenty role úředních osob. S těmi je nezbytné zvláště podrobně jejich postup připravit. To může být časově náročné. Jednodušší na kontrolu celého procesu je varianta, kdy role úředních osob zastávají vyučující. To na druhou stranu zpravidla vyžaduje zapojení většího počtu vyučujících.

Právní předpisy: Studenti by měli předem obdržet informaci o tom, jakého typu správního řízení a jaké oblasti se bude simulace týkat. Podle toho by si měli přinést potřebné právní předpisy. Vyučující je mohou rovněž předem upozornit na to, kterým částem právního předpisu se mají v rámci přípravy věnovat (pokud jde o rozsáhlejší předpisy, z nichž studenti využijí jen malou část, a jedná se o předpisy, u nichž se nedá předpokládat, že se v nich budou alespoň rámcově orientovat).

Úroveň znalostí studentů: Při plánování simulace musí vzít vyučující v úvahu zejména to, v jakém ročníku studenti jsou, jaké předměty již absolvovali, zda za sebou mají nějakou praxi a nakolik mohou být ze svého života obeznámeni s věcnou podstatou problémů řešených v daném správním řízení (nakolik konkrétně budou schopni představit si předmět řízení). Zejména musí dát pozor na to, aby v rámci simulace neřešili příliš detailní či komplexní otázky.

4.5 Jaké výukové metody se používají v rámci simulovaného správního řízení a důvody jejich použití?

Také odpověď na tuto otázku závisí na tom, jak si vyučující definuje cíle celého simulovaného řízení. Pokud chce, aby se studenti uměli efektivně účastnit ústního jednání, bude hlavní metodou analýza případu a hraní rolí. Chce-li se zaměřit také na schopnost formulovat právní podání (právní psaní), je potřeba zařadit písemnou komunikaci s úřadem. Může se zaměřit na zlepšení verbálních argumentačních schopností a v takovém případě zařadit řízenou diskusi zastánců jednotlivých možností právního řešení.

4.6 Příklad(y) realizace simulovaného správního řízení v České republice (popis konkrétního příkladu)

Simulované správní řízení bylo po dobu 10 let součástí programu Škola lidských práv. Jednalo se o simulaci územního řízení o umístění stavby supermarketu v městečku Chomoutov. Simulace začínala zveřejněním informací o plánu výstavby v místním tisku a končila přípravou argumentace pro odvolání proti prvoinstančnímu rozhodnutí.

Délka trvání simulace je cca 5 hodin. Aktivita začínala zpravidla v 9:00 a s přestávkou na oběd trvala do cca 15:00.

Role úředních osob hráli lektoři z Ekologického právního servisu a Pro bono aliance. V simulaci vystupují jako úřední osoby, vedoucí stavebního úřadu, referent odboru životního prostředí městského úřadu, referent odboru životního prostředí krajského úřadu, krajský hygienik. Dále mohou studenti písemně komunikovat s libovolným jiným správním orgánem a to tak, že podání předají tzv. univerzálnímu úředníkovi.

Průběh celé simulace vede pověřený lektor, který nevystupuje zpravidla v žádné roli. Jeho úkolem je informovat studenty o celém průběhu, oznamovat začátky jednotlivých fází, dohlížet na to, aby studenti postupovali v intencích zadání, připravovat prostor pro ústní jednání, vést závěrečné shrnutí apod.

Průběh simulace:

- Prezentace + výklad na téma základy správního řízení (se speciálním zaměřením na procesní instituty, které se objeví v simulaci).
- Popis situace v místě, kde se má stavět supermarket – s využitím obrázku, který obsahuje důležité prvky v dané lokalitě (řeka, stromy, obytná zóna, internát, komunikace). Vedoucí celé simulace současně shrne možné přínosy a zápory umístění stavby (pracovní místa, rozšíření nákupních možností, náhradní výsadba, zvýšená doprava, kácení dřevin, blízkost řeky apod.).
- Rozdělení do skupin – studenti vystupují v rolích právních zástupců žadatele (investora), vlastníků sousedních nemovitostí, zástupců samosprávy (vedení obce) a občanského sdružení - ochránců životního prostředí. Do jednotlivých rolí rozdělí vedoucí simulace studenty podle

toho, zda by ve svém občanském životě spíše byli pro, či proti záměru. Pokud jsou počty ve skupinách nevyvážené, vyzve je k tomu, aby si případně zahráli roli, která je opačná, než jejich názor. Každá skupina má určený základní postoj, který by měla hájit – investoři samozřejmě prosazení záměru, vedení obce si není jisté, sousedi spíše proti, občanské sdružení rozhodně proti.

- Získávání a studium základních podkladů – vstupní informací je stručný článek z místního tisku, který informuje o plánu na výstavbu supermarketu. Od počátku je rovněž na stavebním úřadě k dispozici územní plán města.
- Splnění podmínek pro účast ve správním řízení – účast občanského sdružení ve správním řízení závisí na tom, zda si podá žádost o informování o zahajovaných správních řízeních podle § 70 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Na tuto procesní podmínku jsou všichni účastníci upozorněni v úvodní prezentaci. Vedoucí dbá na to, aby příslušná skupina tuto podmínku splnila.
- Zveřejnění informace o zahájení správního řízení na úřední desce – písemnost se připevní na úřední desku umístěnou v prostoru simulace. Postačí papír z flipchartu, na který se dokumenty přilepují.
- Počítání času – okamžikem zveřejnění informace o zahájení řízení současně vedoucí simulace oznámí, že se začíná počítat čas. Na tabuli/flipchartu jsou vyznačeny dny zbývající do ústního jednání. Vedoucí postupně odškrťává ubíhající dny podle toho, aby simulace mohla proběhnout ve vyhrazeném čase. Průběžně studenty upozorňuje na ubíhající čas.
- Shromáždění dalších informací o správním řízení - v okamžiku zahájení správního řízení jsou pro účastníky na úřadech nově k dispozici žádost o vydání územního rozhodnutí, biologické hodnocení a vyjádření dotčených orgánů. Při získávání těchto podkladů se úřední osoby pokoušejí obstrukčně omezovat přístup účastníků do spisu nebo požízování kopií ze spisu. Pokud studenti nejsou schopni adekvátně argumentovat právy účastníků řízení, nemusejí inflace získat.
- Ústní jednání - vedoucí ve spolupráci se studenty připraví stoly do tvaru „T“. Ústního jednání se za každou skupinu účastní dva zástupci. Ostatní

sedí v půlkruhu kolem a do ústního jednání nevstupují. Jednání je rozděleno na dvě části s přestávkou na poradu skupin. O průběhu ústního jednání se pořizuje stručný protokol, do kterého se zejména zaznamenávají vznesené námítky účastníků a reakce zúčastněných úředních osob na ně. Kromě zástupce stavebního úřadu se účastní zástupce odboru životního prostředí krajského úřadu a krajský hygienik.

- Vydání prvoinstančního rozhodnutí – po ústním jednání zpracují úřední osoby prvoinstanční rozhodnutí. Zpravidla se tak děje v přestávce na oběd. Po obědě dostanou všichni studenti k dispozici správní rozhodnutí.
- Příprava argumentace pro odvolání proti rozhodnutí – studenti dále pracují ve skupinách, ve kterých absolvovali předchozí část simulace. Nyní ovšem již skupiny nedrží určené role, ale všechny studují rozhodnutí a pokoušejí se v něm najít co nejvíce procesních i hmotněprávních pochybení. Přípravují tak argumentaci pro odvolání. Odvolání ovšem neseписují.
- Prezentování a rozbor připravené argumentace – zástupci jednotlivých skupin postupně přednášejí argumentaci, kterou si připravili. V první fázi každá skupina uvede jen stručně dva argumenty a pak předá slovo další, aby každá skupina dostala prostor pro vyjádření. Vedoucí simulace zaznamenává argumenty ve zkratce na flipchart. Po vyčerpání všech argumentů, přítomní vyučující rozeberou zaznamenané argumenty, okomentují jejich relevanci, upozorní na problémy, kterých si studenti nevšimli, vysvětlí souvislosti apod. Vedoucí simulace poté dá prostor všem účastníkům, aby se vyjádřili k tomu, jak simulace probíhala, co se jim líbilo a co nikoliv, co by příště udělali jinak apod.

Potřebné podklady (správní spis):

- Územní plán obce – schematická, grafická a jednoduchá textová část.
- Katastrální mapa – schematická.
- Žádost o vydání územního rozhodnutí – skupina, která hraje roli právních zástupců investora, dostane tuto žádost připravenou. V úvodní části je jejím úkolem se s ní seznámit a zjistit, zda je kompletní.

- Biologické hodnocení – zjednodušený dokument popisující flóru a faunu vyskytující se v místě plánované výstavby.
- Vyjádření odboru životního prostředí městského úřadu k celé věci.
- Stanovisko hygienika k projektu.
- Rozhodnutí o památných stromech.
- Fotografie mloka – jako jeden z důkazních prostředků uplatňovaných ve správním řízení.

4.7 Užitečné praktické tipy při zařazení simulovaného správního řízení do výuky (problémy, které se mohou vyskytnout a jak si s nimi poradit)

Plány B: vyučující musí být připraveni na to, že jednotliví studenti nebo skupiny budou postupovat jiným způsobem, než při přípravě simulace předpokládal. Například se může stát, že jedna skupina nezíská potřebné informace (vůbec ji nenapadne, že by takové informace mohla někde hledat, nebo je sice hledá, ale neuspěje) a hrozí, že nebude vědět, jak dále postupovat. Může se rovněž stát, že studenti se ve složité právní úpravě zcela ztratí a žádné možnosti řešení je nenapadnou. Proto je nezbytné, aby vyučující průběžně kontroloval, zda všechny skupiny pochopily zadání, opatřují si průběžně potřebné podklady a jsou schopny s nimi pracovat při přípravě argumentace. Pokud zjistí, že ne, může je vhodným způsobem navést tak, aby ze simulace zcela nevypadly. Neměl by ovšem dělat práci za ně. V rámci závěrečného rozboru je vhodné na tyto situace poukázat a prodiskutovat s účastníky, co k jejich bezradnosti vedlo.

Závěrečné shrnutí: ve všech metodách učení, zejména v těch interaktivních, je potřeba na závěr provést shrnutí celého průběhu a reagovat na to, co se během celé výuky událo. U komplexnějších simulací je to ještě důležitější, když studenti absolvují za sebou množství úkonů a jsou nuceni vstřebat velké množství informací a podnětů. Bez náležitého shrnutí by se mohlo stát, že jim unikne to podstatné a že je množství informací zcela zahltlí. Je vhodné nejprve dát prostor studentům, aby sdělili své pocity a dojmy. Dále by měl vyučující poukázat na to, co je podle něj podstatné pro pochopení předmětného správního řízení, okomentovat dobré i špatné postupy studentů,

navrhnout alternativní řešení daných problémů, upozornit na judikaturu apod. Pro závěrečné shrnutí je mimořádně důležité, aby si vyučující dělali průběžně poznámky vztahující se k průběhu simulace a v závěru se k nim vrátili.

Časový plán se hroutí: zvláště u komplexnějších simulací je potřeba počítat s tím, že studenti budou postupovat mnohem pomaleji, než zkušený právník. Prostudování dokumentů, nalezení relevantních právních předpisů, získání podkladů, to vše jim zabere více času, než vyučující předpokládá. Proto je potřeba jednak naplánovat pro každou fázi simulace dostatek času a dále si ponechat patřičnou časovou rezervu. Současně by si měl vyučující připravit plán B i pro situaci, že i přes maximální rezervu postupují studenti tak pomalu, že významnou část simulace nebude možné provést. Je potřeba si předem rozmyslet, zda v takové situaci vyučující simulaci ve vhodný okamžik ukončí a provede rozbor dosavadního průběhu, nebo zda bude možné simulaci dokončit příště. Může také uložit studentům, aby si promysleli, jak by simulace dále probíhala a v úvodu další hodiny s nimi v rámci diskuse probrat, jak by se mohlo správní řízení dále vyvinout. Každopádně je potřeba se vyhnout situaci, kdy simulace probíhá, až do chvíle, kdy už nezbývá čas na více než jen opuštění učebny.

5 Vícedenní tematický program

Vítězslav Dohnal

5.1 Co jsou vícedenní tematické programy?

Tato metodická příručka vznikla na základě zkušeností s pořádáním programu nazvaného Škola lidských práv. Jak již název napovídá, Škola lidských práv se zaměřuje na oblast ochrany základních práv. Snaží se studentům z různých úhlů pohledu představit právní možnosti ochrany lidských práv, ukázat jim aktuální či frekventované problémy, se kterými se potýkají státní orgány nebo neziskové organizace, upozornit je na nové trendy či zahraniční přístupy apod. (Podrobné informace o Škole lidských práv najdete dále.)

Je ovšem zřejmé, že podobně koncipované programy je možné tematicky zaměřit i na jiné oblasti. Lze si představit program věnovaný třeba trestnímu právu, právu obchodních společností, právním vztahům ve výstavbě, exekucím, mezinárodním konfliktům apod. Spojovacím tématem může ovšem být třeba i nějaký procesní institut například odvolání, dokazování atd.

Spojovacím prvkem takových programů je tedy zvolené téma. Téma je studentům podáváno z různých úhlů pohledu, a to jak z právního (například domácí násilí v trestním a občanském právu), z hlediska zapojených subjektů (státních orgánů, účastníků řízení, veřejnosti, neziskových organizací, politiků apod.), tak třeba optikou neprávnických oborů (psychologie, sociologie, lékařství, ekonomie apod.).

Dále jde o programy, které oproti klasické výuce probíhají v delších blocích a to po několik dní za sebou. Tím se dosahuje hlubšího ponoření studentů do probírané problematiky.

V dalším textu budeme pro stručnost používat zkratku „VTP“.

5.2 Jaké jsou výhody vícedenních tematických programů?

Hlavní výhody jsou zřejmě patrné již z obecného popisu VTP. Jedná se o hloubku, komplexnost a intenzitu programu.

Maximální výhody ovšem VTP přinášejí, pokud jsou koncipovány jako interaktivní se zaměřením na nácvik právnických dovedností. K těmto výhodám mohou patřit:

- Různé úhly pohledu – studenti mají možnost seznámit se s různorodým pojetím daného tématu, mají možnost vyzkoušet si právní argumentaci v různých procesních a profesních pozicích apod.
- Praktické pojetí – studenti mají možnost získané znalosti rovnou uplatnit. Tím si je pevněji zafixují a budou schopni s nimi lépe pracovat i v dalším vzdělávání.
- Interaktivní pojetí – studenti mají možnost stavět na svých dosavadních zkušenostech a znalostech, aktivně je projevují a tím si je potvrzují či korigují. Aktivní zapojení do programu zvyšuje rozsah znalostí, které si studenti zapamatují.

5.3 Jaké jsou nevýhody či rizika vícedenních tematických programů?

Hlavní nevýhodou VTP je délka trvání. V rámci běžného semestru se jen obtížně hledá prostor pro zařazení vícedenní akce.

Dále je možné za nevýhodu považovat relativně malý počet účastníků takové akce. Aby bylo možné zachovat interaktivní a na právní dovednosti zaměřený charakter akce, nemůže být skupina větší než 25 studentů. Proto není možné VTP připravit pro všechny studenty v ročníku a musí se jednat spíše o předměty výběrového charakteru.

Rizikovým faktorem je zapojení většího počtu lektorů do programu. Zpravidla není v silách jednoho vyučujícího obsáhnout téma ze všech žádoucích úhlů pohledu. Navíc při interaktivním pojetí se zapojením studentů není fyzicky možné, aby jeden vyučující zajistil celý program. Je proto nezbytné najít a zaangažovat další experty na dané téma. Tato nevýhoda ovšem současně znamená obohacení celého programu.

5.4 Jaké schopnosti studentů vícedenní tematické programy rozvíjejí?

VTP s ohledem na délku trvání a žádoucí různorodost programu mohou rozvíjet jak znalosti studentů, tak jejich praktické dovednosti. Stranou by neměly zůstat ani otázky profesní etiky a odpovědného výkonu právnických profesí. Vždy závisí na tom, jaké cíle si vyučující na začátku vytyčí. Proto by si měl vyučující na počátku přípravy VTP stanovit, čeho vlastně chce dosáhnout, co si studenti mají z celého průběhu VTP odnést. K tématu cílů výuky a plánování výukového bloku doporučujeme prostudovat 1. kapitolu „*Metody pro výuku práva a praktických právnických dovedností*“.

5.5 Jaké metody lze zařadit v rámci vícedenních tematických programů?

Vzhledem k časovému rozsahu může být v průběhu VTP využito množství různorodých metod výuky. Je možné zařadit simulovaná řízení (moot court), hraní rolí, práci v různě velkých skupinách, řízené diskuse, případové studie apod. Zpravidla budou program zajišťovat různí lektori. Organizátoři by měli dbát na to, aby lektori využívali celou škálu metod a neomezovali se stále na ty stejné. Současně je vhodné střídat výukové bloky různé délky. Například zařazení několika celodenních simulovaných řízení za sebou by mohlo být pro studenty příliš jednotvárné.

5.6 Základy přípravy vícedenních tematických programů

Stanovení termínu: je třeba zvolit termín, kdy se dá očekávat, že studenti budou moci absolvovat vícedenní aktivitu. Jako vhodný se jeví termín ke konci zkouškového období nebo před koncem letních prázdnin.

Místo konání: při hledání vhodného místa je třeba myslet na to, že studenti zde stráví více času než standardních 90 minut přednášky či semináře. Jako vhodnější se jeví prostor mimo fakultu, aby se předešlo rušivému odbíhání studentů či jejich nedochvilnosti způsobené snahou řešit i další školní povinnosti. Pokud se VTP bude konat na fakultě, je třeba pro něj najít vhodnou učebnu, která umožňuje realizaci programu interaktivními metodami (možnost pracovat v menších skupinách, variabilně nastavit lavice, pracovat i bez lavic apod.).

Rámcový program: z hlediska programu je vhodné nejprve identifikovat témata, která by program měl obsahovat. Program by měl zahrnout podstatné části problematiky a věnovat pozornost aktuálním trendům.

Lektoři: podle zvolených témat je nezbytné určit vhodné lektory a neprodleně je oslovit se žádostí o účast na akci. Koordinace účasti lektorů podle jejich časových možností patří k časově náročnější části přípravy. Je třeba s ní začít s dostatečným předstihem, nejlépe 2 – 3 měsíce před konáním programu. Při výběru lektorů je nutné zohlednit dopravní dostupnost místa konání akce a finanční možnosti (lektorné). Pokud má mít program interaktivní podobu (má-li program klást důraz i na rozvoj dovedností), je nezbytné předem zjistit, zda vytypovaní lektori jsou schopni program interaktivní formou připravit. Pokud s takovými metodami zkušenost nemají, mohou jim organizátoři nabídnout pomoc při přípravě jejich bloků.

Nábor studentů: při zařazení VTP mezi předměty vyučované na právnické fakultě je mechanismus naboru účastníků dán vnitřními pravidly fakulty. Proti běžným předmětům lze ovšem doporučit, aby realizátoři tohoto předmětu věnovali zvýšenou pozornost propagaci. Předmět se zpravidla odehrává mimo běžný semestr, jeho časová náročnost může být vyšší, než je u běžného předmětu, náročnější může být také příprava. Tyto negativa je třeba vyvážit dostatkem informací, z nichž bude patrné, jaké jsou přínosy absolvování předmětu pro studenty. Kromě automatického zařazení do informačního systému fakulty je vhodné publikovat informaci zvlášť na internetových stránkách, je možné využít i letáčky na nástěnkách a vývěškách, dobře funguje osobní informování v seminářích a na přednáškách, doporučit lze i rozesílání emailem.

Výběr studentů: realizátoři VTP by si měli předem odpovědět na otázku, jak budou postupovat, pokud zájem o předmět převýší kapacitu. Bude uplatněno pravidlo o časové přednosti, nebo budou studenti vybíráni? Pokud dojde na výběr, jaká budou kritéria? Jaké informace je třeba od zájemců pro případ výběru získat? Kdy a kdo výběr provede? Kdy a kdo bude studenty informovat o tom, zda byli vybráni? Mechanismus výběru by měl být popsán v úvodní informaci a všichni zájemci by měli být průběžně informováni o tom, v jaké fázi se výběr nachází. Rozhodnutí o tom, kteří studenti se budou moci VTP zúčastnit, musí studenti obdržet v dostatečném předstihu, aby se mohli časově přizpůsobit.

Finální program a další informace: studenti by měli v dostatečném předstihu před konáním akce dostat podrobnější informaci o programu (časové rozvržení, lektori, místo konání) spolu se seznamem studijních materiálů a dalších pomůcek, které si mají přinést s sebou.

Koordinace na místě: při přípravě je třeba myslet také na to, že v průběhu celé akce by měl být studentům k dispozici vyučující, který jim bude průběžně poskytovat informace o dalším průběhu akce a zodpovídat jejich dotazy, bude uvádět lektory, bude lektorům pomáhat s technickými či dalšími obtížemi apod.

5.7 Na co dále nezapomenout aneb praktické tipy pro úspěšnou realizaci vícedenních tematických programů

Přestávky: při vícedenních akcích je nezbytné plánovat dost času na přestávky mezi jednotlivými bloky. Přestávku na oběd je u VTP vhodné plánovat delší než jednu hodinu, osvědčilo se 90 minut. Pokud jsou do programu zařazeny i večerní bloky, měla by být přestávka na večeri zpravidla dlouhá 120 minut.

Pohybové aktivity: pokud program trvá více než 3 dny, je vhodné zařadit čas na sportovní či jiné pohybové aktivity. K tomu je nezbytné vyhradit v programu dostatečný čas, například počítat s jedním zcela volným odpolednem.

Shrnutí a propojování: pokud program zajišťuje více různých lektorů, je velmi vhodné, aby organizátoři jejich jednotlivá vystoupení propojovali komentářem, který zařadí konkrétní blok do kontextu celého programu, zdůrazní nejdůležitější poznatky, upozorní na souvislosti s dalšími částmi programu apod.

Stravování a občerstvení: u VTP konaných mimo prostory fakulty je nezbytné řešit otázku stravování studentů. Pokud organizátoři stravování studentů nezajišťují, musí být v rozumné vzdálenosti cenově dostupné stravovací zařízení. Mimo snídane, obědy a večere je vhodné zajistit drobné občerstvení alespoň v průběhu odpolední výuky (káva, čaj, voda, sušenky apod.).

Technické a další vybavení: organizátoři by měli předem myslet na to, že řada lektorů již v dnešní době pracuje s technickými prostředky

podporujícími výuku. Je proto vhodné předem zjistit, kdo z lektorů bude nějaké technické vybavení potřebovat. Kromě tabule či flipchartu se nejčastěji bude jednat o možnost promítat prezentace prostřednictvím dataprojektoru. K tomu je současně nezbytné mít k dispozici buď promítací plátno, nebo alespoň dostatečně velkou zeď. Vždy je vhodné mít s sebou alespoň jednu prodlužovačku a rozdvojku. Pro psaní na tabuli je třeba myslet na dostatek barevných fixů, nezbytná je dostatečná zásoba papírů na flipchart, často se hodí také papírová lepicí páska. Uplatnění často najdou nalepovací štítky.

Kopírování a tisk: u vícedenních programů se většinou vyskytne potřeba operativně nakopírovat či vytisknout další podklady. U VTP konaných mimo prostory fakulty je proto vhodné promyslet, jakým způsobem budou kopírování nebo tisk zajištěny.

Právní předpisy: studenti by měli předem obdržet informaci o tom, jakých právních oblastí se budou jednotlivé bloky týkat a jaké si mají s sebou přinést právní předpisy. Vyučující je mohou rovněž předem upozornit na to, kterým částem právního předpisu se mají v rámci přípravy věnovat (pokud jde o rozsáhlejší předpisy, z nichž studenti využijí jen malou část, a jedná se o předpisy, u nichž se nedá předpokládat, že se v nich budou alespoň rámcově orientovat).

Doprava studentů a lektorů: pokud se VTP nekoná přímo na fakultě, musí organizátoři počítat se zajištěním dopravy lektorů. Začátek a konec akce je nezbytné stanovit tak, aby se studenti i lektori mohli bez problémů dopravit na místo a zpět prostředky hromadné dopravy.

Proplácení nákladů a odměn: v případě, kdy jsou do programu zapojeni externí lektori, je třeba předem s nimi domluvit výši a způsob odměňování. Zpravidla je možné využít formu dohod o provedení práce, někteří lektori mohou jako externí dodavatelé služeb vystavit také fakturu.

Náhradní program: při jakémkoliv delším programu je vhodné mít jeden záložní blok pro případ, kdyby některý z lektorů nedorazil.

5.8 Příklad vícedenních tematických programů realizovaných v České republice

Mezi klasické vícedenní tematické programy realizované v ČR patří Škola lidských práv pořádaná od roku 1999 občanským sdružením Pro bono aliance.

Škola lidských práv je programem pro studenty právnických fakult, kteří se zajímají o ochranu lidských práv. Hlavní aktivitou je týdenní workshop pro 25 účastníků.

Cílem Školy lidských práv je:

- Přispět ke zvýšení počtu právníků, kteří se aktivně věnují ochraně lidských práv.
- Přispět k tomu, aby budoucí právníci přistupovali k ochraně lidských práv progresivněji.
- Představit budoucím právníkům aktivity nevládních organizací, které se snaží pomáhat v oblasti ochrany lidských práv a veřejných zájmů.
- Přispět k rozvoji schopností studentů právo aplikovat v praxi.
- Seznámit studenty s interaktivními metodami výuky práva.

Program ŠLP je sestaven tak, aby si studenti měli možnost prakticky „osahat“ co nejvíce oblastí právní ochrany lidských práv a veřejných zájmů. Program se skládá z diskusí, simulovaných řízení, práce ve skupinách, analýz konkrétních případů a argumentačních cvičení, nácviku pohovorů s klientem apod.

Do programu zařazují organizátoři také bloky věnované komunikačním dovednostem, vyjednávání, řešení stresových situací apod. Průřezovým tématem, kterému věnují organizátoři zvláštní pozornost, je profesní etika a otázky odpovědného výkonu právnických profesí.

Pravidelnou součástí programu jsou besedy se zajímavými hosty. K těm patří jednak zkušení právníci z různých profesí, jednak pracovníci neziskových organizací zabývajících se ochranou lidských práv. Jako právní hosté se zúčastnili například Pavel Rychetský, Josef Baxa, Eliška Wagnerová, Otakar Motejl, Ján Hrubala, Ivana Janů, Jan Vyklický, Vojtěch Šimíček, Karel Šimka, Jan Lata, Aleš Gerloch, Tomáš Němeček, Pavel Šturma, autoři blogu Jiné právo a další.

Z neziskových organizací měli studenti možnost hovořit například s Mojmírem Vlašínem (Ekologický institut Veronica), Milanem Štefancem (Nesehnutí), Stanislavem Kutáčkem (Trast pro ekonomiku a společnost), Vladimírem Burdou (Ochrana vod), Leo Košťálem (Beskydčan) atd.

Mezi lektory Školy lidských práv patřili:

- Právníci neziskových organizací např. Pro bono aliance, Ekologický právní servis, Liga lidských práv, Persefona, Iuridicum Remedium, Transparency International, InIustitia, Oživení, Zvůle práva a další.
- Vyučující právnických fakult, např. Kateřina Šimáčková, Pavel Molek, Maxim Tomoszek, Věra Hornusková.
- Soudci Antonín Draštík, Ján Hrubala, Jan Vyklický.
- Právník kanceláře Veřejného ochránce práv Michal Čermák.
- Státní zástupce Jan Sladký.

Organizátoři nabízeli lektorům metodickou pomoc při přípravě jejich bloků a následně také zpětnou vazbu. Zpětná vazba vycházela z hodnotících dotazníků, které vyplňovali v závěru programu všichni účastníci. V některých ročnících byla částem programu přítomna také metodická specialista, která s lektory po skončení jejich bloku konzultovala možná zlepšení jejich práce.

Škola lidských práv se konala nejčastěji v hotelu Kozí Horka na Brněnské přehradě. Dále organizátoři využili kapacit sociální firmy Fokusu Praha Jünův statek. Kratší programy proběhly rovněž v prostorách Právnické fakulty UP v Olomouci a ve videosálu ve škole Bernarda Bolzana v Táboře. Škola lidských práv pořádaná jako volitelný předmět na Právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně se uskutečnila přímo v jedné z učeben fakulty.

6 Podnikatelské inkubátory a studentský podnikatelský inkubátor

Dana Šramková, Alena Šafrová Drážilová

6.1 Co je podnikatelský inkubátor?

Termín podnikatelský inkubátor může být vnímán různými způsoby. Hovoříme-li o pojmu „**inkubace**“, pak jím většinou označujeme jednu z forem podpory vzniku a rozvoje nových, zejména malých a středních podniků v rámci rozvoje „inovačního podnikání“, tzv. start-up firem.⁵² Aby mohl nový subjekt začít podnikat, tedy vstoupit na trh a úspěšně se na něm etablovat a udržet, musí mít kromě prvotního dobrého nápadu také potřebné zázemí. Zázemí přitom nemusí mít jen podobu odpovídajících prostor pro podnikání, včetně potřebného vybavení a technologií, ale zahrnuje též potřebné finanční prostředky a v neposlední řadě i podporu v oblasti právního, účetního, daňového, marketingového a dalších poradenství.

Vlastní „**inkubátor**“ může mít podobu samostatného subjektu, nebo ho lze koncipovat jako součást většího technologického, resp. vědeckotechnologického parku.⁵³ Zde se nabízí možnost spolupráce mezi podnikateli, vysokými školami a případně dalšími výzkumnými institucemi (viz dále).

52 V tomto směru je inkubátor definován pomocí terminologie dle ekonomických disciplín, kde pojmy „firma“ a „podnik“ obsahově vycházejí z pojetí nauky o podniku. V tomto smyslu je tedy třeba nahlížet i na zde podané vymezení inkubátoru. Z pohledu terminologie právní se nicméně jedná o definici poněkud zavádějící, jelikož podle zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ObchZ), by bylo přesnější používat termín podnikatel, případně obchodní společnost, pokud se bude jednat o právnickou osobu ve smyslu § 56 odst. 1 ObchZ. Z pohledu práva je totiž za firmu, resp. obchodní firmu, třeba považovat toliko název, pod kterým je podnikatel zapsán do obchodního rejstříku (viz § 8 ObchZ). Podnikem se pak dle obchodního zákoníku rozumí věc hromadná, kterou tvoří soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání (viz § 5 ObchZ).

53 Blíže viz např. *CzechInvest: inkubátory* [online]. CzechInvest [cit. 20. 1. 2012]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/inkubatory>

6.2 Podnikatelské inkubátory v České republice

V České republice se stávající podnikatelské inkubátory orientují „na podporu začínajících inovačních firem, jejichž hlavním cílem podnikání je vývoj nových výrobků, technologií a služeb a poté jejich uvedení na trh.“⁵⁴ V rámci konkrétní podpory je většinou nabízena výhoda týkající se hmotného zázemí.

V první řadě se jedná o poskytnutí vhodných prostor se zvýhodněným nájemným, které je nabízeno na omezenou dobu několika prvních, z pohledu začínajícího podnikatele (začínající společnosti) nejproblematictějších let. Nemusí se přitom zdaleka jednat jen o kancelářské prostory, ale začínající podnikatelé mohou spatřovat daleko větší výhodu ve zvýhodněných podmínkách přístupu k dalším výrobním prostorům či laboratořím s příslušným vybavením.

Je nutné zdůraznit, že výhody plynoucí z využití podnikatelského inkubátoru nespočívají jen v úspoře prostředků za využívané prostory a jejich hmotné vybavení. Tyto prostředky jsou totiž obvykle v rámci daného inkubátoru sdíleny několika subjekty (podnikateli). Tato skutečnost samozřejmě může v některých aspektech znamenat jistá omezení, ale na straně druhé nabízí i pozitiva v podobě příležitostí pro vzájemnou spolupráci s dalšími podnikateli a sdílení technologií, laboratořím aj. v prostorech, které jsou uvnitř inkubátoru společné.

Další forma podpory má podobu poskytnutí určitého počtu hodin bezplatných či jinak cenově zvýhodněných konzultací a školení. Může se jednat např. o služby poskytované právníky, odborníky na marketing, účetními a daňovými poradci či agenturami zaměřenými na další vzdělávání a rekvalifikace.

Konkrétní délka fungování podnikatele v rámci podnikatelského inkubátoru se může lišit, nicméně obvyklé bývají tři roky. Po uplynutí stanovené doby se podnikatel zpravidla přesune do vlastních prostor, kde bude působit samostatně nebo v rámci tzv. technologického či vědecko-technického parku.

54 Uváděny jsou zažité (někdy takto zkrácené) názvy. Nutno podotknout, že reálná kvalita, resp. pomoc v rámci jednotlivých inkubátorů, se poněkud různí.

V současné době působí na území České republiky celá řada podnikatelských inkubátorů, z nichž některé spolupracují s vysokými školami nebo s Akademií věd ČR. Mezi podnikatelské inkubátory (resp. vědeckotechnologické parky), podporující některé z forem „inkubací“, patří například:⁵⁵

- Akademické a univerzitní centrum Nové hrady;
- BIC Ostrava;
- Inovacentrum;
- Jihočeská agentura pro podporu inovačního podnikání;
- Podnikatelské a inovační centrum Severní Čechy;
- Podnikatelský inkubátor Vědeckotechnického parku Univerzity Palackého v Olomouci;
- Podnikatelský inkubátor Nymburk;
- Technologické a inovační centrum ČKD Praha;
- Technologické a inovační centrum Zlín;
- Technologické centrum Hradec Králové;
- Technologický inkubátor VUT;
- Třeboňské inovační centrum;
- Vědeckotechnologický park Brno-Jih;
- Vědeckotechnologický park Ostrava a další.

6.3 Příklady podpory transferu technologií a podnikatelské inkubátory na Masarykově univerzitě

Studentský podnikatelský inkubátor, o kterém bude podrobně pojednáno níže, není v rámci Masarykovy univerzity zdaleka jediným

⁵⁵ Níže uvedený seznam si neklade za cíl být výčtem taxativním. Inkubátory jsou řazeny v abecedním pořadí podle názvu.

projektem zaměřeným na podporu podnikání a inovací. Mezi nejvýznamnější centra, která v této oblasti působí, resp. mají působit, patří Centrum pro transfer technologií Masarykovy univerzity, Inkubátor environmentálních podnikatelských záměrů či nově budované Centrum vzdělávání, výzkumu a inovací pro ICT.

Praktickou pomoc zaměstnancům, studentům, ale i podnikatelům majícím zájem o spolupráci s univerzitou nabízí **Centrum pro transfer technologií Masarykovy univerzity (CTT)**. Toto centrum „spravuje duševní vlastnictví Masarykovy univerzity a spolupracuje s akademickými pracovníky a studenty při jeho identifikaci, ochraně a komerčním využití formou licencí, spin-off, konzultací, poskytování vzorků materiálů apod. CTT je také kontaktním místem pro firmy, které mají zájem o spolupráci s Masarykovou univerzitou v oblasti výzkumu a vývoje, využití laboratorních kapacit, kontrahovaného výzkumu, licencí, odborných konzultací aj.“⁵⁶ Centrum pro transfer technologií Masarykovy univerzity tedy „představuje institucionální zázemí pro vnější uplatnění výsledků výzkumu a vývoje na Masarykově univerzitě cestou spolupráce a transferu znalostí a technologií mezi univerzitou a průmyslem. V rámci plnění tohoto poslání CTT zajišťuje portfolio navazujících služeb od mapování potenciálu pro uplatnění výsledků výzkumu v praxi přes přípravu a realizaci projektových záměrů, získávání a realizaci dlouhodobých kontraktů a společných projektů s průmyslovými partnery až po vznik patentů a spin-off firem.“⁵⁷ Své poslání CTT zajišťuje díky spolupráci s partnery na Masarykově univerzitě i mimo ni, a to v těchto hlavních oblastech: **Podpora využívání duševního vlastnictví a Podpora projektů ve spolupráci s komerčními partnery.**

Inkubátor environmentálních podnikatelských záměrů (**EkoInkubátor**) je společným projektem Fakulty sociálních studií a Ekonomicko-správní fakulty Masarykovy univerzity, Nadace Partnerství a Ekologického právního servisu, jehož cílem je připravit studenty pro rozběh vlastního environmentálně zaměřeného podnikání. Mezi cílové skupiny EkoInkubátoru lze zařadit nejen studenty ESF (obor Podnikové hospodářství) a FSS (obor Humanitní environmentalistika), ale i ostatní studenty Masarykovy univerzity.

56 Viz *Centrum pro transfer technologií Masarykovy univerzity: mise* [online]. Masarykova univerzita [cit. 21. 1. 2012]. Dostupné z: <http://ctt.muni.cz/>

57 Viz *Centrum pro transfer technologií Masarykovy univerzity* [online]. Masarykova univerzita [cit. 21. 1. 2012]. Dostupné z: <http://ctt.muni.cz/o-nas/mise>

Přínosy pro cílové skupiny jsou formulovány především jako předání nutných informací a znalostí o environmentálním podnikání a motivace ke spuštění vlastního podnikání v této oblasti, čímž studenti získají vyšší uplatnění na pracovním trhu. Pro studenty Ekonomicko-správní fakulty (obor podnikový EkoInkubátor znamená možnost získání specializace, která čistě ekonomickým oborům chybí a studenti Fakulty sociálních studií si díky tomuto inkubátoru mohou rozšířit znalosti ekonomie a managementu, což zvyšuje jejich šance dosáhnout úspěšné realizace vlastních projektů. Projekt rovněž poskytuje prostor pro kontakty nejen s významnými experty v oblasti environmentálního podnikání, ale i přímo s podnikateli. Druhý běh EkoInkubátoru podporovaný Evropským sociálním fondem se uskutečnil v období květen 2009 – duben 2012. I po tomto období má projekt v rámci udržitelnosti dále pokračovat.⁵⁸

Jako společný projekt Fakulty informatiky a Ústavu výpočetní techniky Masarykovy univerzity je pojato **Centrum vzdělávání, výzkumu a inovací pro ICT (CERIT)**. Cílem tohoto nově vytvářeného centra je příprava a integrace projektů nejen v rámci vlastní činnosti, ale též s mezioborovou partnerskou spoluprací s dalšími centry vědy a výzkumu. V druhé fázi projektu je pak plánováno vybudování **vědeckého parku a podnikatelského inkubátoru** specializovaného na oblast informačních a komunikačních technologií. **CERIT** „připravuje a integruje projekty, které společně vytvářejí robustní synergický koncept pro podporu výzkumu a inovací v ICT v rámci vlastní činnosti a současně pro mezioborovou partnerskou spolupráci s dalšími centry VaV. Studentům zde univerzita umožní zapojovat se více do společných projektů s firmami a v rámci svého studia řešit takto motivované problémy s rychlým cílovým využitím nových poznatků. Centrum vzdělávání, výzkumu a inovací v informatice (CERIT) vyroste do roku 2014 v areálu Fakulty informatiky Masarykovy univerzity na Botanické ulici v Brně. Projekt za více než půl miliardy korun počítá s vybudováním prostor pro výuku a výzkum, s výstavbou podnikatelského inkubátoru a vědecko-technického parku a zřízením počítačového centra pro zpracování vědeckých dat. Projekt je financován z evropských strukturálních fondů. První část projektu **Rozvoj infrastruktury pro výuku a výzkum na Fakultě informatiky Masarykovy**

58 Blíže viz *Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií: EkoInkubátor* [online]. Masarykova univerzita [cit. 21. 1. 2012]. Dostupné z: <http://opvk.fss.muni.cz/ekoinkubator/neco-ome/zakladni-informace>

univerzity univerzita zahájila v srpnu 2011. Na nové prostory pro výzkum a vývoj bezprostředně naváže druhá fáze projektu: **vědecký park** a **podnikatelský inkubátor** specializovaný na oblast informačních a komunikačních technologií. Univerzita v něm za zvýhodněných podmínek poskytne inovativním firmám prostory, odborné poradenské služby a podporu firemních činností. Náklady na stavbu v rámci části projektu nazvané CERIT Science Park (CERIT-SP) budou ze 75 % financovány z Operačního programu Podnikání a inovace řízeného Ministerstvem průmyslu a obchodu. Výsledkem třetí části projektu pod názvem **Centrum CERIT Scientific Cloud** (CERIT-SC) bude nové počítačové centrum pro zpracování vědeckých dat a související výzkum v oblasti informačních technologií. Centrum bude poskytovat výpočetní a úložné zdroje v reálném čase, přizpůsobující se potřebám vědců z Česka i ze zahraničí. Realizaci této části zahájila univerzita v květnu 2011 s plánovaným ukončením v roce 2013.”⁵⁹

Masarykova univerzita je rovněž jedním z partnerů Středoevropského technologického institutu (Central European Institute of technology – CEITEC) se sídlem v Brně, který je společným projektem významných brněnských univerzit a vědecko-výzkumných institucí. **CEITEC** je projektem „výstavby středoevropského vědecko-výzkumného centra excelence, které v Brně společně připravují místní univerzity a výzkumná pracoviště.“⁶⁰ Jde o laboratoře s takovým přístrojovým vybavením a zázemím, které umožňuje vytvoření optimálních podmínek pro základní i aplikovaný výzkum v oblasti věd o živé přírodě a pokročilých materiálů a technologií. Důvodem vzniku projektu CEITEC byla zejména snaha o vytvoření vhodných mechanismů, které pomohou současnému základnímu i aplikovanému výzkumu v Jihomoravském kraji dosáhnout špičkové úrovně. V rámci projektu mají být aktivity uskutečňované v daném regionu propojeny nejen do evropského výzkumného prostoru, ale též otevřeny světu. K dosažení těchto cílů má přispět též snaha o navázání spolupráce se soukromým sektorem. Hlavním přínosem realizace projektu je pak jedinečná kombinace živých a neživých věd. Těžiště projektu představuje celkem **sedm výzkumných programů** (Pokročilé nanotechnologie a mikrotechnologie, Pokročilé materiály,

59 Viz *Masarykova univerzita: CERIT - Centrum vzdělávání, výzkumu a inovací pro ICT* [online]. Masarykova univerzita [cit. 21. 1. 2012]. Dostupné z: <http://www.muni.cz/cerit/general/about>

60 Viz *Středoevropský technologický institut: Co je CEITEC* [online]. Středoevropský technologický institut [cit. 21. 1. 2012]. Dostupné z: <http://www.ceitec.cz/onas/>

Strukturní biologie, Genomika a proteomika rostlinných systémů, Molekulární medicína, Neurovědy, Molekulární veterinární medicína), které sdružují výzkumné skupiny specializované na progresivní vědecké obory. Mezi jednotící prvky projektu patří mj. naplňování společných cílů všemi výše uvedenými programy a tzv. „core facilities“ (velké laboratorní celky), které jsou k dispozici všem pracovníkům projektu.⁶¹

Podporu dovedností a praktických aplikací znalostí studentů vysokých škol i spolupráce vědecko-výzkumných pracovišť se soukromým sektorem lze v obecné rovině považovat za prospěšnou. Na druhou stranu však přemíra podpor či projektů může vyústit až k nežádoucí umělé podpoře podnikání ve vybraných segmentech, nereflektující reálné potřeby trhu. Zde je pak na zákonodárcích i na orgánech moci výkonné, aby dobře zvážili, jakou formou a v jaké míře podporu zavádět, směřovat a případně jak zajistit alespoň základní kontrolu účelnosti takových projektů.

Přestože v zásadě všechny výše uvedené inkubátory, parky či centra vznikají s cílem podpořit rozvoj podnikání, inovací a spolupráce, ne vždy se daný záměr daří dostatečně naplňovat. Problémy však lze spatřovat mnohdy i na straně samotných zájemců, kteří chtějí nabídek těchto subjektů využít, aniž by se předem dostatečně seznámili s možnostmi, které tato spolupráce skýtá, případně sami nemají dostatečně jasnou představu o pomoci či podpoře, kterou potřebují.

6.4 Zapojení studentů práv - Studentský podnikatelský inkubátor jako povinně volitelný předmět na ESF a PrF MU

Studentský podnikatelský inkubátor (dále jen SPI) byl na půdě Masarykovy univerzity nabídnut studentům jako jednosemestrální povinně volitelný předmět poprvé v podzimním semestru akademického roku 2008/2009, a to jako společný projekt Ekonomicko-správní fakulty a Právnické fakulty.

Cílem předmětu je „nabídnout studentům možnost simulovat realizaci vlastních podnikatelských záměrů a prozkoumat jednotlivé problémové okruhy spojené s potřebnými úkony. Je tak možné realizovat praktický rozvoj

61 Blíže viz *Středoevropský technologický institut: Co je CEITEC* [online]. Středoevropský technologický institut [cit. 21. 1. 2012]. Dostupné z: <http://www.ceitec.cz/onas/>

znalostí a dovedností s využitím teoretického základu, který jim nabízí dosavadní vysokoškolské studium. Zvýšení úrovně schopnosti aplikovat získané vědomosti umožní budoucím absolventům lépe se etablovat na pracovním trhu a rovněž snazší založení vlastního podnikání.⁶² Důvodem pro zavedení předmětu tedy byla snaha umožnit studentům vyšších ročníků obou fakult⁶³ převést teoretické znalosti do roviny o poznání praktičtější – a tedy více dovednostní. Proto také výuka neprobíhá v klasických dvouhodinových blocích,⁶⁴ ale v rámci šesti až sedmi odpoledních soustředění.⁶⁵

Na rozdíl od tradičních podnikatelských inkubátorů, které poskytují převážně výhody v umístění sídla společnosti se zvýhodněným nájemným a případnými dalšími službami, včetně omezeného počtu hodin konzultací s odborníky zdarma, v rámci výuky na Masarykově univerzitě má Studentský podnikatelský inkubátor poněkud odlišnou povahu. Důraz je kladen na schopnost studentů kreativně aplikovat získané poznatky na modelovém příkladu vytvoření podnikatele. ISP se zaměřuje především na problematiku tvorby podnikatelského záměru a následnou přípravu kroků potřebných pro jeho realizaci – především po stránce právní, marketingové, účetní, daňové a v neposlední řadě též se zohledněním možností čerpání dotací a výhod i resp. nevýhod s tím spojených (viz dále).

Studenti jsou na začátku semestru rozděleni do smíšených skupin, které tvoří jak posluchači Ekonomicko-správní, tak i Právnické fakulty. Úkolem každé skupiny se pak stane vytvoření fiktivního podnikatele s podrobnou specifikací, která je definována konkrétním podnikatelským záměrem. V průběhu výuky projde každý z projektů dalším vývojem, kdy výstupem je rozvinutý podrobný projektový záměr (studie) založení konkrétního typu podnikatele, včetně zhodnocení relevantních rizik, zahrnující:

62 Blíže viz studijní materiály předmětu v informačním systému Masarykovy univerzity pro období podzim 2011 [online]. Dostupné z: <https://is.muni.cz/auth/el/1422/podzim2011/MVV7911K/>

63 Konkrétně je předmět nabízen především studentům Právnické fakulty Masarykovy univerzity oboru Právo a studentům ESF oboru Podnikové hospodářství, nicméně při splnění základních podmínek není vyloučeno, aby si předměty zapsali též studenti z jiných než mateřských oborů.

64 Tedy v rámci dvou vyučovacích hodin v časové dotaci 2 x 45 minut.

65 Konkrétní rozložení výuky závisí vždy na rozvrhu daného semestru, obvykle se výuka koná ve čtvrtek od 15:05 do max. 19:45.

- Úvod a identifikaci projektu (včetně popisu produktu a zdůvodnění jeho volby, uvedení pozice na trhu a analýzy trhu, dle typu produktu pak též včetně podrobné analýzy právního prostředí⁶⁶ aj.).
- Vznik podnikatelského subjektu (určení a zdůvodnění výběru právní formy zakládané obchodní společnosti či družstva,⁶⁷ sestavení zakladatelských dokumentů společnosti, vyplnění formulářů pro zápis do relevantních rejstříků apod.).
- Marketingový plán (např. určení cílového segmentu trhu, marketingový mix a obchodní plán, včetně identifikace právních limitů).
- Organizační a personální rozvoj (organizační struktura společnosti, deskripce pracovněprávních a jiných vztahů, včetně způsobu výběru případných zaměstnanců, jejich ohodnocení a vzorů příslušných smluv).
- Provozní aspekty (např. analýza dodavatelsko-odběratelských vztahů, technologie a procesy, distribuce, daňová zátěž a další poplatky, registrace k daním a přihlášení zaměstnanců k veřejnému pojištění včetně vyplněných nezbytných formulářů a další).
- Ekonomické vyhodnocení (zde jde o sestavení finančních výkazů – rozvahy, výkazu Z/Z, Cash Flow – ve zkrácené formě, disponibilní zisk a rozšířená analýza bodu zvratu, případně zpracování žádosti o dotaci).
- Vize a perspektivy rozvoje společnosti.

Obsahové náplni jednotlivých bodů projektu odpovídá zaměření výukových bloků. Výuku zde vedou společně zkušeně vyučující z obou fakult. Výraz „společně“ přitom neznamená jen pouhý fakt, že se ve výuce střídají, ale skutečnost, že vybrané moduly skutečně fyzicky vedou dva vyučující, kteří jsou studentům k dispozici nejen s předem připravenými radami a tipy, ale i s dostatečnou časovou dotací pro individuální konzultace týkající se jejich projektů. V rámci jednoho soustředění se na výuce podílí i RNDr. Eva Janoušková, Ph.D., LL.M., ředitelka Centra pro transfer technologií

66 Do této části patří např. vztah ke státní správě, ochrana spotřebitele, ochrana životního prostředí, problematika hospodářské soutěže.

67 Ve většině případů se studenti rozhodnou pro založení obchodní společnosti, nicméně vyloučena není ani možnost volby podnikání fyzických osob, samozřejmě s příslušným zdůvodněním této volby.

Masarykovy univerzity⁶⁸ a případně další odborníci z praxe. Platí tedy, že čím lépe jsou studenti na dané soustředění připraveni a čím více se jejich projekty blíží praxi, tím více mohou z absolvování SPI získat.

Přestože největší přínos má SPI pro studenty, kteří mají reálný zájem začít podnikat, případně již podnikatelské aktivity sami či společně s rodinou či kolegy rozvíjejí, je předmět otevřen i studentům, kteří si chtějí přípravu takového projektu vyzkoušet „nanečisto“ v rámci zcela fiktivní společnosti. Zde je však na základě dosavadních zkušeností nutné konstatovat, že někteří studenti, kteří se předem neseznámí s podmínkami absolvování předmětu, podceňují nutnost poněkud jiné přípravy a své (v těchto případech převážně fiktivní) projekty nedokončí. Oproti tomu týmy zaměřené na tvorbu reálných projektů bývají namnoze silněji motivovány k přípravě skutečného podnikatelského plánu, průzkumu trhu a sestavení potřebných dokumentů. Mezi absolventy SPI jsou tak dnes i studenti, kteří se svým hotovým projektem ze SPI uspěli v komerční soutěži, do níž se po absolvování SPI přihlásili a získali tak i finanční podporu do rozvoje projektu a skutečného podnikání, které nadále prakticky realizují.

Významným charakteristickým prvkem předmětu je vzájemná interakce studentů ekonomie a práva aplikovaná s cílem simulovat reálnou situaci spojenou se základními kroky při činnosti podnikatele. Vedle prohloubení znalostí a získání nových dovedností v rovině odborné má tak SPI pro studenty ještě jeden přínos, který souvisí s již výše zmíněným složením řešitelských týmů. Budoucí ekonomové jsou nuceni naslouchat mnohdy pesimistickým právníkům, kteří upozorňují na možná rizika a mantinely dané platnou právní úpravou. Na druhou stranu budoucí právníci musí své rady svým kolegům podávat jazykem srozumitelným neprávnickovi, s nutností vystihnout podstatu věci. Konečně i pro řadu absolventů právnické fakulty – ať již podnikajících jako advokátů či zaměstnaných ve velkých společnostech či pracujících na úřadech – budou právě podnikatelé s ekonomickým vzděláním tvořit nezanedbatelnou část jejich klientů. Naučit se vnímat částečně odlišný styl myšlení, jiné priority i jisté odchylky v terminologii, tak může být pro obě strany zajímavým bonusem, který v rámci zpracování projektu v SPI studenti získají.

68 Blíže viz *Masarykova univerzita: transfer znalostí a technologií* [online]. Masarykova univerzita [cit. 21. 1. 2012]. Dostupné z: http://www.muni.cz/research/knowledge_transfer/technology_transfer

Koncipování předmětu jako povinně volitelného v rámci daných fakult znamená, že je ukončen kolokviem.⁶⁹ Po odevzdání projektu do příslušné odevzdáárny v informačním systému Masarykovy univerzity probíhá u každého týmu obhajoba studie před komisí složenou ze zástupců obou fakult. Hodnotí se nejen naplnění jednotlivých bodů projektu dle zadání, důslednost, resp. preciznost jejich zpracování a úroveň případné realizovatelnosti, ale též kreativní přístup a aktuálnost tématu. V rámci kolokvia probíhá po vstupní prezentaci projektu ze strany řešitelského týmu diskuse mezi vyučujícími a skupinou studentů, kteří pracovali na stejném projektu. V rámci této diskuse musí každý ze studentů prokázat aktivní zapojení do řešení jednotlivých úkolů a orientovat se v projektovém záměru své skupiny (týmu).

Následné ověřování kvality předmětu a výuky (zpětná vazba) probíhá za využití výsledků studentské ankety z informačního systému Masarykovy univerzity, výsledků ankety absolventů Masarykovy univerzity a zhodnocením kvality vypracovaných projektů.

⁶⁹ Hodnocení vyučujících tedy ústí v rozhodnutí, zda předmět je absolvován (hodnocení P - „prospěl“), nebo není (hodnocení N - „neprospěl“).

7 Příloha I: Pravidla lidskoprávního moot courtu

Zuzana Melcrová

Preamble

Lidskoprávní moot court je soutěž, jejímiž hlavními cíli jsou zvýšení sociální odpovědnosti participujících studentů v souvislosti s právní ochranou lidských práv, rozvoj jejich lidskoprávní senzitivity a posílení jejich zájmu o problematiku lidských práv všeobecně.

Účelem Lidskoprávního moot courtu je současně zlepšení schopnosti týmové spolupráce, prezentačních dovedností, argumentačních schopností, kritického myšlení, písemného projevu, strategického myšlení a schopnosti analýzy studentů práv.

1. Úvodní ustanovení

1.1. Lidskoprávní moot court

Lidskoprávní moot court (dále jen „LPmoot“ nebo „soutěž“) je celostátní soutěž mezi týmy studentů právnických fakult vysokých škol v České republice (dále jen „právnická fakulta“ nebo „participující právnická fakulta“) na bázi simulovaného soudního procesu. V rámci tohoto simulovaného soudního procesu bude projednán případ vytvořený Pořadatelem LPmootu (dále jen „případ“).

1.2. Přílohou těchto pravidel jsou následující dokumenty:

- Vzorová pravidla průběhu fakultních kol (dále jen „Pravidla FK“), která nemají závaznou povahu.
- Instrukce pro soudce (dále jen „Instrukce“), jež byly vytvořeny za účelem jednotného a přehledného systému hodnocení participujících studentů a jejich týmů; Instrukce jsou závazné pro všechny osoby, pro které jsou závazná Pravidla podle ustanovení 1.3. Pravidel.
- Časový harmonogram soutěže (dále jen „Časový harmonogram“), jehož vytvoření a následné vyhlášení přísluší Organizačnímu výboru LPmootu.

1.3. Závaznost Pravidel

Pravidla jsou závazná pro Organizační výbor LPmootu, Pořadatele LPmootu, soutěžní týmy, soudce a všechny ostatní účastníky LPmootu po celou dobu jeho konání. Tímto ustanovením nejsou dotčeny pravomoci Pořadatele a Organizačního výboru podle ustanovení 3.1. a 3.2. těchto Pravidel.

2. Organizace LPmootu

2.1. Na organizaci LPmootu se podílí Pořadatel LPmootu a Organizační výbor

2.2. Pořadatel LPmootu

Pořadatelem LPmootu je Liga lidských práv.

2.3. Organizační výbor

2.3.1. Organizační výbor se skládá z fakultních koordinátorů a z Pořadatele.

2.3.2. Organizační výbor přijímá rozhodnutí nadpoloviční většinou všech svých členů. V případě rovnosti hlasů při rozhodování Organizačního výboru, nebo pokud Organizační výbor nerozhodne v přiměřené době, rozhodne Pořadatel, a to i v případě, že k takovému rozhodnutí nemá podle Pravidel pravomoc.

2.3.3. Fakultními koordinátory jsou zástupci jednotlivých participujících právnických fakult.

3. Interpretace a změna Pravidel

3.1. Interpretace Pravidel

3.1.1. Závaznou interpretaci Pravidel podává Pořadatel. Návrh na podání závazné interpretace Pravidel může Pořadateli předložit Organizační výbor, kdykoliv to bude považovat za nutné nebo žádoucí.

3.1.2. Participující týmy mohou kdykoliv v průběhu soutěže požádat Pořadatele o závaznou interpretaci ustanovení Pravidel, která se jim budou zdát nejasná, nebo budou z jakéhokoliv důvodu dle jejich názoru vyžadovat interpretaci.

3.1.3. Závaznou interpretaci Pravidel Pořadatel, pokud to bude považovat za vhodné, zveřejní na webových stránkách LPmootu www.llp.cz/LPmoot (dále jen webové stránky) a zároveň ji rozešle všem participujícím týmům.

3.2. Změna pravidel

3.2.1. Změna Pravidel je vyhrazena Pořadateli.

3.2.2. V případě, že Pořadatel využije svého práva změnit tato Pravidla, zašle neprodleně jejich aktuální změněné znění všem členům Organizačního výboru. Aktuální znění Pravidel vyhlásí Pořadatel bez zbytečného odkladu na webových stránkách a zároveň jej rozešle všem participujícím týmům.

4. Podmínky účasti na LPmootu

4.1. LPmootu se jako člen soutěžního týmu může zúčastnit pouze student, který:

- navštěvuje některou z forem studia na právnické fakultě univerzity v České republice a
- přihlásí se do LPmootu jako člen soutěžního týmu.

4.2. Složení soutěžních týmů

Soutěžní tým musí být složen z minimálně dvou a maximálně čtyř studentů.

4.3. Kouč

4.3.1. LPmootu se jako kouč může zúčastnit osoba, která má k této činnosti dostatečné odborné i osobnostní předpoklady (např. studenti doktorského studia).

4.3.2. Každý tým může mít k dispozici nejvýše jednoho kouče.

4.3.3. Pokud mají týmy kouče, jsou povinny jej nahlásit Organizačnímu výboru. Totéž platí v případě změny kouče, nebo pokud daná osoba koučem týmu být přestala.

4.4. Pravidla externí pomoci týmům při vytváření písemných podání a přípravě na ústní část

4.4.1. Každý tým je povinen vyhledávat a zpracovávat své faktické i právní argumenty bez pomoci jiných osob, které nejsou členy týmu nebo koučem týmu.

4.4.2. Úkolem kouče je být týmu nápomocen při zpracovávání písemného podání a přípravě na ústní část soutěže; pomoc kouče je limitována na následující činnosti:

- Všeobecné rady týkající se základních právních principů, přičemž se nejedná o pomoc s vyhledáním, výkladem či aplikací existující právní úpravy:
 - Obecné instrukce ohledně relevantních zdrojů a metod vyhledávání;
 - Obecné rady týkající se techniky psaní písemných podání;
 - Obecné rady týkající se způsobu prezentace argumentů;
 - Obecná doporučení ohledně organizace a struktury argumentů týmu jak v písemných podáních, tak při ústní prezentaci;
 - Obecné zhodnocení kvality argumentů týmu;
 - Rady a doporučení ohledně interpretace těchto Pravidel a
 - rady a doporučení týkající se celkové strategie týmu v soutěži.

4.4.3. Je zakázána jakákoliv pomoc kouče, která by měla za následek, že by písemné podání nebo ústní prezentace nebyly originální prací členů týmu.

4.4.4. Způsob vzájemného přiřazení týmů a koučů je ponechán na vůli každé participující právnické fakulty.

4.5. Pravidla vzájemné pomoci mezi týmy

4.5.1. Týmům, a to včetně těch, které nepostoupily do celostátního kola, je zakázáno si navzájem pomáhat a radit, především formou konzultace argumentů, společných nácviků na ústní část soutěže, poskytnutím svého písemného podání v jakémkoliv stádiu rozpracovanosti či hotového písemného podání (dále jen „písemné podání“), poznámek či rešerše, vztahujících se k případu, jinému soutěžnímu týmu nebo jeho koučovi.

4.5.2. Týmy nesmí nahlížet do písemných podání a poznámek jiného týmu, pokud k tomu nejsou oprávněny těmito Pravidly nebo přímo Organizačním výborem nebo Pořadatelem.

4.5.3. Své písemné podání smí týmy poskytnout pouze svému kouči a nesmí jej jakýmkoliv způsobem zveřejnit, vyjma případů, kdy by takové zveřejnění bylo v souladu s Pravidly.

4.5.4. Týmy mohou zahrnout do své ústní argumentace i argumenty jiného týmu, se kterými se seznámily v souladu s těmito Pravidly.

4.5.5. Návčiků na ústní část soutěže se mohou zúčastnit jen členové týmu spolu s jejich koučem.

5. Registrace

5.1. Registrace týmů a změna složení týmu

5.1.1. Týmy, které mají zájem zúčastnit se LPmootu, se musí do časového okamžiku stanoveného Časovým harmonogramem zaregistrovat prostřednictvím vyplnění registračního formuláře pro týmy, zveřejněného na webových stránkách LPmootu, a jeho následného zaslání na e-mail LPmoot@lp.cz. V registračním formuláři je stanoveno, které údaje jsou týmy povinny vyplnit, aby byla jejich přihláška platná.

5.1.2. Složení týmu lze měnit až do časového okamžiku stanoveného Časovým harmonogramem. Po tomto okamžiku již složení týmu měnit nelze, s výjimkou snížení počtu členů týmu odstoupením některého nebo některých členů týmu ze soutěže podle ustanovení 5.5.2. Pravidel.

5.2. Registrační poplatek

LPmoot nemá stanoven žádný registrační poplatek.

5.3. Registrační číslo

Týmy, které se včas zaregistrují podle ustanovení 5.1.1. Pravidel, dostanou registrační číslo, které budou používat při jakékoliv komunikaci s Organizačním výborem nebo Pořadatelem. Organizační výbor, Pořadatel a soudci jsou povinni při jakékoliv komunikaci s týmy používat pro jejich identifikaci jejich registrační číslo.

5.4. Změny údajů

Týmy jsou povinny neprodleně nahlásit jakékoliv změny údajů, které jsou povinně uváděny při registraci týmu. Týmy jsou dále povinny bez zbytečného odkladu nahlásit změny složení týmu včetně snížení počtu jeho členů podle ustanovení 5.1.2. v souvislosti s ustanovením 5.5.2. Pravidel.

5.5. Odstoupení z LPmootu

5.5.1. Týmy mohou kdykoliv od okamžiku jejich registrace až do termínu odevzdání písemných podání prohlásit, že z LPmootu odstoupí. Po tomto termínu již nelze ze soutěže odstoupit. Tým, který hodlá ze soutěže odstoupit, je povinen tento úmysl oznámit Organizačnímu výboru na e-mail LPmoot@llp.cz. Okamžikem odstoupení týmu ze soutěže je okamžik doručení oznámení Organizačnímu výboru podle předchozí věty. Po odstoupení ze soutěže již nelze účast na soutěži obnovit.

5.5.2. Ze soutěže mohou odstoupit i jednotliví členové týmu, a to kdykoliv v průběhu soutěže. Tým, z něhož tyto členové vystoupili, se může nadále soutěže účastnit, pokud čítá minimálně dva členy. Účast na soutěži osoby, která odstoupila ze soutěže podle tohoto odstavce, již nelze obnovit.

6. Soudci

6.1. Odborné nároky na soudce a výběr soudců

Soudcem celostátního kola se může stát pouze osoba s dostatečnou odbornou kvalifikací a odbornými zkušenostmi z oblasti práva. Výběr soudců celostátního kola zajistí Pořadatel.

6.2. Vázanost soudců Instrukcemi pro soudce

Soudci celostátního kola jsou vázáni Instrukcemi pro soudce, které jsou přílohou těchto Pravidel. Pro soudce fakultních kol, pokud se budou konat, je použití Instrukcí doporučeno.

7. Případ

7.1. Zveřejnění případu

Případ bude zveřejněn v souladu s Časovým harmonogramem.

7.2. Vyjasnění a oprava případu

7.2.1. Vyjasnění případu

Pořadatel může v rámci časového úseku stanoveného v Časovém harmonogramu poskytnout vyjasnění případu, která bude považovat za nutná či vhodná. Účelem vyjasnění případu je pomoci týmům při jeho interpretaci.

7.2.2. Oprava případu

Pořadatel může v rámci časového úseku stanoveného v Časovém harmonogramu opravit nebo změnit některé skutečnosti uvedené v případě.

7.2.3. Zveřejnění vyjasnění a oprav případu

Pořadatel zveřejní veškeré provedené úpravy, opravy, změny i vyjasnění případu na webových stránkách LPmootu, a to v době stanovené Časovým harmonogramem.

7.3. Práce s případem a interpretace případu soutěžními týmy

7.3.1. Týmy mohou při vytváření a prezentaci svých argumentů vycházet pouze ze skutečností a faktů, které jsou uvedeny v případě a v případných vyjasněních a změnách podle ustanovení 7.2. Pravidel.

7.3.2. Rozsahem skutečností a faktů případu a případných vyjasnění a změn podle ustanovení 7.2. Pravidel jsou vázány i ostatní osoby, pro které jsou tato Pravidla závazná. Tímto nejsou dotčeny pravomoci Pořadatele podle ustanovení 7.2.1. a 7.2.2. Pravidel.

8. Průběh LPmootu

8.1. Obecná ustanovení

8.1.1. Fakultní a celostátní kolo LPmootu

8.1.1.1. LPmoot se uskuteční nejvýše ve dvou kolech - fakultním a celostátním.

8.1.1.2. Fakultní kolo a jiná procedura výběru týmů, postupujících do celostátního kola

Uspořádání fakultního kola LPmootu (dále jen „fakultní kolo“) je dobrovolné. Každé z participujících právnických fakult je dána možnost zvolit pro výběr týmů postupujících do celostátního kola LPmootu jinou proceduru, než je konání fakultního kola (dále také jen „jiná procedura výběru“). Tato procedura nesmí být v rozporu s těmito Pravidly. V případě konání fakultního kola mohou právnické fakulty využít Pravidla FK, která jsou přílohou těchto Pravidel. V případě, že právnická fakulta pořádající fakultní kolo nevyužije Pravidla FK a stanoví pro průběh fakultního kola pravidla vlastní, tato pravidla nesmí být v rozporu s těmito Pravidly.

8.1.1.3. Celostátní kolo

Celostátního kola LPmootu (dále jen „celostátní kolo“) se zúčastní týmy studentů, které postoupily z fakultních kol, nebo které byly vybrány za týmy postupující do celostátního kola jednotlivými participujícími právnickými fakultami pomocí jiné procedury podle ustanovení 8.1.1.2. Pravidel.

8.1.2. Počet týmů, které se mohou zúčastnit LPmootu

Počet týmů, které se mohou zúčastnit LPmootu, není omezen.

8.1.3. Počet týmů, které mohou postoupit do celostátního kola

Do celostátního kola LPmootu postoupí maximálně dva týmy z každé participující právnické fakulty. Týmy, které postoupí do celostátního kola, budou určeny podle výsledků fakultního kola, nebo na základě jiné procedury výběru postupujících týmů podle ustanovení 8.1.1.2. Pravidel, přičemž tento výběr a jeho způsob je ponechán v kompetenci jednotlivých participujících právnických fakult.

8.1.4. Náhradníci

8.1.4.1. Každá participující právnická fakulta vybere kromě týmů postupujících do celostátního kola také maximálně dva týmy, které budou

náhradníky, pokud to s ohledem na počet přihlášených týmů do LPmootu na dané právnické fakultě bude možné.

8.1.4.2. V případě, že do celostátního kola postoupí lichý počet týmů, Pořadatel losem vybere minimálně jeden tým z náhradníků navržených právnickými fakultami podle předchozího bodu tak, aby počet týmů, které se mají utkat v celostátním kole, byl sudý. V případě, že by se některý z týmů, které postoupily do celostátního kola, nemohl z jakýchkoliv důvodů zúčastnit celostátního kola, nastoupí na jeho místo některý z náhradníků, kterého vybere Pořadatel losem. Podle předchozí věty se nepostupuje, pokud by se Pořadatel o tom, že se některý z týmů, které postoupily do celostátního kola, tohoto kola nezúčastní, dozvěděl v příliš krátkém časovém úseku před konáním celostátního kola. V takovém případě bude Pořadatel postupovat podle ustanovení 8.3.13.3. Pravidel. Výklad pojmu „příliš krátký časový úsek“ náleží Pořadateli, který při jeho interpretaci vezme v úvahu veškeré relevantní okolnosti konkrétního případu.

8.1.5. Ústní a písemná část

Celostátní kolo LPmootu se skládá z ústní a písemné části.

Pravidla průběhu fakultních kol, pokud budou konána, nebo jiné procedury výběru jsou ponechána na vůli participujících právnických fakult, s výjimkou případů, kdy tato Pravidla stanoví jinak.

8.2. Písemná část LPmootu

8.2.1. Odevzdání písemných podání

8.2.1.1. Každý tým, který se zaregistroval do soutěže, musí vypracovat a odevzdat dvě písemná podání, tedy ve prospěch obou stran sporu. Termín odevzdání písemného podání je stanoven Časovým harmonogramem.

8.2.1.2. Písemná podání budou zaslána v elektronické podobě na e-mail LPmoot@lp.cz a následně také na e-mail příslušného fakultního koordinátora. Rozhodujícím časem odevzdání písemných podání pro účely předchozího odstavce je okamžik, kdy byla písemná podání odeslána na e-mail LPmoot@lp.cz. V předmětu výše uvedených e-mailů bude uvedeno pouze „LPmoot“ a následně registrační číslo týmu.

8.2.1.3. Odevzdaná písemná podání nebudou moci být až do skončení soutěže dále jakýmkoliv způsobem měněna ani upravována.

8.2.2. Úprava písemných podání

8.2.2.1. Písemná podání mohou mít maximální rozsah 3000 znaků počítaných včetně mezer. Minimální rozsah písemných podání není stanoven. Do stanoveného rozsahu se nepočítá úvodní strana a seznam zdrojů. Do stanoveného rozsahu se počítají citace uvedené v textu i ve formě poznámky pod čarou.

8.2.2.2. Argumenty, myšlenky a jiná tvrzení, které jsou obsaženy v písemných podáních a nejsou originálním výtvozem členů týmů, musí být řádně citovány. Forma citace není Pravidly předepsána, je však nutné použít takovou formu citace, která umožňuje jednoznačnou identifikaci zdroje a jeho zpětné dohledání. Citace bude uvedena buď přímo v textu, nebo formou poznámky pod čarou.

8.2.2.3. Písemná podání je možné odevzdat buď ve formátu Microsoft Word s příponou DOC nebo v PDF formátu. V jiném formátu nebudou písemná podání přijata.

8.2.2.4. Písemné podání ve prospěch jedné ze stran sporu a písemné podání ve prospěch druhé ze stran sporu musí být obsažena ve dvou různých dokumentech. Všechny části jednotlivých písemných podání za každou ze stran sporu musí být obsaženy v jednom dokumentu. Názvy souborů obsahujících elektronickou podobu písemných podání v sobě musí obsahovat registrační číslo týmu a označení podání, o které ze stran sporu se jedná.

8.2.3. Obsah písemných podání

8.2.3.1. Písemná podání musí obsahovat:

- úvodní stranu;
- text podání;
- seznam zdrojů.

8.2.3.2. Úvodní strana

Úvodní strana musí obsahovat registrační číslo týmu, identifikaci stran sporu a dále označení, za kterou ze stran sporu je dané písemné podání podáváno.

8.2.3.3. Text podání

Velikost, styl písma a další parametry, týkající se formální úpravy textu podání, jsou ponechány na vůli soutěžních týmů. Řádkování nesmí být menší než 1,5 a větší než 2,0.

8.2.3.4. Seznam zdrojů

Seznam zdrojů musí být proveden tak, aby bylo možné jednoznačně identifikovat prameny, z nichž soutěžní týmy při tvorbě písemných podání vycházely, a zpětně tyto prameny dohledat.

8.2.4. Hodnocení písemných podání v rámci celostátního kola LPmootu

8.2.4.1. Hodnocení písemných podání probíhá nejprve v rámci fakultních kol nebo jiné procedury výběru týmů postupujících do celostátního kola, přičemž toto hodnocení bude relevantní pouze pro účely fakultních kol nebo jiné procedury výběru a je ponecháno na vůli participujících právnických fakult. Písemná podání týmů, které postoupí do celostátního kola, budou hodnocena znovu v rámci celostátního kola a pouze toto hodnocení bude relevantní pro celostátní kolo.

8.2.4.2. Písemná podání budou hodnocena soudci určenými k hodnocení písemných podání. V rámci fakultních kol či jiné procedury výběru týmů postupujících do celostátního kola je výběr těchto soudců ponechán na fakultních koordinátorech. V rámci celostátního kola budou písemná podání hodnocena soudci, které vybere Pořadatel. Písemná část a ústní část celostátního kola musí být hodnoceny různými soudci.

8.2.4.3. Za jedno písemné podání lze získat maximální počet 40 bodů, za obě písemná podání lze tedy získat maximální počet 80 bodů.

8.2.4.4. Počet bodů udělených týmům za písemná podání jim bude Organizačním výborem oznámen nejpozději do dne stanoveného v Časovém harmonogramu. Zpětnou vazbu k písemným podáním obdrží týmy až po skončení soutěže.

8.2.4.5. Kritéria, způsob a pravidla hodnocení písemných podání jsou obsažena v Instrukcích pro soudce.

8.2.4.6. Hodnocení písemných podání podle tohoto ustanovení je závazné pouze pro celostátní kolo soutěže. Pro fakultní kola, pokud budou konána, a jinou proceduru výběru, je toto ustanovení o hodnocení písemných podání pouze doporučením.

8.2.5. Závaznost úpravy písemné části LPmootu

Kapitola 8.2. týkající se písemné části LPmootu je, vyjma ustanovení 8.2.4. zabývajících se hodnocením písemných podání, závazná pro celostátní kolo, fakultní kola (pokud budou konána) i jinou proceduru výběru. Pro fakultní kola a jinou proceduru výběru je však závazné ustanovení 8.2.4.4. věta druhá.

8.3. Ústní část celostátního kola LPmootu

8.3.1. Obecná ustanovení

8.3.1.1. Celostátní kolo vyhláší a den a místo jeho konání určuje Pořadatel. Tyto údaje jsou obsaženy v Časovém harmonogramu. O dalších technických a organizačních záležitostech, týkajících se celostátního kola, rozhoduje taktéž Pořadatel.

8.3.2. Základní kola a finále

8.3.2.1. Celostátní kolo se skládá ze základních kol a finále.

8.3.2.2. V základních kolech vystoupí každý soutěžní tým pouze za jednu ze stran sporu. Organizační výbor určí a následně sdělí týmům v termínu stanoveném v Časovém harmonogramu, za kterou ze stran sporu a proti kterému týmu vystoupí.

8.3.2.3. Organizační výbor poté, co provede párování podle předchozího odstavce, zašle soutěžním týmům písemné podání jejich soupeře, a to pouze za tu stranu sporu, proti které soutěžní tým vystoupí. Zaslání písemných podání bude uskutečněno elektronicky v termínu stanoveném Časovým harmonogramem.

8.3.2.4. Do finále celostátního kola LPmootu postoupí dva týmy, které se zúčastnily ústní části celostátního kola soutěže a získaly v rámci celostátního kola nejvyšší celkový počet bodů. Celkový počet bodů bude určen součtem bodů, které byly týmům uděleny za jejich písemné podání v rámci písemné části celostátního kola, a bodů, které týmy získaly za prezentaci v ústní části celostátního kola.

8.3.2.5. Ve finále vystoupí soutěžní týmy, které do něho postoupily, pouze za jednu ze stran sporu. O tom, za kterou ze stran sporu budou týmy argumentovat, bude rozhodnuto losem po vyhlášení finalistů. Následně bude týmům postupujícím do finále předáno písemné podání jejich soupeře v tištěné podobě, a to pouze za tu stranu sporu, proti které tým vystoupí. Pro přípravu na finále bude týmům ponechána hodina času, během níž se týmy nesmí radit s žádnou jinou osobou kromě jejich kouče.

8.3.3. Vítěz soutěže, výherce písemného podání a nejlepší řečník

8.3.3.1. Vítězem LPmootu se stane výherce finále celostátního kola LPmootu. O tom, který tým vyhrál finále, rozhodne panel soudců rozhodujících finále, přičemž při svém rozhodování bude brát v úvahu pouze výkon týmů ve finále, nikoliv jejich předchozí výkony v základních kolech či bodové ohodnocení jejich písemných podání.

8.3.3.2. Vedle vítěze LPmootu podle předchozího ustanovení bude dále určen tým, jehož písemné podání bylo ohodnoceno nejvyšším počtem bodů v rámci celostátního kola. Výherce písemného podání podle předchozí věty určí Pořadatel. Výhercem písemného podání se může stát i tým, který postoupil do celostátního kola, ale nezúčastnil se jej z omluvitelných důvodů podle ustanovení 8.3.13.1. Pravidel.

8.3.3.3. Panel soudců rozhodujících v ústní části celostátního kola po skončení finále vzájemnou dohodou určí nejlepšího řečníka soutěže. Nejlepším řečníkem soutěže může být stanoven člen kteréhokoli týmů zúčastněného v celostátním kole.

8.3.4. Prezentace argumentů

V rámci ústní části musí prezentovat argumenty týmu minimálně jeden jeho člen, maximálně všichni členové. Každý tým má pro prezentaci svých argumentů celkový čas 25 minut.

Do času pro prezentaci argumentů týmu se počítá i čas poskytnutý pro repliku, v trvání, které si každý tým určí před začátkem ústního kola. Na repliku je doporučeno si rezervovat maximálně 5 minut a minimálně 1 minutu celkového času podle předchozího odstavce. Po určení času, který si tým vyhrazuje pro repliku, již nelze rozdělení času v průběhu ústního kola měnit.

8.3.5. Poradce

Člen nebo členové týmu, kteří prezentují při ústní části soutěže, mohou mít k dispozici jednoho člena týmu jako poradce.

8.3.6. Průběh ústní části celostátního kola

V úvodu ústní části bude nejprve soudci uveden spor, o němž se bude jednat. Následně bude vyzván tým představující žalobce, aby přednesl své argumenty. Po uplynutí času, který je týmu stanoven pro prezentaci jeho argumentů, dostane slovo druhý tým zastupující žalovaného. Poté týmy přednesou svou repliku, a to v pořadí žalobce a žalovaný. Tým zastupující žalobce může ve své replice reagovat pouze na argumenty a skutečnosti, které druhý tým zastupující žalovaného ve své prezentaci použil. Tým zastupující žalovaného může ve své replice reagovat pouze na argumenty a skutečnosti, které zazněly v replice žalobce.

Soudci mohou svými dotazy vstupovat do prezentace týmů, a to kromě času, který si týmy vyhradily pro repliku. Soudci nesmí do prezentace týmu jako celku zasahovat v prvních dvou minutách prezentace prvního řečníka týmu a v poslední minutě prezentace posledního řečníka týmu. Pokud za tým prezentuje pouze jeden řečník, soudci nesmí do jeho prezentace zasahovat v prvních 2 minutách a v poslední minutě jeho prezentace.

8.3.7. Komunikace v průběhu ústní části celostátního kola

Všichni členové týmu, účastníci se ústní části jako řečníci nebo poradci, spolu smí v jejím průběhu komunikovat, avšak pouze takovým způsobem, aby nerušili průběh ústní části. Je zakázána jakákoliv forma komunikace mezi členy týmu, kteří se účastní ústní části jako řečníci nebo poradci, a kteroukoliv osobou přítomnou v místnosti v průběhu ústní části, vyjma soudců, kteří ústní část rozhodují. Členové týmu, kteří v daný okamžik neprezentují argumenty týmu, nesmí se soudci, rozhodujícími ústní část, jakýmkoliv způsobem komunikovat, pokud k tomu nebudou soudci vyzváni.

8.3.8. Způsob prezentace a možnosti argumentace

8.3.8.1. Člen týmu, který prezentuje, může dle svého uvážení zvolit, zda bude při prezentaci sedět nebo stát.

8.3.8.2. Soutěžní týmy mohou ve svých prezentacích použít i argumenty, které nejsou obsaženy v jejich písemných podáních. Týmy by měly reagovat na argumenty protistrany, nemusí se však věnovat všem argumentům, které od jejich soupeře zazněly během jeho prezentace nebo byly obsaženy v jeho písemném podání.

8.3.9. Zákaz nevhodného chování v průběhu ústní části

Týmy nesmí v průběhu ústní části rušit její průběh, používat vulgární výrazy, osočovat soudce či členy druhého týmu nebo se jiným způsobem nevhodně chovat.

8.3.10. Porada soudců a zpětná vazba

8.3.10.1. Po skončení ústní části musí všichni přítomní opustit místnost a nechat soudcům prostor k poradě. Poté jsou týmy spolu s jejich kouči soudci opět pozváni dovnitř, aby bezprostředně po skončení ústního kola obdržely zpětnou vazbu. Pravidla a omezení poskytování zpětné vazby jsou obsažena v Instrukcích pro soudce. Toto ustanovení je závazné i pro fakultní kola, pokud budou konána, či jinou proceduru výběru.

8.3.10.2. Po skončení finále se soudci odeberou k poradě. Poté, co rozhodnou o tom, který tým ve finále zvítězil, sdělí své rozhodnutí Pořadateli nebo Organizačnímu výboru. Zpětná vazba po skončení finále nenásleduje, což nevylučuje možnost podat zpětnou vazbu po vyhlášení celkových výsledků soutěže.

8.3.11. Veřejnost

8.3.11.1. Na ústní části může být přítomna veřejnost, tedy osoby, které se neúčastní soutěže jako členové soutěžních týmů, kouči, soudci a členové Organizačního týmu.

8.3.11.2. Veřejnost nesmí jakýmkoliv způsobem rušit průběh ústní části. V případě nedodržení tohoto pravidla může být kterákoliv osoba účastnící se ústní části jako veřejnost z místnosti vykázána členem Organizačního výboru nebo předsedou senátu, který ústní část rozhoduje.

8.3.12. Přítomnost týmů a jejich koučů na ústní části, na níž tyto týmy neprezentují

Na základních kolech celostátního kola mohou být přítomni pouze členové těch týmů, které se daného základního kola účastní, a jejich kouči.

Finále celostátního kola mohou jako veřejnost přihlížet i členové týmů, které do něho nepostoupily, včetně jejich koučů.

8.3.13. Neúčast na ústní části

8.3.13.1. Případnou neúčast na ústní části, na kterou byl soutěžní tým řádně pozván, je nutné oznámit nejpozději do okamžiku stanoveného Časovým harmonogramem Organizačnímu výboru nebo Pořadateli. Pokud není možné oznámit svou neúčast na ústní části včas podle předchozí věty, je tak tým povinen učinit bez zbytečného odkladu poté, co se dozví o nemožnosti zúčastnit se ústní části. Pokud tým oznámí svou neúčast na ústní části do okamžiku stanoveného Časovým harmonogramem podle první věty tohoto odstavce, nebo věrohodně prokáže, že tak nemohl učinit z vážných důvodů nezávislých na jeho vůli, a zároveň svou neúčast zdůvodní důvody, které Pořadatel posoudí jako omluvitelné a dostatečně závažné, písemná podání tohoto týmu budou zahrnuta do hodnocení nejlepšího písemného podání podle ustanovení 8.3.3.2. Pravidel. Tento tým se však nemůže stát vítězem LPmootu podle ustanovení 8.3.3.1. Pravidel.

8.3.13.2. Pokud se některý z členů týmu nebude moci zúčastnit ústní části, tým může v ústní části soutěžit, jestliže za něj vystoupí minimálně jeden jeho člen. Neúčast člena nebo členů týmu na ústní části podle předchozí věty není nutné oznamovat, pokud bude účast týmu na ústní části zachována.

8.3.13.3. V případě, že by se některý z týmů, které postoupily do celostátního kola a měly se jej zúčastnit, nemohl celostátního kola zúčastnit a tuto skutečnost by se Organizační výbor nebo Pořadatel dozvěděli v příliš krátkém časovém úseku před samotným konáním celostátního kola, že by již nebylo možné využít náhradníka podle ustanovení 8.1.4. Pravidel:

- bude před konáním celostátního kola určen tým, který v rámci celostátního kola vystoupí v ústní části dvakrát, přičemž výběr týmu provede Pořadatel losem; v takovém případě se týmu do celkového hodnocení započítají pouze body získané za první prezentaci v ústní části; nebo
- tým nebo týmy, které by tímto způsobem ztratily svou protistranu v ústní části, vystoupí se svými argumenty samy, tedy bez druhé strany sporu.

Rozhodnutí, která z výše uvedených variant budou v případě, že by nastala situace popsaná v tomto ustanovení, použita, přísluší Pořadateli, který oznámí své rozhodnutí týmům soutěžícím v celostátním kole nejdéle před začátkem celostátního kola. Výklad pojmu „příliš krátký časový úsek“ náleží Pořadateli, který při jeho interpretaci vezme v úvahu veškeré relevantní okolnosti konkrétního případu.

8.3.14. Hodnocení ústní části

8.3.14.1. Tým může za ústní prezentaci dostat maximální počet 50 bodů. Body, které tým získá za ústní prezentaci, se vynásobí koeficientem 2,6. Výsledný počet bodů za ústní část je číslo, které vyjde vynásobením koeficientu a původního počtu bodů za ústní prezentaci dle předchozí věty.

8.3.14.2. Kritéria, způsob a pravidla hodnocení ústní části jsou obsaženy v Instrukcích pro soudce.

9. Porušení Pravidel a jeho důsledky

9.1. Dohled nad dodržováním Pravidel a pravomoc k rozhodování o porušení Pravidel a jeho důsledcích

9.1.1. Na dodržování Pravidel dohlíží Pořadatel a Organizační výbor. V případě, že se kterýkoliv ze členů Organizačního výboru dozví o skutečnosti, která by mohla znamenat porušení Pravidel týmem nebo jeho členem, koučem nebo jinou osobou vázanou Pravidly, bez zbytečného odkladu o tom vyrozumí Pořadatele.

9.1.2. O tom, zda bylo porušeno některé ustanovení těchto Pravidel a jakým způsobem a v jakém rozsahu bude toto porušení postihnuto, rozhoduje Pořadatel. Pořadatel může tým potrestat napomenutím, udělením trestných bodů nebo diskvalifikací ze soutěže a je přitom vázán ustanoveními kapitoly 9.2. o jednotlivých porušeních Pravidel a jejich penalizaci. To však nebrání Pořadateli potrestat dle svého uvážení i jiná porušení Pravidel než ta, která jsou uvedena v kapitole 9.2. Pravidel.

9.1.3. V případě, že byl Pořadatel na možné porušení Pravidel upozorněn Organizačním výborem podle předchozího odstavce, zpraví Organizační výbor o tom, zda v daném případě shledal porušení Pravidel a jaká přijal opatření.

9.2. Jednotlivá porušení Pravidel a jejich penalizace

9.2.1. Přesáhnutí maximálního povoleného rozsahu písemných podání podle ustanovení 8.2.2.1. Pravidel bude penalizováno ztrátou bodů v maximální výši 10 bodů za jedno podání a 20 bodů, pokud bude maximální povolený rozsah přesažen u obou podání.

9.2.2. Porušení pravidel o externí pomoci týmům podle ustanovení 4.4. Pravidel bude penalizováno ztrátou bodů v maximální výši 30 bodů. V případě závažného porušení ustanovení 4.4. Pravidel může Pořadatel rozhodnout o diskvalifikaci týmu z LPmootu.

9.2.3. Porušení ustanovení 8.3.9. Pravidel, zakazující nevhodné chování v průběhu ústní části, může být penalizováno ztrátou bodů v maximální výši 15 bodů.

9.2.6. Pokud se tým nezúčastní ústní části celostátního kola, aniž by tuto skutečnost oznámil včas, tedy do termínu stanoveného v Časovém harmonogramu podle ustanovení 8.3.13.1. Pravidel, a zároveň tým věrohodně neprokáže, že tak neučinil z vážných a na své vůli nezávislých důvodů, bude diskvalifikován ze soutěže. Pokud důvody neúčasti na ústní části nebudou Pořadatelem posouzeny jako omluvitelné a dostatečně závažné, tým bude diskvalifikován ze soutěže i v případě, že by nemohl být diskvalifikován podle první věty tohoto odstavce.

9.2.7. Neodevzdání písemných podání do termínu stanoveného Časovým harmonogramem jako nejzazší termín odevzdání písemných podání bude penalizováno diskvalifikací týmu z účasti na LPmootu.

8 Příloha II: Vzorová pravidla průběhu fakultních kol moot courtu

1. Úvodní ustanovení

1.1. V případě, že právnická fakulta participující na LPmootu uskuteční fakultní kolo, může se toto fakultní kolo řídit těmito pravidly.

1.2. Použití Pravidel LPmootu

Otázky, které nejsou upraveny těmito Vzorovými pravidly průběhu fakultních kol (dále jen „Pravidla FK“), zejména podmínky účasti na LPmootu včetně pravidel externí pomoci týmům a vzájemné pomoci mezi týmy, vyjasnění a opravy případu, interpretace případu a práce s případem, registrace, odevzdání, úpravy, obsahu a hodnocení písemných podání a porušení těchto pravidel i Pravidel LPmootu, jejichž ustanovení budou v rámci fakultního kola použita, a jeho důsledků, se řídí přiměřeně příslušnými ustanoveními Pravidel LPmootu.

1.3. Písemná a ústní část fakultního kola

Fakultní kolo má písemnou a ústní část.

2. Soudci

2.1. Výběr soudců fakultního kola

Soudci, kteří budou rozhodovat fakultní kolo, budou vybráni příslušnou právnickou fakultou, resp. fakultním koordinátorem. V tomto ohledu může být právnické fakultě nápomocný Organizační výbor a Pořadatel.

2.2. Rozhodování fakultního kola samosoudcem nebo senátem

Fakultní kolo bude rozhodováno buď samosoudcem, nebo senátem soudců. Tuto skutečnost určí právnická fakulta, resp. fakultní koordinátor participující na LPmootu, na níž se bude konat fakultní kolo (dále jen „příslušná právnická fakulta“).

3. Písemná část fakultního kola

Pro odevzdání, úpravu, obsah a hodnocení písemných podání se přiměřeně použijí Pravidla LPmootu.

4. Ústní část fakultního kola

4.1. Obecná ustanovení

Ústní část fakultního kola má pouze jedno kolo. Týmy vystoupí pouze za jednu ze stran sporu.

4.2. Párování

V dostatečném předstihu před konáním fakultního kola určí fakultní koordinátor, které týmy proti sobě v rámci fakultního kola vystoupí a zda budou zastávat pozici žalobce nebo žalovaného. Následně fakultní koordinátor rozešle týmům písemná podání jejich soupeřů, avšak pouze za tu stranu sporu, proti níž budou týmy v rámci ústní části argumentovat.

4.3. Prezentace argumentů

4.3.1. V rámci ústní části musí tým prezentovat své podání. Každý tým má pro prezentaci svých argumentů celkový čas 25 minut.

4.3.2. Do času pro prezentaci argumentů týmu se počítá i čas poskytnutý pro repliku v trvání, které si každý tým určí před začátkem ústního kola. Na repliku je doporučeno si rezervovat maximálně 5 minut a minimálně 1 minutu z celkového času podle předchozího odstavce. Po určení času, který si tým vyhrazuje pro repliku, již nelze rozdělení času v průběhu ústního kola měnit.

4.4. Koučové

Člen nebo členové týmu, kteří prezentují při ústní části soutěže, mohou mít k dispozici jednoho člena týmu jako kouče.

4.5. Průběh ústní části fakultního kola

4.5.1. V úvodu ústní části bude nejprve soudci uveden spor, o němž se bude jednat. Následně bude vyzván tým představující žalobce, aby přednesl své argumenty. Po uplynutí času, který je týmu stanoven pro prezentaci jeho argumentů, dostane slovo druhý tým zastupující žalovaného. Poté týmy přednesou svou repliku a to v pořadí žalobce a žalovaný. Tým zastupující žalobce může ve své replice reagovat pouze na argumenty a skutečnosti, které druhý tým zastupující žalovaného ve své prezentaci použil. Tým zastupující žalovaného může ve své replice reagovat pouze na argumenty a skutečnosti, které zazněly v replice žalobce.

4.5.2. Soudci mohou svými dotazy vstupovat do prezentace týmů a to kromě času, který si týmy vyhradily pro repliku. Soudci nesmí do prezentace týmu jako celku zasahovat v prvních dvou minutách prezentace prvního řečníka týmu a v poslední minutě prezentace posledního řečníka týmu. Pokud za tým prezentuje pouze jeden řečník, soudci nesmí do jeho prezentace zasahovat v prvních 2 minutách a v poslední minutě jeho prezentace.

4.6. Komunikace v průběhu ústní části fakultního kola

Všichni členové týmu, účastníci se ústní části jako řečníci nebo poradci, spolu smí v jejím průběhu komunikovat, avšak pouze takovým způsobem, aby nerušili průběh ústní části. Je zakázána jakákoliv forma komunikace mezi členy týmu, kteří se účastní ústní části jako řečníci nebo poradci, a kteroukoliv osobou přítomnou v místnosti v průběhu ústní části, vyjma soudců, kteří ústní část rozhodují. Členové týmu, kteří v daný okamžik neprezentují argumenty týmu, nesmí se soudci, rozhodujícími ústní část, jakýmkoliv způsobem komunikovat, pokud k tomu nebudou soudci vyzváni.

4.7. Způsob prezentace a možnosti argumentace

4.7.1. Člen týmu, který prezentuje, může dle svého uvážení zvolit, zda bude při prezentaci sedět nebo stát.

4.7.2. Soutěžní týmy mohou ve svých prezentacích použít i argumenty, které nejsou obsaženy v jejich písemných podáních. Týmy by měly reagovat na argumenty protistrany, nemusí se však věnovat všem argumentům, které od jejich soupeře zazněly během jeho prezentace nebo byly obsaženy v jeho písemném podání.

4.8. Zákaz nevhodného chování v průběhu ústní části

Týmy nesmí v průběhu ústní části rušit její průběh, používat vulgární výrazy, osočovat soudce či členy druhého týmu nebo se jiným způsobem nevhodně chovat.

4.9. Porada soudců a zpětná vazba

Po skončení ústní části musí všichni přítomní opustit místnost a nechat soudcům prostor k poradě. Poté jsou týmy spolu s jejich kouči soudci opět pozvány dovnitř, aby bezprostředně po skončení ústní části obdržely

zpětnou vazbu. Pravidla a omezení poskytování zpětné vazby jsou obsažena v Instrukcích pro soudce.

4.10. Veřejnost

4.10.1. Na ústní části může být přítomna veřejnost, tedy osoby, které se neúčastní soutěže jako členové soutěžních týmů, kouči, soudci a členové Organizačního týmu.

4.10.2. Veřejnost nesmí jakýmkoliv způsobem rušit průběh ústní části. V případě nedodržení tohoto pravidla může být kterákoliv osoba účastnící se ústní části jako veřejnost z místnosti vykázána členem Organizačního výboru nebo jakýmkoliv ze soudců, který ústní část rozhoduje.

4.11. Přítomnost týmů a jejich koučů na ústní části, na níž tyto týmy neprezentují

Týmy, jejichž členové na dané ústní části fakultního kola neprezentují, a jejich kouči, nemohou být na této ústní části přítomni.

4.12. Neúčast na ústní části

4.12.1. Případnou neúčast na ústní části fakultního kola je nutné oznámit fakultnímu koordinátorovi nejdéle jeden den před jeho konáním. Pokud není možné oznámit svou neúčast včas podle předchozí věty, je tak tým povinen učinit bez zbytečného odkladu poté, co se dozví o nemožnosti zúčastnit se ústní části.

4.12.2. Pokud se některý z členů týmu nebude moci zúčastnit ústní části, tým může v ústní části soutěžit, jestliže za něj vystoupí minimálně jeden jeho člen. Neúčast člena nebo členů týmu na ústní části podle předchozí věty, pokud bude účast týmu na ústní části zachována, není nutné oznamovat.

4.13. Hodnocení ústní části

4.13.1. Tým může za ústní prezentaci dostat maximální počet 50 bodů. Body, které tým získá za ústní prezentaci, se vynásobí koeficientem 2,6. Výsledný počet bodů za ústní část je číslo, které vyjde vynásobením koeficientu a původního počtu bodů za ústní prezentaci dle předchozí věty.

4.13.2. Pokud se tým nezúčastní ústní části fakultního kola a oznámí tuto skutečnost včas ve smyslu ustanovení 4.12. Pravidel FK, nebo věrohodně

prokáže, že tak nemohl učinit z vážných důvodů nezávislých na jeho vůli a zároveň svou neúčast zdůvodní důvody, které fakultní koordinátor posoudí jako omluvitelné a dostatečně závažné, nebude za ústní část hodnocen a obdrží tedy 0 bodů. Celkový počet bodů týmu bude tedy odpovídat počtu bodů, který byl týmu udělen za jeho písemné podání.

4.13.3. Kritéria, způsob a pravidla hodnocení ústní části jsou obsaženy v Instrukcích pro soudce.

4.14. Vyhlášení postupujících týmů

Po skončení ústní části fakultního kola fakultní koordinátor sečte body udělené týmům za jejich písemné podání a body, který jim byly uděleny v rámci ústní části. Maximálně dva týmy, které získají nejvyšší počet bodů a umístí se tedy na 1. a 2. místě, postoupí do celostátního kola LPmootu. Další dva týmy, které se umístí celkovým počtem bodů na 3. a 4. místě, se stanou náhradníky podle ustanovení 8.1.4. Pravidel LPmootu.

5. Penalizace za porušení Pravidel FK

5.1. Pravomoc

O tom, zda byla porušena Pravidla FK v rozsahu jejich zvláštní úpravy průběhu fakultního kola LPmootu, a jak budou tato porušení penalizována, rozhoduje fakultní koordinátor příslušné právnické fakulty. Tímto ustanovením nejsou dotčeny pravomoci Pořadatele a povinnosti Organizačního výboru a jeho členů podle ustanovení 9.1. Pravidel LPmootu.

5.2. Konkrétní porušení Pravidel FK a jejich penalizace

5.2.2. Porušení zákazu nevhodného chování podle ustanovení 4.8. Pravidel FK může být penalizováno ztrátou bodů v maximální výši 15 bodů.

5.2.3. Pokud se tým nezúčastní ústní části fakultního kola, aniž by tuto skutečnost oznámil včas ve smyslu ustanovení 4.12. Pravidel FK, a zároveň tým věrohodně neprokáže, že tak neučinil z vážných a na své vůli nezávislých důvodů, bude diskvalifikován ze soutěže.

9 Příloha III: Instrukce pro soudce písemné i ústní části soutěže Lidskoprávní moot court

Lucie Atkins

Mise Lidskoprávního moot courtu

Lidskoprávní moot court je soutěž, jejímiž hlavními cíli jsou zvýšení sociální odpovědnosti participujících studentů v souvislosti s právní ochranou lidských práv, rozvoj jejich lidskoprávní senzitivity a posílení jejich zájmu o problematiku lidských práv všeobecně.

Účelem Lidskoprávního moot courtu je současně vybudování nebo zlepšení schopnosti týmové spolupráce, prezentačních schopností, argumentačních dovedností, kritického myšlení, písemného projevu, strategického myšlení a dalších schopností a dovedností studentů práv uplatňovaných při řešení právního případu.

Úloha těchto Instrukcí pro soudce a jejich vztah k Pravidlům Lidskoprávního moot courtu

Tyto Instrukce pro soudce (dále jen „Instrukce“) jsou přílohou Pravidel Lidskoprávního moot courtu (dále jen „Pravidla“) a jsou vytvořeny za účelem nastavení jednotného a přehledného systému hodnocení participujících studentů a jejich týmů.

V rámci celostátního kola jsou Instrukce závazné pro všechny osoby, pro které jsou závazná Pravidla. V případě rozporu mezi těmito Instrukcemi a Pravidly mají přednost Pravidla. Nejasnosti nebo rozpory v těchto Instrukcích lze odstranit postupem popsáním v odstavci 3.1 Pravidel. Rozhodne-li se fakulta pro uspořádání fakultního kola, je jí doporučeno, aby za účelem dosažení rovnocenného hodnocení fakultních kol a celostátního kola, tyto Instrukce použila přiměřeně podmínkám fakultního kola.

Průběh soutěže z hlediska propojení fakultních kol a celostátního kola

Soutěž probíhá ve dvou kolech – fakultním a celostátním.

Soutěž se skládá z ústní a písemné části.

Výběr soudců a vázanost soudců těmito Instrukcemi

Výběr soudců celostátního ústního kola náleží Pořadateli. Výběr soudců fakultních kol náleží fakultám.

Soudci celostátního kola jsou vázáni těmito Instrukcemi. Soudci fakultních kol mohou Instrukce aplikovat přiměřeně podmínkám fakultního kola. Pro zajištění fair play či rovnosti šancí v případě postupu týmů z fakultních kol do celostátního kola jsou soudci fakultních kol omezeni v rozsahu zpětné vazby podávané týmům i jednotlivým studentům (více viz kapitola nazvaná „Zpětná vazba od soudců ústní části soutěže“ v závěru těchto Instrukcí).

Struktura soutěže z pohledu povinností studentů a jejich týmů

Studenti v týmech složených z minimálně dvou a maximálně čtyř studentů mají za úkol v této posloupnosti:

1. V termínu pro odevzdání písemných podání zpracovat a odevzdat písemná podání ve prospěch obou stran sporu.
2. Řádně se připravit a zúčastnit se fakultního ústního kola, bude-li toto kolo pořádáno, nebo splnit jiné požadavky stanovené fakultou pro jiné procedury vedoucí k výběru týmů do celostátního kola z této fakulty.
3. Byl-li tým vybrán jako postupující do celostátního kola, zúčastnit se celostátního kola v souladu s Pravidly.

Hodnocení písemných podání

- **Požadavky na písemná podání**

Písemná podání musí obsahovat tyto povinné součásti:

- úvodní strana;
- text podání;
- seznam zdrojů použitých studenty při vypracování podání spolu s odkazem na stránky v podání, kde byl zdroj uveden.

Rozsah písemného podání je omezen povoleným počtem znaků. Jednotlivé podání musí obsahovat maximálně 3000 znaků počítaných včetně mezer. Minimální rozsah písemných prací není stanoven. Do stanoveného rozsahu se nezapočítává úvodní strana a seznam

použitých zdrojů. Naopak se započítávají citace uvedené v textu podání, jakož i citace ve formě poznámek pod čarou.

Velikost, styl písma a další parametry formální úpravy textu podání jsou ponechány na vůli soutěžících týmů. Řádkování nesmí být menší než 1,5 a větší než 2,0.

Seznam zdrojů musí být proveden tak, aby bylo možné jednoznačně identifikovat prameny, z nichž soutěžní týmy při tvorbě písemných podání vycházely, a zpětně tyto prameny dohledat.

- **Odevzdání, zákaz aktualizací a přidělení podání různým soudcům**

Součástí hodnocení budou veškerá řádně odevzdaná podání splňující požadavky na písemná podání. Tato podání budou hodnocena v tom stavu, v jakém byla původně odevzdána. To znamená, že podání nebudou moci být jakkoliv aktualizována od doby jejich odevzdání až do konce soutěže.

Podání jednotlivých týmů budou rozdělena mezi soudce písemných podání tak, aby jeden soudce posuzoval maximálně jedno podání týmu. Druhé podání týmu musí být přiděleno jinému soudci. Přidělení týmů, respektive jejich podání jednotlivým soudcům podle uvedeného pravidla, zajistí Pořadatel.

- **Kritéria pro hodnocení písemných podání**

Právní argumentace

Stupnice pro hodnocení (JAK hodnotit):

0-2	nedostačující až velmi podprůměrné
3-5	podprůměrné až dostatečné
6-8	vcelku odpovídající až lehce nadprůměrné
9-12	nadprůměrné až velmi dobře propracované
13-15	výborně propracované až výjimečně propracované

Aspekty zahrnuté do hodnocení právní argumentace (CO hodnotit):

- Prokázaná obeznámenost se skutkovým stavem, právní úpravou, jakož i s právními principy a hodnotovým podložením úpravy.
- Identifikace a odpovídající výběr a přiřazení priorit právním problémům, na kterých je postavená právní argumentace týmu.
- Vysvětlení celkového náhledu na případ, tj. proč tým považuje tyto problémy za klíčové a jak by podle týmu měl soud na tyto problémy nahlížet nebo spíše za jakým náhledem na případ si tým stojí (dále jen „týmový náhled na případ“).
- Aplikace relevantní právní úpravy, právních principů a hodnotového podložení na skutkové okolnosti případu, zejména zohlednění a vypořádání se s těmi okolnostmi případu, které do právní úpravy nebo do týmového náhledu na případ nezapadají příliš jednoduše, tj. vypořádání se s předpokládanými argumenty protistrany v rámci prezentace svého náhledu
- Struktura argumentů a jejich přesvědčivost.
- Úroveň právní argumentace co se týče využití jednotlivých interpretačních metod a jejich propojení se skutkovými okolnostmi případu, jakož i s týmovým náhledem na případ.
- Originálnost a kreativita ve smyslu vybočení od „prosté aplikace“ právní úpravy na skutkové okolnosti případu k více osobitému uchopení případu a propracování jednotlivých okolností do uceleného týmového náhledu na případ.

Kvalita řešerše

Stupnice pro hodnocení (JAK hodnotit):

0-2	nedostačující až velmi podprůměrné
3-5	podprůměrné až dostatečné
6-8	vcelku odpovídající až průměrné
9-12	lehce nadprůměrné až velmi dobře propracované
13-15	výborně propracované až výjimečně propracované

Aspekty zahrnuté do hodnocení kvality řešerše (CO hodnotit):

- Použití relevantních pramenů s důrazem na jejich relevanci pro specifické skutkové okolnosti případu.
- Adekvátní ohodnocení relevance pramenů studenty spolu s odůvodněním této relevance, tj. proč je pramen s jejich pohledu relevantní.
- Propojení odkazů na prameny s argumentační linií a s týmovým náhledem na případ, tj. objasnění jak jednotlivé prameny přispívají k podpoře a prosazení jednotlivých argumentů a celkového týmového náhledu.
- Využití široké škály zdrojů ve smyslu nespolehání se na jediný nebo na omezený výběr zdrojů.
- Odstranění případné neshody v pohledech vyplývajících s jednotlivých navzájem si odporujících pramenů neboli rekongiliace těchto různých pohledů.
- Důsledné odkazování na zdroje a správná citace s omezením délky a počtu citací na úroveň odpovídající složitosti prezentovaného argumentu.

Celkové vyznění písemného podání, zvolený formát a úprava dokumentu

Stupnice pro hodnocení (JAK hodnotit):

0-1	nedostačující až velmi podprůměrné
2-3	podprůměrné až dostatečné
4-6	vcelku odpovídající až lehce nadprůměrné
7-8	nadprůměrné až velmi dobře propracované
9-10	výborně propracované až výjimečně propracované

Aspekty zahrnuté do hodnocení celkového vyznění písemného podání (CO hodnotit):

- Přehlednost a promyšlenost struktury dokumentu z toho pohledu, zda zvolená struktura napomáhá pochopení týmového náhledu na případ a uchopení jednotlivých argumentů v jejich návaznosti, v odstupňování jejich priorit a v jejich propojenosti.
- Volba odkazů na zdroje podporující (nebo naopak podřívající) sílu prezentovaných argumentů.
- Vhodnost zvolených jazykových vyjádření a slovních obrátů odpovídající efektivnímu použití jazykových prostředků k posilování vlastního náhledu či pozice a oslabování pozice či náhledu protistrany neboli úroveň jazykové přesvědčivosti.
- Výskyt nejasností, a to at' už právně-terminologických či významových.
- Hodnocení toho, zda si tým uhájil svůj týmový náhled na případ proti předpokládaným argumentům protistrany či proti nevysloveným pochybnostem, respektive zda se tým dokázal vypořádat s těmito protiargumenty a pochybnostmi dostatečně přesvědčivě.
- Vhodnost použitého formátu a celková úprava dokumentu (příklad: Byla přehlednost dokumentu dostačující nebo by pomohly dílčí nadpisy?) s pohledu toho, jak se soudci pracovalo s podáním v daném formátu.

Bodování písemné části soutěže

Každé písemné podání musí být ohodnoceno podle výše uvedených kritérií a stupnice pro hodnocení. Maximální celkový počet bodů, kterého lze dosáhnout, je 40 bodů za jedno podání. Celkově tak tým může obdržet maximálně 80 bodů za obě podání.

Počet bodů obdrženy týmem za písemná podání nahlásí soudci Pořadatel.

Výsledek bodování, respektive celkový počet bodů získaných za písemná podání, sdělí Pořadatel týmům až po skončení soutěže.

Pro soutěž je důležité, aby byla zachována fair play neboli rovnost šancí. Tato rovnost šancí by byla narušena, kdyby se některým týmům dostala velmi podrobná zpětná vazba před ukončením soutěže. Ostatní týmy, které by tuto zpětnou vazbu nezískaly, by byly znevýhodněny. Z tohoto důvodu se týmům poskytne zpětná vazba za písemná podání až po skončení soutěže.

Zpětná vazba je však pro týmy velmi cenná a pro výukové účely velmi přínosná. Soudcům písemných podání se tedy doporučuje, aby své poznámky, postřehy a doporučení, týkající se písemných podání před týmy po dobu soutěže utajili, ale po skončení soutěže jim tyto poznámky, postřehy a doporučení nějakým vhodným způsobem zpřístupnili. Se zpřístupněním těchto poznámek, postřehů a doporučení pomůže soudcům na jejich požádání Pořadatel.

Hodnocení ústních prezentací

Forma ústní části soutěže

Tým účastníci se soutěže by měl mít možnost představit své argumenty v rámci ústní části soutěže. Pro fakultní kolo však není ústní část povinná a tým je možno do celostátního kola vybrat i jinou procedurou (více viz Pravidla). Ústní část soutěže má tuto (pro celostátní kolo povinnou a pro fakultní kola doporučenou) strukturu:

1. Tým zastupující žalobce představí své argumenty své strany sporu (dále jen „úvodní prezentace žalobce“).
2. Tým zastupující žalovaného představí své argumenty své strany sporu (dále jen „úvodní prezentace žalovaného“).
3. Tým zastupující žalobce reaguje na argumenty přednesené žalovaným (dále jen „replika žalobce“).
4. Tým zastupující žalovaného reaguje na argumenty přednesené žalobcem (dále jen „replika žalovaného“).

Souhrnně nazýváme tyto čtyři kroky „ústní prezentace“.

Obsahové omezení rozsahu ústních prezentací

V rámci úvodních prezentací mohou týmy použít nové či pozměněné argumenty, než jak byly použity v jejich písemných podáních.

V rámci repliky smí tým reagovat pouze na argumenty použité týmem zastupujícím protistranu v rámci úvodní prezentace tohoto týmu.

Argumenty uvedené pouze v písemném podání, avšak nepoužité v úvodní prezentaci týmu, nelze v rámci repliky napadnout.

Časové vymezení ústní prezentace, úloha časoměřiče a pravidla pro počítání času

Celkový čas vymezený jedné ústní prezentaci dvou týmů je 50 minut. V rámci těchto 50 minut je 25 minut přiděleno jednomu a 25 minut druhému týmu. Týmy si však smí v rámci těchto 25 minut rozdělit čas pro úvodní prezentaci a pro repliku dle svého uvážení. Doporučený čas pro repliku je maximálně 5 minut a minimálně 1 minuta. Svou volbu rozvržení času mezi úvodní prezentaci a repliku sdělí tým na začátku své úvodní prezentace časoměřiči.

Úlohou časoměřiče je sledovat dodržování času vymezeného jednotlivým týmům pro různé úkony. Jelikož je čas pro ústní prezentace omezen, je úkolem časoměřiče signalizovat týmům kolik času jim zbývá do vypršení časového limitu jednotlivého úkonu (například do ukončení úvodní prezentace).

V rámci ústních prezentací signalizuje časoměřič týmům:

- Že uplynuly první 2 minuty od zahájení úvodní prezentace, a to zdvižením čísla „2“.
- Že do ukončení úvodní prezentace zbývá týmu 5 minut, a to zdvižením čísla „5“.
- Že do ukončení úvodní prezentace zbývá týmu poslední minuta, a to zdvižením čísla „1“.
- Že do ukončení repliky zbývá týmu poslední minuta, a to zdvižením čísla „1“.

Vypršení časového limitu signalizuje časoměřič zvukovým signálem.

Čas začíná běžet okamžikem, kdy se první člen týmu ujme slova. V případě přerušení ústní prezentace soudcem se čas nezastaví a tým musí vzít v úvahu čas strávený přerušením a přizpůsobit tomuto uplynulému času další průběh své úvodní prezentace či repliky.

Pravidla pro přerušení ústní prezentace

Soudci mohou přerušit ústní prezentace týmů. Přerušení soudcem slouží k tomu, aby tým reagoval na soudcovu poznámku, odpověděl

na jeho dotaz, nebo vyhověl jeho prosbě (například prosbě o vyhledání určité pasáže zdroje, na který se tým odkazuje).

Možnost takového přerušeni je omezená, a to tímto způsobem:

- Soudce nesmí přerušit úvodní prezentaci týmu po dobu prvních 2 minut a po dobu poslední minuty této úvodní prezentace. Nezáleží přitom na tom, zda za tým představuje argumenty více řečníků. Čas se počítá pro celý tým, nikoliv pro jednotlivého řečníka.

- Soudce nesmí přerušit repliku týmu.

Přerušil-li soudce ústní prezentace, je na prezentujícím týmu, aby reagoval na toto přerušeni. Na položenou otázku či na výzvu o vyjasnění či na prosbu o upřesnění musí však nejprve reagovat člen týmu prezentující v době přerušeni. Ovšem tento člen týmu má možnost přesměrovat otázku na jiného člena prezentujícího týmu, který se rešerší a přípravě prezentace takové otázky více věnoval. Jen poradce týmu je z možnosti reagovat na přerušeni vyloučen (k roli poradce více viz odstavec 8.3.5. Pravidel).

Soudce by měl týmu sdělit či jinak naznačit, kdy považuje svůj dotaz za zodpovězený, aby mohl tým pokračovat v úvodní prezentaci či replice. Po přerušeni se musí slova ujmout opět ten člen týmu, který byl v prezentaci přerušeni.

Kritéria hodnocení ústní části soutěže

Právní argumentace

Stupnice pro hodnocení (JAK hodnotit):

0-3	nedostačující až velmi podprůměrné
4-7	podprůměrné až dostatečné
8-12	vcelku odpovídající až lehce nadprůměrné
13-17	nadprůměrné až velmi dobře propracované
18-20	výborně propracované až výjimečně propracované

Aspekty zahrnuté do hodnocení právní argumentace (CO hodnotit):

- Vysvětlení týmového náhledu na případ, tj., proč tým považuje určité právní problémy či skutkové okolnosti případu za klíčové (přehled klíčových problémů a skutkových okolností) a jaký náhled na tyto problémy a okolnosti případu tým zaujímá a proč (odůvodnění).
- Přehledná struktura argumentace včetně takového postupu týmu v prezentaci, která napomáhá soudcům k pochopení týmového náhledu na případ, a to včetně upozornění soudců, že se „mění téma“, respektive že se tým vyjádřil k určitému problému a nyní přistupuje k novému problému.
- Vyrovnání se se známými či předvídatelnými argumenty protistrany pozitivní formou. tj. uznání existence těchto argumentů a jejich závažnosti pro týmový náhled na případ obhajovaný prezentujícím týmem a zároveň pokus o vyvrácení nebo o potlačení vlivu těchto protiargumentů na týmový náhled na případ.
vysvětlení: Tým si musí být vědom protiargumentů a musí být schopen se vypořádat nikoliv se všemi, ale s těmi, které podřývají pozici zaujímanou týmem ve vztahu ke klíčovým problémům.
- Taková obeznámenost s právní úpravou, která dovoluje týmu vysvětlit právní úpravu a efektivně ji aplikovat na skutkové okolnosti případu
vysvětlení: Nečekejme a nechtějme od studentů neutrální výklad právní úpravy, ale její aplikaci na konkrétní okolnosti případu včetně uvedení těchto okolností a „dosazení“ těchto okolností do řešení, ke kterému právní úprava směřuje.
- Propracovanost každého z argumentů jednotlivě a zároveň jejich vzájemné propojení s uceleným týmovým náhledem na případ.
- Míra přesvědčivosti s ohledem na to, jak dobře obhájená se jeví pozice týmu vzhledem k jimi vybudovanému týmovému náhledu na případ a naopak k neexistenci nebo potlačení protiargumentů, které tuto pozici oslabují, nabourávají či boří.
- Originálnost a kreativita ve smyslu vybočení od „prosté aplikace“ právní úpravy na skutkové okolnosti případu k více osobitému uchopení případu.
- Jasně artikulované závěry objasňující postoje týmu ke sporným či neobjasněným skutečnostem či problémům.
vysvětlení: Úkolem týmu není znovu otevřít dokazování, ale vybudovat či přispět k vybudování uceleného náhledu na případ, který umožní soudci hledat spravedlivé řešení.

- Jednoznačně formulovaný petit, respektive jasné vyjádření týmu k tomu, čeho se jménem zastoupené strany domáhá.

Prezentační dovednosti a týmová spolupráce

Stupnice pro hodnocení (JAK hodnotit):

0-3	nedostačující až velmi podprůměrné
4-7	podprůměrné až dostatečné
8-12	vcelku odpovídající až lehce nadprůměrné
13-17	nadprůměrné až velmi dobře propracované
18-20	výborně propracované až výjimečně propracované

Aspekty zahrnuté do hodnocení prezentačních dovedností a týmové spolupráce (CO hodnotit):

- Presentace jednotlivých argumentů s dostatečnou signalizací vedoucí soudce i ostatní posluchače (například přítomnou veřejnost) v jasné strukturované argumentaci (například využívání slovních „osnov obsahu projevu“.
vysvětlení: Řečník posluchači oznámí, jakou strukturu bude jeho projev mít, a potom se této struktury přidrží (například: „Nejdříve objasním... dále se zmíním ... a nakonec popřu/ potvrdím ...)
- Využití schopnosti naslouchání a komunikace například v případě přerušování prezentace soudcem.
vysvětlení: Nejčastější chybou a přístupem nováčků je, že se soustředí čistě a omezeně na to, co chtějí říci, a vůbec nevnímají to, jak to říkají a hlavně to, jak to působí na jejich posluchače! Velmi obtížné je pro nováčky naslouchání názoru jiného (například soudce) v jakékoliv formě (například ve formě položené otázky).
- Správná reakce na přerušování včetně schopnosti re-orientace na jiný problém a navrácení se k původnímu problému.
vysvětlení: Další častou chybou je, že se řečník nedokáže oprostít od toho, co chtěl říci a jen těžkopádně reaguje na podněty přerušující jeho projev. Pokud je reakce schopna, mívá pak problém navázat na přerušování tím, že se vrátí (a posluchače přitom na toto navrácení upozorní) k původnímu záměru svého projevu.

- Přesvědčivost chápaná jako schopnost získání soudce „na svou stranu“ pomocí využití citově více zabarvených či argumentačně více přesvědčivých výrazů.
vysvětlení: Například velmi neutrální pojmenování strany (například: „žalobce“, „žalovaný“, „můj klient“) může být efektivně nabazeno slovním obratem zvýrazňujícím náhled týmu na postavení strany sporu (například: u rozvodového řízení, kdy je důležité zdůraznit schopnosti matky jako dobré pečovatelky, ji lze označit za „starostlivou matku dvou dětí“). Podobně mohou být „umocněny“ některé argumenty (například: „To, co proti strana namítá ... není právně relevantní“ může být nabazeno takto: „Pokud bychom přistoupili na námítku protistrany ... dospěli bychom k nesprávnému/nespravedlivému/právně nepodloženému závěru, že ...“)
- Vyrovnaný, avšak ne nevšímavý a ne útočný postoj k reakcím protistrany, nepřejímající úlohu obránce či útočníka.
vysvětlení: Jednou z chyb řečníků je dívat se na tým protistrany jako na nepřítel a také s ním tak jednat. Nejčastěji se (zvláště při replice) tedy řečník postaví do pozice obránce (pozice: Můj klient je v právu a váš klient v právu není) nebo dokonce do pozice útočníka (pozice: Vy jste lháři a já s vámi zatočím).
- Efektivní rozdělení rolí v týmu, včetně role poradce, je-li tato role některému členu týmu přidělena (více o roli poradce viz Pravidla).
vysvětlení: Ne všichni členové týmu musí nutně být dobrými řečníky a je na týmu, aby zvolil takové nastavení rolí pro jednotlivé členy týmu, které mu pomůže dosáhnout nejlepšího výsledku. Tým by proto neměl být odsuzován, zvolí-li si, že v rámci ústních prezentací budou roli řečníků zastávat pouze dva členové týmu. Zároveň by mělo být řádně oceněno, pokud za tým v rámci ústní prezentace vystoupí více řečníků, neboť koordinace více řečníků je náročná. Zvláště je pak třeba ocenit schopnost zkoordinovat tým s více řečníky při přerušeni prezentace soudcem, kdy se odpovědi ujme jiný z řečníků.
- Hodnocení výkonu týmu jako celku.
vysvětlení: I soudci jsou jenom lidi a podléhají různým dojmům. Jistě, že působivý řečník neboli „taboun“ týmu dokáže vytvořit dobrý dojem. Je však důležité, aby soudci co nejvíce hodnotili výkon týmu jako celku a nenechali se oslnit jedním řečníkem s jedním velmi plamenným projevem. Opravdu výjimečný výkon jednotlivého řečníka bude v soutěži ohodnocen cenou pro nejlepšího řečníka ústních kol celostátní soutěže.

Celkový dojem ústní prezentace

Stupnice pro hodnocení (JAK hodnotit):

0-1	nedostačující až velmi podprůměrné
2-3	podprůměrné až dostatečné
4-6	vcelku odpovídající až lehce nadprůměrné
7-8	nadprůměrné až velmi dobře propracované
9-10	výborně propracované až výjimečně propracované

Aspekty zahrnuté do hodnocení celkového dojmu ústních prezentací (CO hodnotit):

- Soustředěný, klidný a neuspěchaný přednes.
vysvětlení: Naprosto nejčastější chyba řečníků-nováčků je příliš rychlý přednes, při kterém soudci (ani nikdo jiný neobeznámený předem s obsahem projevu) nestačí sledovat myšlenky v přednesu obsažené.
- Zvládnutí situace na rozdíl od ovládnutí situace (sebejistota ovlivňující výkon prezentujícího člena týmu = osobní sebejistota).
vysvětlení: V roli právního zástupce strany sporu před soudci se studenti nejspíš ocitají prvně v životě, a tak zde velkou roli hraje nervozita. Ta je umocněná vědomím, že v závěru vše závisí na projevu předneseném před soudci v rámci ústních prezentací. Je třeba obodnotit, zda a jak se tým a jeho členové vypořádali s touto nervozitou a do jaké míry (pochopitelné a přípustné či vysoké a ovlivňující výsledný efekt) dokázali zvládnout situaci. Zvláštní ocenění je třeba věnovat tomu, kdo byl v prezentaci přerušen a dokázal tuto situaci adekvátně zvládnout.
- Sebeovládání a empatie (sebejistota ovlivňující podmínky pro výkon ostatních členů stejného týmu či týmu protistrany = společenská sebejistota).
vysvětlení: Někteří řečníci-nováčci se nervozitou téměř „rozsybou“ a tato nervozita ubere na přesvědčivosti toho, co říkají oni sami a ve výsledném efektu na přesvědčivosti celého týmu, respektive týmového náhledu na případ (například: někomu, komu se potí čelo, třese hlas a navíc křečovitě svírá propisku, kterou neustále kliká na zapnutou a vypnutou, lze věřit hůře, než vyrovnanému řečníkovi působícímu profesionálně). Jiní řečníci-nováčci naopak nedostatek sebejistoty „maskují“ přehnanou agresivitou k protistraně, ignorací protistrany či

prostou neomaleností, která je způsobena tím, že se řečník soustředí pouze na sebe (například někdo šoupe nobama či šustí papíry v rámci prezentace protistrany). Je třeba ocenit, pokud jsou členové týmu schopni se soustředit nejen na sebe, ale zachovat si dostatek sebeovládání a empatie k ostatním. Do této kategorie pak patří také zdvořilé chování prokazující úctu k soudcům i k soudu jako celku a kolegiální úctu k zástupcům protistrany.

- **Omezení neverbální komunikace na přijatelné projevy.**
vysvětlení: Jen málokdo si je vědom toho, jak často používá určitou metodu neverbální komunikace, která je ve svém efektu nepřijatelná buď profesně (například odpovídání na otázky soudce pobuřující se na židli a přešvihující žvýkačku) nebo osobně (například nevraživý pohled vržený na prezentujícího člena týmu protistrany). Je nutné sledovat dynamiku této neverbální komunikace mezi týmy a v nutném případě upozornit na nepřijatelné excesy. Naopak je třeba ocenit dobře zvládnutou neverbální komunikaci podporující například týmovou spolupráci a přispívající ke zlepšení výkonu týmu (například zdvižený palec člena týmu po velmi efektivní odpovědi jiného člena týmu soudci na složitou otázku).
- **Uznání chyby či přiznání se k nepřipravenosti.**
vysvětlení: I ti nejlepší studenti se nejsou schopni připravit na 100% a mohou buď udělat nějakou chybu, nebo být přistiženi jako nepřipravení (například soudce se zeptá na to, z jakého pramene informace, kterou právě člen týmu uvedl, pochází). V této situaci má každý na vybranou mezi uznáním vlastní chyby či přiznáním se k nepřipravenosti a tím, aby se z toho pokusil „nějak vybruslit“. Pokud se člen týmu přizná k vlastní chybě či nepřipravenosti, ukazuje to sice na nižší míru dokonalosti, ale na profesní etickou „čistotu“ tohoto studenta a navrhneme, aby za takové přiznání nebyl hodnocen záporně, ale aby bylo jeho etické chování ohodnoceno kladně.

Bodování ústní části soutěže

Bodování ústní části soutěže se provede pouze u základních kol celostátního kola za účelem výběru týmů-finalistů. Body přidělené týmům v ústních částech fakultních kol se do bodování pro účely určení týmů-finalistů celostátního kola soutěže nezapočítávají. Tyto body slouží k pouze k určení, které z týmů účastníků se fakultního kola postoupí do celostátního kola soutěže.

Pro určení počtu bodů týmu, který prezentoval před panelem soudců, se sečtou body udělené jednotlivými soudci a tento součet se vydělí počtem soudců v panelu. Maximální počet bodů, jež může tým

za ústní část základního kola v celostátním kole soutěže obdržet je 50 bodů. Aby se význam ústních prezentací lépe promítl do hodnocení soutěže, body, které tým získá za ústní prezentaci, se vynásobí koeficientem 2,6. Výsledný počet bodů za ústní část celostátního kola je číslo, které vyjde vynásobením koeficientu a původního počtu bodů dle předchozí věty.

Pro účely určení týmů-finalistů se sečtou body získané týmem za písemná podání (celkový počet bodů za obě odevzdaná podání, vyhověla-li tato podání podmínkám soutěže) a body získané v základním kole celostátního kola soutěže.

Pro určení vítězného týmu ve finále celostátního kola soutěže se neuplatní bodování, ale hlasování soudců v panelu.

Zpětná vazba od soudců ústní části soutěže

V rámci ústní části základních kol celostátního kola soutěže a v rámci ústních částí pořádaných fakultních kol poskytnou soudci týmům zpětnou vazbu. V rámci této zpětné vazby soudci sdělí týmu jejich hodnocení v rámci kategorií (pozn. kategoriemi rozumíme tyto kategorie: právní argumentace, prezentační dovednosti a týmová spolupráce a celkový dojem ústní prezentace) a s ohledem na kritéria popsaná výše (viz část Instrukcí nazvanou Kritéria hodnocení ústní části soutěže). Soudci se soustředí na hodnocení výkonu týmu v soutěži.

Pro soutěž je důležité, aby byla zachována fair play neboli rovnost šancí. Tato rovnost šancí by byla narušena, kdyby se některým týmům dostala velmi podrobná zpětná vazba, zejména ohledně obsahu právní argumentace již v průběhu soutěže.

Soudci by měli mít na paměti, že právní vyřešení a právní hodnocení případu není hlavním cílem soutěže a že týmy musí mít až do konce soutěže takové podmínky, aby se neohrozilo fair play nastavení soutěže. Předčasně poskytnutou zpětnou vazbou lze například zvýhodnit tým, který se od soudce dozví, co soudce považuje za „klíčové“ či „přesvědčivé“, a dokáže tuto znalost použít v dalších kolech soutěže.

Ostatní týmy, které by takovou zpětnou vazbu nezískaly, by byly znevýhodněny. Z tohoto důvodu je nutno omezit zpětnou vazbu

podávanou týmům ve fakultních kolech a v základním kole celostátního kola soutěže.

Soudci fakultního kola a základního kola celostátního kola soutěže týmům nesdělí:

- Počet dosažených bodů udělených jednotlivými soudci nebo celkový počet bodů udělený týmům panelem.
- Vlastní názor na to, jak by soudce případ rozhodl a proč (odůvodnění rozhodnutí).
- Vlastní názor na právní hodnocení skutkových okolností případu a hodnocení výběru a závažnosti problémů v případě obsažených.
- Chybějící, nesprávně použité či špatně pochopené prameny.
- Žádné jiné právní posouzení případu, které nebylo týmem prezentováno (naopak lze týmu sdělit, zda argumentaci jím použitou a celkový týmový náhled na případ spatřuje soudce jako dobře propracované a vedoucí k požadovanému petitu).

Naopak, po finále celostátního kola soutěže a po vyhlášení vítězného týmu, soudci celostátního kola soutěže mohou všem týmům, koučům a další veřejnosti sdělit, jak případ rozhodli a proč, spolu s objasněním, které z argumentů na straně vítězného týmu (ale i týmu zastupujícím protistranu) považovali za nejpřesvědčivější a ke kterým argumentům by naopak něco doplnili či jakým jiným způsobem by argumentaci vylepšili. V této fázi, tj. po skončení soutěže, mohou soudci celostátního kola odkázat týmy na další prameny, odbornou literaturu či jiné zajímavé podnětné zdroje právní úpravy domácí, evropské či mezinárodní. Pokud bude možno týmům poskytnout menší srovnání jednotlivých vnitrostátních úprav, může i toto být součástí zpětné vazby hodnocení finále celostátní soutěže.

DOVEDNOSTI VE VÝUCE PRÁVA

Formy a metodika výuky předmětů rozvíjejících právníkové dovednosti

Kolektiv autorů

Vydala Masarykova univerzita roku 2012
Edice učebnic Právnické fakulty MU č. 486 (metodika)

Ediční rada: J. Kotásek (předseda), J. Bejček, V. Kratochvíl,
N. Rozehnalová, P. Mrkývka, J. Hurdík,
R. Polčák, J. Šabata

Tisk: David Knopp, Černčice 24, Nové Město nad Metují

1. vydání, 2012

ISBN 978-80-210-5949-8

Partner projektu

Publikace vznikla jako výstup projektu *Teorie - dovednosti - praxe: inovace studia práva* (reg. č. CZ.1.07/2.2.00/15.0198) financovaného v rámci Operačního programu *Vzdělávání pro konkurenceschopnost*.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

muni
PRESS

ISBN 978-80-210-5949-8

9 788021 059498